Kazan Hanlığı Dönemi Şairi Möhemmedyar ve Tuhfe-i Merdan Adlı Eseri – İnceleme, Metin, Aktarma, Dizin-

Gamze Nur NALBANT

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2023

KAZAN HANLIĞI DÖNEMİ ŞAİRİ MÖHEMMEDYAR VE TUHFE-İ MERDAN ADLI ESERİ -İNCELEME, METİN, AKTARMA, DİZİN-

Gamze Nur NALBANT

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2023

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze Nur Nalbant tarafından hazırlanan Kazan Hanlığı Dönemi Şairi Möhemmedyar ve Tuhfe-i Merdan Adlı Eseri -İnceleme, Metin, Aktarma, Dizin- başlıklı bu çalışma 09.06.2023 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ

Üye: Prof. Dr. Ferruh AĞCA

(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Bülent GÜL

ONAY

…./…./20….

Prof. Dr. Oytun MEÇİK

Enstitü Müdürü

30/05/2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu çalışmalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Gamze Nur NALBANT

ÖZ

KAZAN HANLIĞI DÖNEMİ ŞAİRİ MÖHEMMEDYAR VE TUHFE-İ MERDAN ADLI ESERİ -İNCELEME, METİN, AKTARMA, DİZİN-

NALBANT, Gamze Nur

Yüksek Lisans, 2023

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ferruh AĞCA

Möhemmedyar, Kazan Hanlığı döneminin en önemli şairlerinden birisi olmasına rağmen Türkiye'de bu zamana dek henüz araştırılmamıştır. Bu çalışmada Çağatay Türkçesinin Kazan Hanlığı çevresinde yetişmiş olan yazarın Tuhfe-i Merdan adlı eseri Latin harfleriyle verilmiş ve bu eser Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Metnin genel söz dağarcığının Çağatay Türkçesi olduğu görülmüştür ancak metinde Kazan diyalekti unsurları da çoktur. Eserde Çağatay yazı dilinin özelliklerinin yanı sıra yerel özellikler, diyalektikal unsurlar da vardır. Örneğin isim-fiil eki olarak -uv ekinin karşımıza çıkması, 3. teklik kişi zamirinin hal eklerine göre çekimleri (anı, anga, anda, anıng), acayib ve alamet gibi Arapça kelimelerin ayın harflilerin yanı sıra metinde gayın harfli olarak yazılmışlarının da karşımıza çıkması bunlardan bazılarıdır. Çağatay yazı dilinde üçüncü kişi iyelik eklerinden sonra kullanılmayan zamir n'si, metinde karşımıza iki türlü çıkmaktadır. Metinde zamir n'si çoğunlukla kullanılmış ancak bazen de kullanılmamıştır. Ancak metinde günümüz Kazan diyalektindeki y-j ikilemi yoktur.

Anahtar Kelimeler: Möhemmedyar, Tuhfe-i Merdan, Kazan Hanlığı, Kazan Diyalekti

ABSTRACT

THE POET OF THE KAZAN KHANATE MÖHEMMEDYAR AND HIS WORK TUHFE-I MERDAN -REVIEW, TEXT, TRANSMISSION, INDEX-

NALBANT, Gamze Nur

Master's Thesis, 2023

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Ferruh AĞCA

Although Möhemmedyar was one of the most important poets of the Kazan Khanate period, he has not yet been researched in Turkey until this time. Tuhfe-i Merdan, which is wrote in Kazan dialect of Chagatai by Möhemmedyar, has been given in Latin letters and this work has been translated to Turkish in this thesis. It has been seen that the general vocabulary of the text is Chagatai language, but there are also many elements of Kazan dialect in the text. In addition to the features of the Chagatai written language, there are local features and dialectical elements in the work. For example, the appearance of the suffix -uv as a noun-verb suffix, case suffixes of third person pronoun (anı, anga, anda, anıng), some Arabic words (like acayib and alamet) written with gayin letters are some of them. Pronoun n which is not used after third person possessive suffixes in Chagatai language, appears in this text in two ways. In this text, the pronoun n is mostly used, but sometimes not. In addition , there is no y-j dilemma in today's Kazan dialect in the text.

Key Words: Möhemmedyar, Tuhfe-i Merdan, The Kazan Khanate, Kazan Dialect

ÖNSÖZ

Bu tezde, Kazan Hanlığı döneminde yaşamış olan 16. yüzyıl şairi Möhemmedyar'ın önemli eseri Tuhfe-i Merdan'a yer verilmiş ve eser Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Tezde kullanılan eserler Rusya Federasyonu'nun kütüphanelerinden temin edilmiştir. Bu tez ile günümüz Kazan diyalektinin, beş asır önceki hali verilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak incelenmiş olan eser Çağatay sahasının yazı dilinin Kazan Hanlığı diyalekti etkisi ile yazılmış olan bir eserdir. Genel kelime dağarcığına, dil özelliğine bakıldığında bu açıkça görülmektedir.

Tezimde bana yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ferruh AĞCA'ya, bana cesaret veren annem Feride NALBANT'a ve bana eserlere ulaşmam konusunda yardımcı olan Rusya Federasyonu'ndaki, Tataristan'daki tanıdığım herkese şükranlarımı, teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ iii
ÖZ iv
ABSTRACT v
ÖNSÖZ vi
İÇİNDEKİLER vii
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM 8
YAZIM VE DİL ÖZELLİKLERİ 8
1.1. Yazım Özellikleri 8
1.2. Ses Bilgisi 12
1.3. Biçim Bilgisi 18
1.4. Söz Varlığı 26
İKİNCİ BÖLÜM 32
TUHFE-İ MERDAN ESERİNİN LATİN HARFLERİNE AKTARIMI 32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 112
TUHFE-İ MERDAN'IN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI 112
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 183
SÖZLÜK 183
BEŞİNCİ BÖLÜM 200
TIPKIBASIM 200
KAYNAKÇA 248

GİRİŞ

14. yüzyılın son yıllarında, 15. yüzyılın başında Altın Orda Devleti eski gücünü kaybediyor. Yavaş yavaş Bulgarlar kuzeye doğru göç etmeye başlıyorlar. Diğer tarafta merkezi Kazan şehri olan yeni Kazan Hanlığı ortaya çıkmaya başlıyor. İlk Kazan hanı olarak bazı kaynaklar Ulug Muhammed'i (1437), bazı kaynaklar ise oğlu Mahmutek'i (1442) göstermektedir. 115 yıl içinde 21 han tahta çıkıyor (Bazı hanlar tahta iki üç kez çıkıyorlar). Kazan Hanlığı da Bulgar Devleti gibi İslam'ı kabul ediyor. Onlar Doğu edebiyatı ve ilmiyle yakından ilgileniyorlar. Bulgar Devletindeki gibi okuryazarlık ön sıraya konuluyor. Bu yüzyıllarda hanlıkta din adamları, sanatçılar okuryazar oluyorlar. Halk da okumayı biliyor, mekteplerde eğitim alıyorlar. Orta mektep olaraksa medreselerde eğitim veriliyor. Camilerin karşısındaki medreselerde genellikle hâli vakti yerinde olan ailelerin çocukları eğitim alıyor. Kazan Hanlığı zamanında her hanın yönetimindeki başarılarını, yiğitliğini övüp yazan şairi olmuştur. Bu şairlerin çoğu zaman geçtikçe unutulmuştur çünkü halk onları gerekli görmemiştir. Daha çok halkın fikirlerini, isteklerini dile getiren şairlerin isimleri günümüze ulaşmıştır (Almazova, 2013:37-38).

Kazan Hanlığı edebiyatında tanınmış kişilerden birisi de Möhemmedyar'dır. O, 16. asrın 40'lı,, 50'li facialı yıllarında eserler yazıyor. Ve öyle olsa bile, Möhemmedyar eserlerinde kaygıyı, hasreti, hanların gamsızlığını, halkın endişesini tasvirliyor. Sarayda onun bu bakış açılarını kabul etmeyenler onu Kazan'dan kovuyor. Ömrünün son zamanlarını şair Bulgar şehrinde türbedarlık yaparak geçiriyor. Halkın zor hali, ahlak, eğitim, hanları eleştirmek, halkın kaderi için endişelenmek; Möhemmedyar'ın şiirlerinin asıl konusu oluyor. (Almazova, 2013:40-41)

Şair Möhemmedyar, 1497 yılında Ik Nehri boyunda (Başkurdistan'da Bügülme-Belebey tepelerinden başlayarak Tataristan'da Tübenkama Baraj Gölü'ne dökülen nehir), sufi bir Tatar ailenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Möhemmedyar, Kazan Hanı Möhemmed Emin Han'ın türbesinde mücavir olmuştur, yani türbe yanında yaşayıp türbeyi gözetmiş, hanın ruhuna Kuran okumuştur. (Abilov, 1997:5-9) Möhemmed Emin Han, Kazan Tatarlarının ünlü hükümdarı 1518 yılında vefat etmiştir.

Möhemmedyar, Tuhfe-i Merdan isimli eserinde kendisini tanıtır. Yalnız babasının isminin Mahmut olduğunu söylemekle kalmaz, aynı zamanda babasının "hacı" olduğunu da anlatmış olur:

atımnı kim dib sorsang ey şehriyar
mahmut hacı oglı fakir möhemmedyar

(İsmimi ne diye sorarsan ey padişah
Mahmut Hacı oğlu fakir Möhemmedyar)

Şair, şiirinde "tokuz yüz kırık altı" tarihinden bahseder, bu dediği hicri takvime göre 946 yılıdır. Şair, ikinci dizede eseri Tuhfe-i Merdan'ı şaban ayının onuncu günü Kazan şehrinde yazmaya başladığını da söylemektedir. 946 yılının şaban ayının onuncu günü, miladi takvime göre 21 Aralık 1539 tarihine tekabül etmektedir. Şair, bu tarihte yazmaya başladığı eserini, şaban ayının sonunda tamamladığını da anlatmaktadır:

uşbu tuhfe tarihin ger sorsalar
tokuz yüz kırık altıdur bilseler

(İşte bu tuhfe tarihini eğer sorarsalar
Dokuz yüz kırk altıdır bilseler)

başladuk gazan şehrinde munı
şaban ayınıng onunçı küni

(Başladık Kazan şehrinde bunu yazmaya
Şaban ayının onuncu günü)

hem şaban ahırında boldı tamam
eyledük munı piliñ siz vesselâm

(Hem şaban ayının sonunda tamam
Eyledik, bunu bilin siz vesselam)

Şair Möhemmedyar'ın nerelerde eğitim aldığı, kimlerden ders okuduğu, başka hangi vazifeler yaptığı hakkında şu anda malumat yoktur. Ama eserleri sayesinde Möhemmedyar'ın Türkçe eserlerden ve Doğu değerlerinden haberdar olduğu görülmektedir. Möhemmedyar'ın Eski Türk edebiyatı ile orta asır edebiyatı arasında bir köprü olduğu söylenebilir. Buna rağmen Möhemmedyar isminden Tataristan'da ilk

defa 19. yüzyılın ortalarında bahsedilmiştir. Möhemmedyar'ın tüm Tataristan bilim insanları arasında tanınması ise 20. yüzyılın ortalarına dek sürmüştür.

1549 yılında Kazan Hanlığı hanbikesi Süyümbike, Möhemmedyar'ı Moskova'ya elçi olarak göndermiştir. Daha sonra Nogay Ordası hükümdarı Yusuf Biy'in 28 Temmuz 1549 tarihinde Moskova hükümdarına "tercüman Möhemmedyar"ı arayıp bulmalarını ve geri göndermelerini sorduğu bir mektubun varlığı malumdur. 8 Ağustos 1549'da IV. İvan "Kazan tercümanı Möhemmedyar'ı bizim kişiler Murom'da öldürdüler." diye cevap yazmıştır. (Abilov, 1997: 9)

Günümüzde Möhemmedyar'ın bilinen üç eseri vardır. Bunlardan birisi Tuhfe-i Merdan'dır. Kelime anlamıyla "mertlerin hediyesi" demektir. İkinci eseri Nur-ı Sodur'dur. Bu eserin isminin anlamı "gönüllerin nuru" demektir. Üçüncü eseri ise Nasihat'tir. Şair, şiirlerini beyitler halinde yazmıştır.

Bu tez çalışması, şairin Tuhfe-i Merdan isimli eserinin elyazmasını barındırmaktadır. Bunun haricinde şair ve dönemi ile ilgili eserlere Rusya Federasyonu'nun kütüphanelerinden ulaşılmıştır. Tuhfe-i Merdan'ın elyazmasına ulaşılmıştır. Yazma Arap harflidir. Yazma 48 sayfadır, metin ikinci sayfadan başlamaktadır ve toplam 47 sayfadır. İlk sayfada "Gazan" ve yine "946" ifadeleri yer almaktadır. Bu da yazmanın Kazan'da kaleme alındığını, hicrî takvime göre 946 yılında yazıldığını gösterir. Hicrî takvimi, miladi takvime çevirirsek elyazmanın yazıldığı tarih 1539'dur. Şair 1497 yılında doğup 1549'da vefat etmiştir. Dolayısıyla bu yazma, yazar vefat etmeden 10 yıl önce yazılmıştır. Ayrıca elyazmasının ilk sayfasının üzerine düşülen "Safa Giray" notu da, bu elyazmasının Safa Giray zamanında kaleme alındığını göstermektedir. Ayrıca Tuhfe-i Merdan'ın son sayfasında sağ alt kısımda Kul Gafil ismi bulunmaktadır. Bu isim belki de nüsha edenin ismi olabilir.

Yazma Rusya Federasyonu'nun St. Petersburg şehrinin Rusya Bilim Akademisi Şarkiyat Enstitüsünde (1194/V50) yer almaktadır. Yazmada 47 sayfada toplam 784 beyit bulunmaktadır. Elyazmasının bazı sayfalarında 14, bazı sayfalarında 16, bazı sayfalarında 17, bazı sayfalarındaysa 18 beyit mevcuttur.

Şakir Abilov'un Nur-ı Sodur Poemalar Şigıyr isimli eserinin "Gadellek Jırçısı Möhemmedyar" isimli bölümünde, şairin Tuhfe-i Merdan isimli eserini Berezin'in St. Petersburg'daki kütüphanede bularak hayran kaldığı yazılmıştır. (Abilov, 2021:6)

Şakir Abilov'un Poemalar isimli eserinin bir bölümünde Tuhfe-i Merdan okumasına yer verilmiştir. Bu eserde Tuhfe-i Merdan'ın okunuşu günümüz Kazan Tatar diyalektine göre yapılmıştır ve eserdeki kelimeler de günümüz diyalektine göre verilmiştir. Beyitlerde, kelimelerde de farklılıklar mevcuttur. Bazı beyitler daha kısa, bazı beyitler daha uzundur. Aralarda bazen bazı beyitler yoktur, bazı mısralar eksiktir ama bazı sayfalar fazladır. Burada belki de nüsha farklılığı söz konusu olabilir.

Tuhfe-i Merdan elyazmasında ilginç özellikler mevcuttur. Örneğin bazı kelimelerde söz başındaki b harfi p harfi ile gösterilmiştir ve bu kelimeler metinde olduğu gibi Latin harflerine aktarılmıştır. Bir ilginç durum daha peltek s harfinin üç noktasının harfin üzerine değil, harfin altına koyulmuş olmasıdır. Metinde bazı yerlerde noktalı harflerin noktaları gösterilmemiştir, bu kelimeler cümledeki anlamlarına göre okunulmaya çalışılmıştır. Bazı yerlerde bulunma hal eki verilecekken dal harfinden sonra elif gösterilmemiştir, bunlar metin Latin harflerine aktarılırken eklenmiştir. Ayrıca metinde -Ip zarf-fiili -Ib ile gösterilmiştir ancak bunlar metinde p harfi ile gösterilmiştir. Ayrıca metinde günümüz Kazan diyalektinde olan y-j ikilemi bulunmamaktadır, j harfi sadece Farsça kelime olan "müjde"de kullanılmıştır. Ayrıca metinde Enam suresi verilmiştir "men cae" ile başlayan bu bölümdeki okumalar metnin daha sonrasında geçen kısımdan Enam suresi olduğu anlaşılarak surenin o kısmı eklenmiştir.

Tuhfe-i Merdan isimli eser besmele ile başlamaktadır. Ardından eserin ilk kısmında Allah'ın isimleri anılmakta ve Allah'a şükür ve dualar edilmektedir. Allah'a övgü kısmının ardından Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Muhammed'e övgülere yer verilmektedir. Daha sonrasında tekrardan Allah'a merhameti için dualar edilmektedir. Bu eserde şair dua bölümlerinden sonra hikaye bölümlerine geçmektedir. Ve hikaye anlatacağı yerde "kılayım bir hikayet" demektedir. Şairin eserinde yer verdiği ilk hikaye Huşneva, Çınpil, Gülruy hikayesidir. Burada sesini bülbüllerin bile kıskandığı, hükümdarın da değer verdiği Huşneva'yı Tuygısun'un kıskanması konu edinilir. Ve Tuygısun'un düşmanlık ateşi ile yanarak, kıskançlık ederek birbirlerine kötü söz söylemelerinin kötülüğü anlatılmaktadır. Bu bölümde Huşneva ve Tuygısun'dan başka, Çınpil, Gülruy, Huşhun, Bizbaz'a da yer verilmektedir. Ve her birisinin farklı bir özelliği vardır. Şair kötü olanı gösterip doğruya işaret etmektedir ve türlü nasihatler ile şiirlerini okuyanları doğru yola çekmeye çalışmaktadır.

Tatar araştırmacı Gamirjan Devletşin, Möhemmedyar'ın Tuhfe-i Merdan isimli eserindeki bu kişilerin sembolik kişiler olduklarını söylemektedir. O, Çınpil'in adaleti ve doğruluğu; Tuygısun'un fitneciliği ve açgözlülüğü; Gülruy'un dış güzelliğnii; Huşhun ve Huşneva'nın iç güzelliğini, Bizbaz'ın ise kibirliliği temsil ettiğini söylemektedir ve bu kişilerin alegorik kişiler olduğunu yazmaktadır. (Devletşin, 2013)

seniñ kalbinde hased kine ahı
menim köñlüm tolug ışk-i ilâhi

(Senin kalbinde haset ve suç ahı
Benim gönlüm dolu Allah aşkı)

Şair, kalbinde Allah aşkı olanın bu tür kötü sözlerle, haset ve düşmanlıkla işi olmayacağını söyleyerek herkesi nasihat dinlemeye çağırır.

kitergil kaygunı bolsuñ köñül şad
bela u renc ü mihnetdin kıl azad

(Gider kaygıyı olsun gönül şad
Bela, ağrı, mihnetten tut uzak)

irür yarmöhemmed piçâre miskin
duasın sen icabet kılgıl amin

(Yarmöhemmed çaresiz, tepkisiz
Duasını sen kabul et amin)

Diye şair her hikaye bölümünden sonra bu şekilde Allah'ın ne kadar merhametli ve bağışlayıcı olduğunu söyleyerek kendisi ve herkes için af dilemiştir. Çünkü aralarda verilmiş olan hikayelerde de ders vermeyi amaçlamıştır.

Eserdeki ikinci hikayede Allah'ın huzuruna gelen kullar, dünyada Allah'a itaatsizlik ettikleri için pişman olmuşlardır. Allah da onların pişman olup af dilemeleriyle beraber onların gönüllerindeki pişmanlığı almıştır. Eserin bu bölümünde Möhemmedyar nasihat dinlemenin ve merhamet istemenin önemine dikkat çekmiştir.

Üçüncü hikayede geceleri evleri dinleyerek sokakta gezinen bir padişah anlatılmıştır. Bu padişah içi kadınlarla dolu bir ev, evin önünde de iki melek görmüştür ve meleklere kim olduklarını sormuştur. Melekler de Allah'ın istediklerini yazan kişiler olduklarını söylemiştir, daha sonrasında evin huri gibi güzel kızından

bahsetmişlerdir. Kızın çok güzel olduğunu ancak ömrünün kötü sonlanacağını, onu bir kurdun yiyeceğini söylemişlerdir. Şah da kızı kendi kızı gibi görerek onu sarayına götürmüştür, hatta daha sonrasında kıza bir saray inşa ettirmiştir. Sarayın kapılarını kilitlettirmiş ve sarayın etrafına kurt gelip kızı yiyemesin diye duvarlar ördürmüştür. Ancak daha sonrasında kızın canı sıkılmasın diye yanına bir kız daha göndermiştir. Bu kız gerçekleri öğrenmiş ve bir gece kurt olmak için dua etmiştir, Allah da bu kızın duasını kabul etmiştir. Kız kurda dönüşmüş ve diğer kızı orada yemiştir. Padişah bu durumu öğrenince hemen secde etmiş ve Allah'ın yazdığı kaderi değiştirmenin mümkün olmadığını anlayarak pişmanlığından af dilemiştir. Burada da kader ve af dilemenin önemine dikkat çekilmiştir.

Dördüncü hikayede zahit, üç hayvan ve kuyumcu anlatılmıştır. Zahit bir gün kuyunun başına giderek su var mı diye bakmıştır ve orada üç hayvanın (maymun, yılan, kaplan) kuyuya düştüğünü görmüştür. Zahit her birisine ip uzatmıştır ve onları kuyudan kurtarmıştır. Daha sonrasında zahit kuyuda bir de kuyumcuyu görmüştür ve onu da kurtarmak istemiştir. O esnada yılan zahide, kuyumcunun vefanın ne demek olduğunu bilmeyen birisi olduğunu söylemiş ve onu kurtarmasını istememiştir, zahitse yılanı dinlemeyerek kuyumcuyu kurtarmıştır. Hepsi birden zahide, kendilerini kurtardıkları için teşekkür etmişlerdir ve zahidin bu iyiliğini unutmayacaklarını söylemişlerdir. Hayvanlar zahidi kendi yaşadıkları yere çağırmışlardır. Bir gün zahit hepsini tek tek ziyaret etmiştir, hatta kaplan onu bir av yerine götürmüştür. Orada kaplan padişahın kızını öldürmüştür ve boyunluğunu da zahide vermiştir. Zahit de bu olayı kuyumcuya anlatmıştır. Kuyumcu da padişaha gitmiştir ve padişahın kızını kaplanın değil zahidin öldürdüğünü söylemiştir. Padişah da zahidi çağırmıştır ve zahit olaylardan habersiz padişahın huzuruna gittikten sonra zindana atılmıştır. Onu tam öldürmek üzerelerken yılan gelmiştir ve kendisine kuyumcunun vefasız birisi olduğunu söylediğini hatırlatmıştır. Yılan, zahide zindandan kurtuluşun çaresi olarak padişahın oğlunda yılan zehri olduğunu söyleyerek bir ot vermiştir. Zahit bu ot sayesinde zindandan kurtulmuştur ve padişahın oğlunu iyileştirmiştir. Padişah, olayları duyunca kuyumcuyu cezalandırmış, zahidi ise affetmiştir. Burada da vefanın önemi ve hiçbir kötülüğün cezasız kalmayacağı anlatılmıştır.

Beşinci hikayede zalim bir baba ve kız anlatılmıştır. Bir gün kız, dilenciye bir somon ekmek vermiştir ve babası bu olay üzerine kızına öfkelenip onun kolunu kesmiştir, kızını evden kovmuştur. Kız da ağlayarak Allah'a yalvarmıştır ve kızın

zalim babası helak olmuştur. Kız dilenci olarak bir eve gitmiştir ve ev sahibi oğlan kız ile evlenmek istediğini söylemiştir. Kız da kabul etmiştir ve düğünleri olmuştur. Kız Allah'a çokça dua etmiştir, Allah da ona bir kol vermiştir. Burada da kötülüklerin elbet cezalandırılacağı, iyiliklerin ise kazanacağı ve dua etmenin önemi anlatılmıştır.

Altıncı hikayede yiyecek bulduklarında yiyen, bulamadıklarında aç gezen bir derviş ile karısı anlatılmıştır. Karısının eğirdiği ipleri satan dervişin iplerini bir gün kimse satın almamıştır. Derviş balıkçının yanına gidip ipler ile balıkları değiş-tokuş yapmalarını teklif etmiştir, balıkçı da kabul etmiştir. Derviş eve gidince balığın karnından bir inci bulmuştur, zengin olmuştur. Kuyumcuya gitmiştir ve inciyi satmıştır. Balıkçı da karısı da sevinçle otururlarken kapıya bir dilenci gelmiştir ve biraz ekmek ile su istemiştir. Derviş de eve gelen dilencinin paraya ortak olmasını teklif etmiştir. Dilenci de kendisini Allah'ın gönderdiğini ve derviş ile karısını Allah'ın sınamak istediğini söylemiştir. Balıkçı ve karısı şükretmişlerdir. Eserin bu bölümünde şükretmenin, sabretmenin ve tokgözlülüğün önemi anlatılmıştır.

Yedinci hikayede ise kervan basan, yol kesen, haram yiyen bir tayfa anlatılmıştır. Beyler toplanarak bu işe çare düşünmüş ve yola çıkarak saklanmışlardır. Yol kesenler mallarıyla gelmişler ve yorgunluktan kılıçlarını bırakıp uyumuşlardır. Onlar uyuyunca beyler saklandıkları yerlerden çıkmışlardır ve hepsini bağlamışlardır. Bey bunları öldürmek istemiştir ancak aralarından genç bir yiğit af dilemiştir, merhamet istemiştir. Vezir genci affetmek istemiş ancak bey karşı çıkmıştır. Daha sonrasında vezir bu oğlanı evine götürmüştür, ona kıyafetler vermiştir. Bey de vezire doğru iş yapmadığını, bu aldığı oğlanın vezirin başına iş açacağını söylemiştir. Nitekim genç oğlan bir gün arkadaşlarını toplayarak vezirin oğlunu öldürmüştür. Burada da iyiliğin kıymetini bilmenin ve doğru kişiye merhamet etmenin önemi anlatılmıştır.

Möhemmedyar, eserinde bu hikayeleri anlattıktan sonra uzun uzun nasihatler vermiş, doğruyu güzeli anlatmıştır. Ayrıca kendisinden sonra eserini okuyacak olanlara da şöyle demiştir:

atımnı kim dib sorsañ ey şehriyar
mahmud hacı oglı fakir möhemmedyar
her kim okub meña dua kılsa kim
yarlıkagay anı hüda-i kerim

BİRİNCİ BÖLÜM

YAZIM VE DİL ÖZELLİKLERİ

1.1. **Yazım Özellikleri**

a. Eserde yazım özellikleri ile ilgili en dikkat çeken özellik, söz başında b sesi bulunan kelimelerin bazılarının p sesi ile yazılmış olmalarıdır. Bu özellik oldukça şaşırtıcıdır çünkü Kazan diyalektinde böyle bir özellik bulunmamaktadır. Metinde bu özellik hatta bazı Arapça ve Farsça kelimelerde de görülmektedir:

kılıp **piçar** huşhundın şikayet
itip canına miñ türlüg melamet

eytür ey bedbaht seg beççe şeyda
iç ve taşıñ tügel **peyhüde** sevda

özini **pilmeyin** haddindin aşkan
unutup teñrisin ey kanı taşkan

her cay u her menzilde bedbaht yaman sen
iyesin **pilmegen** mel'un bi-iman sen

özüñni ârif ve sadık **pilürsen**
muhabbet devasını sen kılursen

b. Yukarıdaki durum bütün b harfi ile başlayan sözcükler için geçerli değildir:

seña hud bu işiñde **barın bar**
tamagıñ kaygusı **birle bolup** zar

tabıp **biçare** huşhun şah vaslın
eyürdi halvet içre arz-ı halin

c. Bol- fiili metinde karşımıza hem bol- hem de ol- şekliyle kullanılmıştır. Bu sözcük Kazan diyalektinde bul- (buluv) şeklindedir:

men irürmen sizler ara biçare
iksük **olmagay** yüzüñdin hiç kara

işitti tuygısun bu sözni nagâh
huşhunnıñ zireklikidin **boldı** agâh

bu hâletni körüp piçare gülruy
canı zişt **olup** tüşti pürruy

bir hüsnege közüñ tüşse zâr **bolur** sen
bu şahdın yüz körse bizâr **bolur** sen

işitib gülruy piçâre miskin
munuñ bu sözindin **boldı** gamkin

öltürüp alarnı barça âsi **boldılar**
atası yirine kaçıp kitdiler

meña kılma ey bedgü hiç melâmet
iksük **olmas** başıñdın türlüg gâlâmet

ebülkasım lakab anga **boldı** pil
kasır **olur** anıñ vasfında yüz til

ç. Hem birle hem bile hem pile hem ile sözcükleri karşımıza çıkmaktadır:

sabr **birle** iş işlese polur şad
huşnevaga kıldı köp in'am küşad

özi **pile** hizmetinde niceler
yürür irdi şehr içinde kiçeler

duanı ihlas **ile** kılgıl özüñ
bir tarafdın yarlıkangay sen özüñ

barur yimes yidürmes nirir
özi **bile** körke mü iltürendir

d. Metinde söylemek fiili, ay-, ey-, di-, eyt- şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bunların arasında gayın ile yazılan ve kalın sıradan olan ay- fiilidir:

kullar **aygay** şeremsarımız ey kerim
pildük ama yarlıkaduñ sen rahim

heybet ile **eydi** biz bitküçimiz
teñri ni sorsa anı eytküçimiz

şah kızıga **didi** riayet kız
teñri üçün meña rast algıl söz

nidin oldı seña bu pir-i ihtiyar
eyt meña bu sırnı ya ilah aşikâr

Kazan diyalektinde diyüv ve eytüv fiilleri mevcuttur.

e. Metinde kaygı kelimesi hem z'li hem de y'li biçimde karşımıza çıkar:

bu künni kim tilekler künidür
kazgu kün irmes didar künidür

kiterip **kaygu**nı kılgıl köñül şad
belâ ve renc mihnetidin kıl azad

f. Metinde iyilik anlamına gelen "izgü" ve "ezgü" kelimeleri bulunmaktadır. Bu kelimenin de Eski Türkçedeki edgü ile bağlantısı olabilir. Kazan diyalektinde izgü kelimesi "mukaddes, mübarek" anlamlarına gelmektedir:

bizdin tikür pak ruhına dürud
artuk olsun **ezgü** derya-ı rud

anlar eydi sen bizge kıldıñ **izgülük**
mükafatı munda bolmas pilgülik

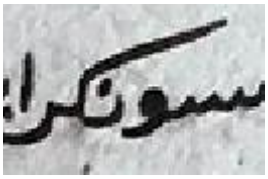
g. Metinde koy- fiili de bir yerde z ile yazılmıştır:

nakıs itkil sen sözüñni suzmagıl
yılan öltürseñ balasını **kozmagıl**

ğ. Metinde Türkçe olan kelimeler kalın sıradan da olsa sin ile yazılmıştır:

 tuygısun

şah hizmetiñe kilip munlar yükündi
revan söz başlap **tuygısun** ötündi

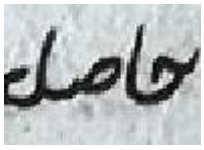
 soñra

andın **soñra** nimet u hem baht seña
birgem andın tac ile hem taht seña

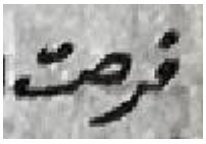
 yar bolsun

meña hem sizler bigin ol **yar bolsun**
cihan içre ol hemişe bar bolsun

h. Ancak Arapça ve Farsça kelimelerde sad kullanılmaya devam ediliyor:

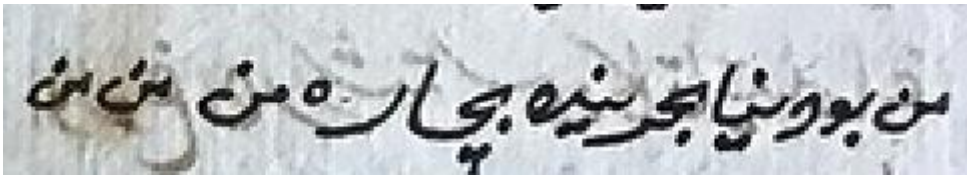
 hâsıl

kişi öz hürmetin özi pilmes ise
ni **hâsıl** miñ beşiman soñra yiye

 fırsat

bu şükür anlar taba çıktılar
fırsat irip niçe vakıt sakladılar

g. Eserde bazı mısralarda, mısra beyitin diğer mısrasına göre kısa kaldığı için son kelime birkaç kez tekrar edilmiştir:

men bu dünya bahrına biçare men

Burada son kelime olan “men” kelimesi üç kez yazılmıştır.

1.2. Ses Bilgisi

a. Bildirme eki metinde yuvarlak olarak karşımıza çıkmaktadır:

kılmas irse tiliñe ender hükm
yahşırakdur bolmakı summ u ebkem

asıl oldur söz gevherin ol seçer
bu **meseldür** nüks aslından kaçar

bar hüdayâ seña **malumdur** bu iş
meña birgil himmet ile hoş yüriş

bu bir gulâm ziyrek **huşhundur**
velakin gulâmek **pârdândur**

ni hâsıl devadan mânâ **kerekdür**
uñı mânâ soñı deva **kerekdür**

b. -ıp, -ip zarf-fiili, yuvarlak ünlülerden sonra yuvarlaktır, karşımıza -up, -üp olarak çıkar. Dar ve geniş ünlülerden sonra ise -ıp ve -ip şekliyle metinde görülmektedir. Ünlü harflerden sonra ise yalnızca -p şekli karşımıza çıkmaktadır. Günümüz Kazan diyalektinde ise bu zarf-fiil eki -ıp, -ip, -p olarak kullanılmaktadır:

didise men namusumdın **olturup**
hakka **salıp** işin küb tezarru **kiltürüp**

şaha munlar ilindin meña bir dad
tiyü **yıglap** kıladurdı ah feryad

c. Söz sonundaki -g sesleri bu metinde saklanmaktadır:

bir acayib bu kim şeherniñ içi **tolug**
şair olmışlar barça kiçik hem **ulug**

kılur şahga tümen **türlüg** dualar
huş avazı pile **türlüg** senalar

kildi **kuyug** başına suv bar mu tip
yürürdi özini gayet susatıp

Yukarıdaki kelimeler Kazan diyalektinde tulı, olı, törle, koyı şeklindedir. Yani bu kelimelerdeki söz sonundaki g sesleri korunamamıştır.

ç. O dönemde de bize isim-fiil ekinin -mak değil -uv eki olduğunu gösteren bazı örnekler mevcuttur:

zahid asayiş **kıluv** olturup
yimiş ile yeñi itekin tolturup

evige kildi eydi ey habib
ötünüim bar sökme meni ey zaif

d. Üçüncü tekil ve üçüncü çoğul kişi ekleri dar ünlülüdür:

bir acayib bu kim şeherniñ içi tolug
şair **olmışlar** barça kiçik hem ulug

kendü fiilindin özi şermende **boldı**
meger uş ol çınpil zirek **kutuldı**

bular da törtegüni **kıldı** hazır
anı mülzem kılur çün **boldı** nazır

yip salıp munlar sözine **bakmadı**
hemcinslik hakkını **sakladı**

e. Üçüncü tekil ve çoğul iyelik ekleri dar ünlülüdür:

birisiniñ **atı** gülruy handan
acaib tiñi yok esri sühendan

koy meni öz halim ile bolayın
müddeiler **sözidin** kurtulayın

sözlegil sen birniçe şeker saçıp
bu tabiat **mülkiniñ** ağzın açıp

f. Bilinen geçmiş zamanın birinci çoğul kişi çekimi yuvarlaktır:

bular eydi zahid çıkarma anı
vefasız kişi **kördük** bizler anı

tapmaduk anda biz asla vefa
sözni tıñla çekme peyhude cefa

kabul **itdük** duañnı biz ey zaife
ayakıñnı kiter ogluñdın sen zaife

g. Belirtme (akkuzatif) eki olarak karşımıza dar ünlülü -nı, -ni eki çıkmaktadır:

sözlemekde sen **yüzümni** ak kıl
sözlerim il köñlige yumşak kıl

fakir binevâ men dil şikeste
kılur daim adâlar **köñlümni** hasta

biriniñ **atını** pil tuygısundur
anıñ içi tolug fitne füsundur

meni imdi sen özüñe rehber kıl
uzatma **arzıñnı** sen muhtasar kıl

işitti tuygısun bu **sözni** nagâh
huşhunnıñ zireklikidin boldı agâh

ğ. Üçüncü teklik ve üçüncü çokluk kişilerinden sonra belirtme eki olarak -n kullanılır. Kazan diyalektinde de bu özellik görülmektedir:

hoş avazı birle **arzın** iterdi
şah hem hoş **avazın** severdi

iritür namesi âşıklar **dimagın**
iritür çehresi hanlar **çıragın**

yahud hired ehli men dip **özin** körse
bolur sakin eger tuygısun bir dem ursa

her cay u her menzilde bedbaht yaman sen
iyesin pilmegen mel'un bi-iman sen

huşneva gülruy **cevabın** yüziñe urganı

bu arza **sözlerin** huşhun işitti
safrası kaynap yüzidin rengi kitti

h. İkinci tekil kişi iyelik ekinden sonra ise bazen belirtme hâl eki kullanılmamıştır:

yırak turup **haddiñ** çaklagıl
tiriñni soygaymen edeb saklagıl

meniñ birle **bahsiñ** kesip tamam it
yüri öz yolıña hayr u selamet

ı. Bulunma hâli (lokatif) eki -da ve -de olarak karşımıza çıkar.

seniñ tek körmedim hiç **yirde** mühemmel
ırlık ve **tarrarlıkda** sen mükemmel

biçin eydi felan atlıg **tagda** men
barsañ aña ol tag **içinde** bagda men

i. Emir ekini, metinde tek başına da kuvvetlendiricisi ile de görülmektedir:

müddeilik **kılmagıl sen** zinhar
müddeilik kayra kilür tip mesel bar

j. İstek kipi eki metinde tekil birinci kişi için hem -ayım/-eyim hem de -ayın/-eyin olarak kullanılmaktadır:

sözleyü uş sözge kirdim men fakir
bir hikayet **kılayım** muña nazır

bir hikayet **kılayum** uş muhtasar
ravilardın boldı bizge bu haber

didi satıp kıymetin **kiltüreyin**
seniñ işiñni bu zaman **bitüreyin**

kerekdür ir oglıga nefer reftar
kılayın sizge remzi niçe esrar

kızga eydi men seni nikah birle **alayım**
seniñ üçün canım nisar **kılayım**

k. Birinci çoğul kişide ise -alım/-eliñ eki görülmektedir.

teñri birgen nimeti birge köreyim
kil fakir akçaga ortak **bolalım**

takı bizdin tümen türlüg tehiyyat
eyteliñ pak ruhına sansız salavat

mundın özge bizge yahşı yok haman
anlar işini **bitüreliñ** bu zaman

bir hikayet kildi yadga dilpezir
kiltüreliñ hizmetiñe uş nazır

l. Ayrılma (ablatif) eki metinde çoğunlukla -dın, -din olarak kullanılmaktadır. Günümüz Kazan diyalektinde ise ek -dan, -den, -tan, -ten, -nan, -nen şeklindedir. Dolayısıyla burada Çağatay yazı dili özelliği mevcuttur:

üstadlardın bir erbab rivayet
kılur şah **harundın** bir hikayet

saba yili tiki müşki berrakı
müşekkil irdi **cennetdin** revakı

sen tek itler **yırakdın** köp ürürler
işikke kilip hak dib sürürler

Ancak metinde -den şekli de görülmektedir:

iziñ hem mezhebin pilmez tatar sen
bu dünyada sen **itden** beter sen

birbirinden kim özr koluştılar
her biri öz yollarına tüştiler

şükür kıl kim şükür nimet arturur
künden kün han u malıñ arturur

baktı kaldı cebrail el-celil
meded **senden** istep ne el-cebrail

m. Geniş zaman ekinin hikayesi metinde fiiller için iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

kılurdı hizmetin can birle pikler
katında yir **über irdi** melikler

hoş avazı birle arzın **iterdi**
şah hem hoş avazın **severdi**

n. İsimlerin geniş zaman hikayesi de irdi sözcüğü ile yapılmaktadır. Kazan diyalektinde sözcük idi şeklindedir. Metinden örnekler verilmektedir:

cin âdem kapugunda **kul irdi**
yiti iklim katında bir **pul irdi**

saray-ı hışt **nukra-i zer irdi**
takı tubrakı **müşk ü anber irdi**

o. İsimlere gelen geniş zaman ekinin şart birleşik çekimi irse şeklindedir:

yok irse yırak turub bol selamet
asıg kılmas soñı yimek nedamet

1.3. Biçim Bilgisi

a. Kazan diyalektinde isimlere gelen ek fiilin olumsuzu "tügel" kelimesi ile yapılmaktadır. Ancak metinde Çağataycadaki gibi "emes" kelimesi kullanılmaktadır. Bu kelime metinde karşımıza bir kez "imes" olarak çıkmaktadır.

yahşı **imes** mu sen özüñni pilip
iki sidük yolıdın hasıl bolup

b. Üç kez de "irmes" sözcüğü karşımıza çıkmaktadır:

eydi özgege hacet **irmes** barmakga
birür irseñ üç yüz illig miñ yarmakga

ol kişi kim pildi öz aybın hez
adem **irmes** ol irür bir har-ı har

bu künni kim tilekler künidür
kazgu kün **irmes** didar künidür

c. Yukarıdaki örneğin haricinde Oğuz Türkçesindeki "degül" bu metinde de bulunmaktadır. Kelime iki kez geçer ve iki örnek de tek bir beyitte yer alır. Günümüz Kazan diyalektinde isimlere gelen ek fiilin olumsuzu "tügel" sözcüğü ile yapılmaktadır.

tevbe kılmaklık seña gam **degül**
yarlıkamak teñridin hiç kim **degül**

ç. Üçüncü tekil şahıs zamiri "ol" olarak karşımıza çıkar. Kazan diyalektinde ul şeklindedir.

kazadın bular arasında bir nev-cevan
bar irdi **ol** özi serv-i revan

d. Üçüncü tekil kişi zamirinin belirtme hali çekimi anı şeklindedir. Bu özellik Kazan diyalektinde böyledir:

bular da törtegüni kıldı hazır
anı mülzem kılur çün boldı nazır

e. Üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hali (genitif) çekimi ise günümüz Kazan diyalektindeki gibi "anıñ" şekliyle karşımıza çıkmaktadır:

âzim mülketli devletli sultan
anıñ hükminde irdi han u hakan

f. Üçüncü tekil kişinin yönelme hali (datif) çekimi "aña" şeklindedir ve Kazan diyalektinde de böyledir.

üçegüsi bular hud magzul kitti
aña tip sagındı özüñe yitti

g. "Üçüncü tekil kişinin ayrılma hali (ablatif) çekimi "andın" şeklindedir. Ama Kazan diyalektinde kelime "annan" şeklindedir:

baruvında nagah kaplannı körüp
kaçtı zahit korkub **andın** yügürüp

ğ. "Anda" kelimesi ise hem oraya hem de orada anlamlarına gelmektedir. Kazan diyalektinde de bu şekildedir:

yılan eydi bu il hisarında men
anda barsañ tapkancı kulluk itkeymen

anda eydimse sözümi almadıñ
hiç fikir itip kulakıña salmadıñ

h. Üçüncü çokluk şahıs zamiri ise bazen alar bazen anlar şeklinde metinde yer almaktadır. Kazan diyalektinde alar şeklindedir:

eydi **anlarga** hüda hakı üçün
beyan eyleñ kimler siz teñri üçün

izgülük hakını **anlar** pilgeyler

ilidin kilgençe izgü kılgaylar

aldı **anlar** miñ mal u hane-i taşıp
özleri bir hali yirde yaşınıp

ı. İşaret zamirinin belirtme hâli munı şekliyle karşımıza çıkar. Kazan diyalektinde de böyledir:

yahşı kıldıñ birip almışsen balık
munı yiyip teñrige kulluk kılalık

i. İşaret zamiri olan bunlar kelimesi, munlar olarak metinde yer almaktadır. Kazan diyalektinde de bu kelime çoğul olarak değil, tekil olarak kullanılmaktadır (monı, monısı).

iki kimse olturur **munlar** ara
illige almış anlar kalem kara

j. Kelime bular şekliyle de karşımıza çıkmaktadır. Kazan diyalektinde bu kelime bolar olarak karşımıza çıkmaktadır.

bular eydi zahid çıkarma anı
vefasız kişi kördük bizler anı

k. Munda kelimesi ise hem "buraya" hem de "burada" demektir. Bu kelime Kazan diyalektinde monda olarak yaşamaktadır ve günümüzde de aynı şekilde kullanılmaktadır:

anlar eydi sen bizge kıldıñ izgülük
mükafatı **munda** bolmas pilgülik

kerem eylep **munda** sen bir dem urgıl
men kilgençe lutf eyleb tuktagıl

l. Kazan diyalektinde kullanılan ve bu metinde geçen işaret zamiri "muña", "buraya" demektir:

bu saray içinde ni bolgay tiyü
böri **muña** ni yirdin kilgey tiyü

m. Bu, şu , ol, uş, uşbu işaret sıfatları kullanılmaktadır:

eydiler **bu** üy iyesiñ dühteri
boldı peyda hüsn-i hun hur peri

şah takı **ol** üyni çün pilgüledi
teñri hükmini tañlap yıgladı

uşbu mihnet kim kilipdür canıña
nimeti kadrin pilmegendindür seña

uyaglıkdın hasıl olur nik sevab
bar u itmeseñ **uş** rivayet **uş** kitab

Bu sözcükler günümüzdeki Kazan diyaletinde uşbu, bu, şu, ul şekliyle kullanılmaktadır.

n. "Kim" bağlacı bu metinde şöyle karşımıza çıkmıştır:

bir hikayet kılgam ey üstadkâr
kim meded birse meña perverdigâr

o. Metinde eğer edatı ger şeklindedir:

ol ki kısmetdür seña yitkürür
alsañ u **ger** almasañ seña birür

ger inayet bolmasa dergahdın
hasıl olmas yüz-i şefaat-hâhdın

Bugünkü Kazan diyalektinde eger şekliyle kullanılır.

ö. Zaman zarfı olarak hergiz, hemişe, haman gibi kelimeler kullanılmaktadır.

hemişe fitnelik mest her zaman ol
eger arşka çıkar bolsa **haman** kul

yine bir yıldın soñ bolsa tiriklik seña
kilmey ölüm yakukda **hiç** seña

bik tabugçıları **derhal** kildiler
zindan içre zahiddin sordılar

yatma turgıl ötti körgil kafile
birmegeyler hisse **hergiz** gafile

her kişige izgü kılgıl sen diyanet
seña kılma sen ol takı **hergiz** hıyanet

meña dost bolgan **hemişe** bar bolgay
seniñ tek düşman orını dar bolgay

"Haman" ve "hiç" kelimeleri günümüz Kazan diyalektinde vardır.

p. Soru sıfatı sözcükleri (kayu, kaysı, niçe) metinde kullanılmıştır.

kayu işdin dem urup laf itse
kerek anı ol söz birle ilzam kılsa

nidür uş asılıñ **kaysı** it sen
ni iş birle bu menzilge tegibsen

kaysı yüz birle kılayım men niyaz
kayu til birle ötingem bi-niyaz

anıñ imin hiç otaçı pilmegey
niçe daru koysa hergiz oñmagay

niçe miñ bahadurlar hem nev-cevan
anlar irdi il içinde pehlivan

Bunlardan kaysı ve niçe kelimeleri günümüz Kazan diyalektinde kullanılmaktadır:

r. Soru zamiri olan "ne" sözcüğü bu metinde ni olarak karşımıza çıkar (Bugün Kazan diyalektinde "nerse" kelimesi kullanılmaktadır):

tilegin tabmagay hergiz bed-endiş
her **ni** sagınsa kilür yüzine biş

cem' kıldı **kayda** kim üstadkâr
bir kasrnıñ cihetinde ol hanekâr

yol kesip mal almak idi işleri
kayda yaman bolsa bolup işleri

cevherşinas eydi buña **kandın** kildi
ârif eydi teñri ruzi kıldı tidi

s. Metinde kullanılan soru zarflarından bazıları şu şekildedir:

kaçan kim sözleme ağzım açar men
anber efşan kılıp dürler saçar men

nidin seni munda saldı yazgurup
soñ pilip halin yılan hem kazgurup

Bunlardan kaçan kelimesi, günümüz Kazan diyalektinde kayçan olarak yaşamaktadır. Sebep soran nidin kelimesinin yerine ise, nige nik gibi sözcükler kullanılmaktadır.

ş. Metinde, günümüz Kazan diyalektinde olmayan bir soru edatı bulunmaktadır:

barça bi-dermanlar dermanı sen
lutf u ihsan fazl u rahmet **kani** sen

irdi iskender bu ulus sultanı
kaldı ulus sor kim iskender **kanı**

t. Metinde, bazıları günümüzde kullanılmayan miktar zarfları da vardır. Aşağıdaki miktar zarflarından "köp", günümüz Kazan diyalektinde bugün hâlâ daha kullanılmaktadır ama küp şekliyle:

eyürsen şah zeniniñ oynaşı men
takı şahdın **artuk** sever koygaşı men

yene bendelerniñ köñli **asrı** şad bolup
farigil-bal hem tamugdın azad bolup

sen meña **asru** melamet kılmagıl
yirsizin daim şikayet kılmagıl

Birge nige **köp** şükür ya rabbena
can feda bolsun resulüñ aşkına

özüñe sen bes kıl mihr-i vefa
ademide **köp** bolur hem bivefa

u. Yineleme zarfı olarak bugün yana kelimesi kullanılmaktadır. Metinde de hem yine hem de yene kelimelerine rastlanmıştır:

yene ey kullarım tip kılgay nida
bu kün içre yarlıkadım men hata

yine bir yıldın soñ bolsa tiriklik seña
kilmey ölüm yakukda hiç seña

ü. Burada fiil + fiil şeklinde oluşan birleşik fiiller de mevcuttur:

şikeste dil bolup hâli perişan

baka kaldı bolup mahzun-ı hayran

avırtmak yıkmaknı kılıp sen işiñ
türlü türlü **kıla dursen** kırdışıñ

divâne sen menmenlik satarsen
köre bilmey meni şahga çıkarsen

kaytur irdi **öte pilmey** kervan
aciz irdi ilinde köp servan

Fakat günümüz Kazan diyalektinde bu -e bil- olan yeterlilik yapısı -e aluv şeklindedir (küre aluv, yaza aluv gibi).

v. İsim + yardımcı eylem birleşik fiillerinde ise kıl-, eyle-, it- fiillerini görüyoruz:

bu köñül koymadı öz halime
kasd kılıp bir tarafdın canıma

kim bu kuyugdın halas birsem muña
hak takı **rahmet itkey** men munlıga

zerger eydi men takı ol ildemen
sorab kilseñ cannı **kurban itkeymen**

sen **şefaat eyle** bizge ya habib
kim nasihat kılsun bizge hüdayâ nasib

y. Seslenme ünlemlerinden biri olan ey kelimesi metinde üç şekilde geçer. Birisi Allah'tan bahsedildiği zaman sözcüğe eklenen â ile, diğeri ya kelimesidir ve metinde Allah'a hitap için söylenecek sözcükten önce kullanılır, diğeri ise ey kelimesidir. Günümüz Kazan diyalektinde iy ve ya ünlemleri kullanılmaktadır. Bunlardan ya ünlemi, Allah isminden önce gelir (ya Allah'ım), iy ise her zaman kullanılabilir:

kerimâ kârsaz **ey** kadir dana
rahimâ pakâ mabud içi ve tevana

ya ilâhi barçaga tevfik bir
rahmetiñ deryasındın ırık bir

ey tilekler birgüçi hak padişah
kullarıña sendin üngin yok penah

z. Metinde beyitin ilk mısrasının son kelimesinin eksik olduğu yerler de mevcuttur:

kilip tuygısun alında turdı
digeyiñ söz cevabın tıñla mendin

1.4. Söz Varlığı

a. Metinde Allah için "Allah, Hüda, Rab, Teñri, Tañra, perverdigar, girdgar" kelimeleri kullanılmaktadır:

iñsem üzre basıp aygıl ey **hüda**
uşbu âsi oglumnı bagışla tip meña

barça haller pilgüçi sen **girdgâr**
men ni itey señadur âşikâr

rahim eylep barçadın ya **rab** yazuk keçür
rahmetiñ deryasıdın bizge içür

eydi derviş ol ivde birdi meña
rahim itip **teñri** yarlıkasun aña

didi yıglap ey **hüda-i kerim**
eylegil men muñlıga cüzü-i rahim

sendin özge yok irür meña penah
rahim eylep halim sen ya **ilah**

dedi kız ey **hüda-i girdgâr**
barça sırnı sen pilürsen aşikâr

didi satdım men anı ey kedhüda
didi şükürler kılıp yâ **rabbenâ**

men alarnı fakirlik birip müptela
kılıp anlarnı sınadım dir **hüda**

cem' itkeli yâri birdi **girdgâr**
rahim itip men munlıga **perverdigâr**

tañrası piklerine kiltürüp
merdaneler dik işini pitirüp

b. Metinde "ötmek" kelimesi ekmek anlamında kullanılmıştır. Günümüz Kazan diyalektinde bu kelime yoktur. Ekmek anlamında ipi, ipikey, ikmek kelimeleri kullanılmaktadır. Ütüv fiili vardır ancak bu kelime geçmek anlamındadır:

irdi nagâh ol âsi ivge kilür
baksa derviş turup **ötmek** yiyür

c. Metinde ekmek için, "ötmek" kelimesinden başka, nan kelimesi de kullanılmaktadır. Bu kelime günümüz Kazan diyalektinde kullanılmamaktadır; Kazak ve Özbek diyalektlerinde kullanılır:

algıl **nan**nı hiç kim irse pilmesün
koynuña sal zinhar atam körmesün

ç. Metinde "ev" anlamında iv, ev, öy kelimeleri geçmektedir. Fakat bu kelime günümüz Kazan diyalektinde öy şeklindedir.

eydi irse âsi nanın tartıp alıp
kahrı birle irdi **iv**iñe kilip

evige kildi eydi ey habib
ötünüim bar sökme meni ey zaif

yahşı yaman kimler imiş añlayu
yürür irdi özi **öy**ler tıñlayu

d. Metinde "para" kelimesi yerine iki kelime geçmektedir. Birisi yarmak, diğeri akça. Günümüz Kazan diyalektinde ise para kelimesi akça ve som kelimeleri ile ifade edilmektedir.

eydi özgege hacet irmes barmakga
birür irseñ üç yüz illig miñ **yarmak**ga

birür irseñ meña bu dem alayım
tibretmeyin seña **akça** sanayım

e. Metinde "şaşırmak" anlamındaki tañlamak (tañlav) ya da tañga kalmak (tañga kaluv) fiilleri kullanılmıştır. Günümüz Kazak diyalektinde tan kalmak (yan kaluv) fiili kullanılırken, günümüz Kazan diyalektinde şakkatuv fiili kullanılmaktadır:

biçin eydi niçe kerek algıl tidi
zahit biçin işige **tañladı**

bu söz eytip közlerindin boldı gaib
ir u hatun **tañga kaldı** kim acaib

f. Günümüz Kazan diyalektinde maymun kelimesi maymıl olarak geçmektedir. Ancak metinde hem piçin hem de biçin şekliyle karşımıza çıkar.

kuyugga saldı yip zahid zaman
piçin evvel yapışup çıktı revan

biçin eydi felan atlıg tagda men
barsañ aña ol tag içinde bagda men

g. Eski Türkçe tabışkan olan kelime günümüz Türkiye Türkçesinde tavşan olsa da, günümüz Kazan diyalektinde kuyan kelimesi kullanılır. Bu metinde tavuşkan kelimesi görülür:

böri otlıgında her kuş yaylamas
böri ağını **tavuşkan** avlamas

ğ. Karañu kelimesi, Kazan diyalektinde "karañı" olarak karşımıza çıkmaktadır.

didi aña bol sen ey yoldaşım
bu **karañu** yirde bolgan kuldaşım

h. Günümüzde Kazan diyalektinde karau fiili bakmak fiili için kullanılmaktadır. Ancak metinde bakmak fiili karşımıza çıkmaktadır:

felek eytür yarmemed işit sen bu nida
tali'iñe bak özüñ hakim u hüda

bakma köz ol sarıga bakmak kerekmes
pulmaçı sözge kulak tutmak kerekmes

ı. Günümüz Kazan diyalektinde sagın- (sagınuv) fiili özlemek anlamındadır. Metindeki sagın- fiili ise düşünmek anlamındadır. Fakat günümüz Kazan diyalektinde düşün- fiili için uyla- sözcüğü kullanılmaktadır:

tilegin tabmagay hergiz bed-endiş
her ni **sagınsa** kilür yüzine biş

kim özüñe ni tileseñ özgege anı **sakın**
yıglatıp yime öksüznüñ hakın

i. Acayip anlamına gelen acaib ve gacaib kelimeleri hem gayınlı hem de gayınsız yazılmıştır:

bar irdi bir taife kim bir garib
baş kesip kan içküçilerdi **gacaib**

bir **acaib** bu kim şeherniñ içi tolug
şair olmışlar barça kiçik hem ulug

j. Günümüz Kazan diyalektinde tar olan kelime, metinde dar olarak karşımıza çıkmaktadır:

meña dost bolgan hemişe bar bolgay
seniñ tek düşman orını **dar** bolgay

k. Metinde "alın" kelimesi mañlay olarak karşımıza çıkar. Bu kelime, günümüz Kazan diyalektinde "mañgay" ve Kazak diyalektinde "mañğay" olarak kullanılmaktadır:

bedbaht oldur kirmey yolga azgan
özge bolmas **mañlayına** yazgan

l. Acele etmek (acele et-) fiili günümüz Kazan diyalektinde aşıguv (aşıg-) şeklinde kullanılmaktadır ancak metinde aşukuv (aşuk-) şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

zerger körüp tanıp pildi anı
bikge eytürge **aşuk**tı kim canı

m. Açug şeklinde karşımıza çıkan sözcük günümüz Kazan diyalektinde açuv şeklindedir.

revan kiltürdiler bikniñ katına
açugından susamış irdi kanına

didi bu sözni raiyyet has u âmm
açugından titre boldı pik tamam

n. Hem istemek (istev) hem de tilemek (tilev) fiilleri kullanılmıştır. Günümüz Kazan diyalektinde sadece tilev fiili kullanılmaktadır:

magfiretlik **iste** teñridin özüñ
yarlıkayu **tileser** tip közüñ

o. Benzetme edatı olarak tigin, kibi, bigin, pigin, tek, dik sözcükleri kullanılmıştır:

bir saray kıldurdı yok aña hiç söz
an **tigin** cennet saray körmiş göz

men **pigin** iş ademige tüşmegey
men tiggen otga kişi bişmegey

zerre tufrakdın cismiñ kıldı beyra
yarlıkap kıldı seni gül **tek** nevra

kerekmes iş hergiz kılganı yok erdi
ol vakit içre an **tik** zahid yok erdi

nef' tikür barçaga yamgur **bigin**
ya tiñiz ortasına cevher dür **bigin**

tañrası piklerine kiltürüp
merdaneler **dik** işini pitirüp

yüzi anıñ kiçe tuggan ay **dik**
sözi şirin mahur u dil-aray **dik**

ö. Günümüz Kazan diyalektinde "nerse" kelimesi kullanılsa da, metinde günümüz Türkiye Türkçesindeki gibi "şey" kelimesi de kullanılmıştır:

rızañ bolmasa her şeydin seniñ
ol **şey**din sakla köñlümni meniñ

İKİNCİ BÖLÜM

TUHFE-İ MERDAN ESERİNİN LATİN HARFLERİNE AKTARIMI

(2a)

(1) Bismillahirrahmanirrahim

(2) ilahi rızk birgüçi sen, sen kerîm
bir sen u bar sen hem gafur rahîm

(3) sen sen munîs, yâri gamhareniñ
sen sen çâre-kâr her piçareniñ

(4) lutf eylep köter meni tofrakdın
ayırursen sen karanı akdın

(5) rahim eylep ürgeçe bir aburuy
lutf eylep yazukum nâmesin yuy

(6) han didarıñdın canım şad kıl
köñlümni gam kaygudın azad kıl

(7) pilgüçi sen sırrımızını ey azîm
gafu kıl sen cevrümüzni ey kerîm

(8) irürsen cümle mazlumlar penahı
keçür taksiretimizni ya ilâhi

(9) behakkı resul kim közi mustafa
kim bagışladıñ aña sen hilkat-i safa

(10) möhemmed habib ü imamı resul
şefi hem pişva-î sübül

(11) ebülkasım lakab aña boldı pil
kasır olur anıñ vasfında yüz til

(12) şahinşah ya tâc u hem taht u liva
şehrar leşker kişi enbiya

(13) habib-i hüdadur ol hoca-i kainat
anıñ pak ruhına sansız salavat

(14) terkib itme sen anıñ avucu ab hak
ol irür cism ü lutf can-ı pak

(15) mirac hengâmıda bastı iki kâm
üze bardı aksadın beytül haram

(16) ger ezeldin eylemiş takdir-i ilah
cebrail hem birge irdi hemrah

(17) burungudan böyle kalmışdur delil
resul uzdı kaldı yolda cebrail

(18) didi cebrail bu caygâhdur meña
kim bu sidre hoş makamgâhdur meña

(19) baktı kaldı cebrail el-celil
meded senden istep ni el-cebrail

(2b)

(1) resul yitdi bir yirge câ ü mekân
anda sıgmaz yaratılmış cism-i can

(2) zehi mustafa hatem'ül mürselin
zehi mücteba rahmetil-âlemin

(3) zehi hoca-ı sadr bar ihtiram
zehi servi ol imam u hümam

(4) bizdin tikür pak ruhına dürud
artuk olsun ezgü derya-ı rud

(5) mahrem ol bargâh-ı sayik
ol ebubekir sıddîk şeyh u atik

(6) nan hureşi anıñ ki irdi nemek
din içinde pişesi gusse yemek

(7) ömr takı şarkın kıldı pak
çünki saçdı küffar firkıne hak

(8) anıñ heybetindin âdâlar kamug
lerziş irdi kiçik hem ulug

(9) ebulfazıl osman u şehri hâyâ
cemig kıldı kim ol kuran-ı hüda

(10) yâ rab anıñ işini hür kıl
makberesi içini pür nur kıl

(11) âli şahmerdan ol şiri hüda
anıñ üçün kıldı damad mustafa

(12) sevüp anı necmi didi resul
sevügenidin birdi zühre-i betul

(13) din yolında canların kıldı feda
dua kıldı resul anlar hakına

(14) canı birle irdi mutî emr resul
sıdkı birle tuttı çün çekmiş udul

(15) biri boldı yalguzunda yâr-ı gâr
birisindin hak din boldı aşikâr

(16) biri kıldı mal u ten u can feda
biri püşt-i islam şir-i hüda

(17) hüdayâ ervah pak in rastan
kim sıdkı birle irdi hem dastan

(18) yâ rab nur-ı dil dide-i mustafa
behak keramet u al u âbâ abt

(3a)

(1) bi-ervahı pakân isâ-i nefes
binur kelim ü binar kabes

(2) gaib hazineñdin bizge işik aç

rahmetiñ deryasıdın kullarga saç

(3) rızañ bolmasa bir şeydin seniñ
ol şeydin sakla köñlümni meniñ

(4) özüñdin kilgen derdke deva bir özüñ
maraz sendin olsa şifa bir özüñ

(5) men bu dünya bahrına biçare men
fisk ü isyan şerrinde âvâre men

(6) köñlümni sen kerem birle şad kıl
yiti hamu tamug otıdın azad kıl

(7) kiterip kaygunı kılgıl köñül şad
belâ ve renc mihnetidin kıl azad

(8) birgenige köp şükür elhamdülillah
kılmışım hata üçün estağfurullah

(9) fakirniñ hatırı şikestelikige köñül teselli birip dil-cuy (10) lıkla kılıp köñlümge köñül birgeni

(11) bir kün olturup öz katında nahoş
içib gam badesin kılıp nuş nuş

(12) köñlüm otı yanmak ile ıztırab
kıldı men biçareni esr-i harab

(13) niçe örtersen didim sen ey köñül
koy meni öz halime mendin töngül

(14) didi köñlüm koymazam ta men seni
seña irkin yaratıpdur hak meni

(15) turup otadın nasihat kılıram
âkil irseñ tıñla nasihat kılıram

(16) yarmöhemmed seña birmiş hak tili
bu felek bagıstanınıñ bülbüli

(17) zahmet takı bolsa birniçe katı sözleseñ
irmulur sen arzı haliñ kizleseñ

(18) niçeler sözlep bu cihandın kiçtiler
sözlemekdin parça dürler saçtılar

(3b)

(1) niçeler sözlemeyin söz gülini kistiler
sözlegenni köre pilmey ten tişip kan içtiler

(2) âkil irseñ koy cihanda birniçe söz sen diğer
okuganlar dua kılgay kiçmişinçe özger

(3) didim ey köñlüm icazet bir menga
men takı arzım iteyim senga

(4) men irürmen bu şeherde bir fakir
il közünde aciz u hor u hakir

(5) menga tikmes kim küstahlık kılmaga

uluglar rişteşige katılmaga

(6) yürürmen bu sebebdin halim bilip
yok ise aklım kuşı bes kılıp

(7) kılmas irse tiliñe ender hükm
yahşırakdur bolmakı summ u ebkem

(8) bir acayib bu kim şeherniñ içi tolug
şair olmışlar barça kiçik hem ulug

(9) koy meni öz halim ile bolayın
müddeiler sözidin kurtulayın

(10) didi ey ahmak nasihat kıl kabûl
bu tabiat hakkına kılma fuzûl

(11) sözlegil sen birniçe şeker saçıp
bu tabiat mülkiniñ ağzın açıp

(12) bu işde yürekiñ daglagıl
merdaneler dik beliñni baglagıl

(13) didi köñlüm hak senga himmet birgey
müddeiler üstüne nusret birgey

(14) asıl oldur söz gevherin ol saçar
bu meseldür naks aslından kaçar

(15) didise men namusumdın olturup

hakka salıp işin köp tezarru kiltürüp

(16) bar hüdayâ senga malumdur bu iş
menga birgil himmet ile hoş yüriş

(17) sözlemekde sen yüzümni ak kıl
sözlerim il köñlige yumşak kıl

(18) müddeilik kılmagıl sen zinhar
müddeilik kayra kilür tip mesel bar

(4a)

(1) sözleyü uş sözge kirdim men fakir
bir hikayet kılayım muña nazır

(2) bu hikayet şah harun padişah yunak zamanı lam amiz

(3) üstadlardın bir erbab rivayet
kılur şah harundın bir hikayet

(4) âzim mülketi devletli sultan
anıñ hükminde irdi han u hakan

(5) besâtîn kursalar dünya yüzine
kul bolurlar barça şahlar sözine

(6) kaşında saf tutup hanlar balası
barça bolup şah balası mübtelası

(7) kılurdı hizmetin can birle pikler

katında yir öper irdi melikler

(8) cin âdem kapugunda kul irdi
yiti iklim katında bir pul irdi

(9) saba yili tiki müşki berrakı
müşekkil ray irdi cennetdin revakı

(10) saray-ı hışt nukra-i zer irdi
takı toprakı müşk ü anber irdi

(11) kula kilgüçi tapgında taptı dadın
birürdi namuradlarnıñ muradın

(12) irürdi padişahlıkıda magrur
âdillik birle boldı atı meşhur

(13) bar irdi bir kulı ism-i huşneva
bülbül anıñ ünidin irdi pinevâ

(14) körürge hüsn şehrinde ol şah idi
yulduz içre yüzi ay u tabah idi

(15) salih irdi barça vezirler ulug
şah harunnıñ tigıda irdi kamug

(16) arada huşneva dilhasta şeyda
kend her name-ü sad fitne peyda

(17) şah harun hizmetinde şeb-i ruz

hoş avazlık pile kılıp dilfüruz

(4b)

(1) kılur şahga tümen türlüg dualar
hoş avazı pile türlüg senalar

(2) tabıp picare huşhun şah vaslın
eyürdi halvet içre arz-ı halin

(3) fakir binevâ men dil-şikeste
kılur daim adâlar köñlümni hasta

(4) şaha munlar ilindin menga bir dad
tiyü yıglap kıladurdı ah feryad

(5) hoş avazı birle arzın iterdi
şah hem hoş avazın severdi

(6) orun birdi özi tahtı kaşında
mübarek kün yüziniñ karşusında

(7) şah karşusında ol şam-ı sehergâh
kılur bu demde yüz miñ nare dilhah

(8) iritür namesi âşuklar dimagın
iritür çehresi hanlar çıragın

(9) barça vezirler yek cihetlik kılıp huşnevaga hased kılganı içi ü taşları (10) adâvet otı birle yanıp zulmet bagzıha fevk bagzı cüfti birle areste bolganı

(11) körüp anlar bu huşhunnıñ işin

şah harunga mukarreb bolmışın

(12) hased baglap ciger-i hun iti barı
iç ü taşın örtedi kim kini narı

(13) barçası salih katınga kildiler
muña çare-i tedpir kıldılar

(14) eydiler kim ol baş açuk divane ol
haramzade bedbaht şüride-i çogul

(15) kurug avazı birle ol kulmac u tarrar
cihannı örtegen ol mekkâr u ayyar

(16) hemişe fitnelik mest ü her zaman ol
eger arşka çıkar bolsa haman kul

(17) anıñ sözüñe aldandı şah-ı cihan
anı hoş sevdi bizge bolmadı san

(5a)

(1) kılayım barçamız aña küşmalı
meşveret kıldılar bir asude hali

(2) bu bir gulâm ziyrek huşhundur
velakin gulâmek pârdândur

(3) bular da törtegüni kıldı hazır
anı mülzem kılur çün boldı nazır

(4) biriniñ atını pil tuygısundur
anıñ içi tolug fitne fusundur

(5) birisiniñ atı gülruy handan
acayib tiñi yok esri sühendan

(6) biriniñ atı çınpil irür âşık
ışk içinde irdi ol esri sâdık

(7) biriniñ atı bizbaz bir öz pigidür
gıyârlıkda cehennemniñ segidür

(8) bu törtüsi her iş içre züfnûndur
bular katında huşhun pür zebûndur

(9) kayu işdin dem urup laf itse
kerek anı ol söz birle ilzam kılsa

(10) hüsn-i evcidin laf ursa nagâh
hüsn şehrinde gülruy irür şah

(11) eger eytse âşukmen huş avaz
beraber olmagay çınpilga hemraz

(12) yahud hired ehlimen dip özin körse
bolur sakin eger tuygısun bir dem ursa

(13) yahud kılsa bir özge ra-i tedpir
aramızda bizbaz bilgüli tezvir

(14) kayu işdin agzın açıp bir dem urgay
bular ol işde anı berhem urgay

(15) törtüsi bu tedpir ile boldı revan
kirib şah katına öpüp asitan

(16) meclis-i evvel şah hizmetinde tuygısun hudbinlik kılsa fakir huşneva horlaganı (17) huşneva hem dem sardlıklar körsetip horlılıgını tuygısun yüzinge urganı

(5b)

(1) şah hizmetinge kilip munlar yükündi
revan söz başlap tuygısun ötündi

(2) kılıp picar huşhundın şikayet
itip canına miñ türlüg melamet

(3) eytür ey bedbaht seg beççe şeyda
iç ü taşıñ tügel peyhüde sevda

(4) özini pilmeyin haddindin aşkan
unutup teñrisin ey kan taşkan

(5) nidür uş asılıñ kaysı itsen
ni iş birle bu menzilge tegipsen

(6) her cay u her menzilde bedbaht yaman sen
iyesin pilmegen mel'un bi-iman sen

(7) eyürsen şah zeniniñ oynaşı men
takı şahdın artuk sever koygaşı men

(8) sakalındın külüp şahnı ildürürmen
mehel tabsam şahnı öltürürmen

(9) seña yol mu tigey sen pilmey haddiñ
seniñ pildük kim bu imiş kasdıñ

(10) seni öltürmek kerek ey şom u gayyar
toydurgan sütine tip mesel bar

(11) başı eylencük bolup magzı tükengen
hıyal batıldur sen endişe kılgan

(12) seniñ tek niçeler âvvâre hayran
yürüler âlem içre zar ve giryân

(13) yok irse yırak turup bol selamet
asıg kılmas soñı yimek nedamet

(14) huşneva tuygısun cevabın darig itmey yüzünge urganı

(15) işitip huşneva bu tuygısun sözin
revan şah teba'ıda tüşti yüzin

(16) kilip tuygısun alında turdı
digeyiñ söz cevabın tıñla mendin

(17) ulug men dime ulug oldur yaratkan
cem'i mahluk irürmiz cümle yeksan

(6a)

(1) âkil oldur uluglar birle bolsa
köñülni gıl u gışdın pak kılsa

(2) âkil ir ulug men laf urmas
anıñ zatında kibr ü kine bolmas

(3) sendin artuk men dip laf itersen
takı içiñ tolug kibr tutarsen

(4) ni hasıl hâlet kiyip suret akartıp
yürürsen özüñni özüñ kabartıp

(5) seniñ uluglıkuñda bar köp bâhis
içiñ murdarlık birle münevves

(6) gafil olma özüñdin sen ey kişi
kiçe kündüz işiñ sergin kişi

(7) yahşı imes mu sen özüñni pilip
iki sidük yolıdın hasıl bolup

(8) evveliñ niçe katre murdar meni
ahiriñ bir ükdür pilürmen

(9) men irürmen sizler ara biçare
iksük olmagay yüzüñdin hiç kara

(10) âkil ir bakmas tış suretine
bakar anlar iriñ siretine

(11) bu tış suret ârifler post atarlar
köñül siretine magzlı büst atarlar

(12) sen ol post sen men magz irürmen
sen irürsen nükti men nagız irürmen

(13) seniñ kalbiñde hased u kine ahı
menim köñlüm tolug ışk-i ilâhi

(14) menga a'dâ bolup kast itme zinhar
niter düşman hak meña bolsa yar

(15) sen tek itler yırakdın köp ürürler
işikke kilip hak dib sürürler

(16) meni imdi sen özüñe rehber kıl
uzatma arzıñnı sen muhtasar kıl

(17) işitti tuygısun bu sözni nagâh
huşhunñ zireklikidin boldı agâh

(6b)

(1) şikeste dil bolup hâli perişan
baka kaldı bolup mahzun hayran

(2) iki meclis gülruy kilip bed engizlik kılganı men câe bilhaseneti felehu aşru (3) emsâliha misleha mazmunı birle rast kılıp huşhun bedengizlikin yüzünge urganı

(4) bu hâletni körüp piçare gülruy
canı zişt olup tüş pürruy

(5) yüzünde kalmadı bir katre kanı
kine otı birle örtendi canı

(6) köksi otı yalnayu derhal turdı
namusundın katlanıb bir nâre urdı

(7) eytti ey gulam haliñni bil
revan canıñ kutulur çün yarag kıl

(8) iyesiz it kibi sen zar u giryân
aç irürsen derbeder avvâre hayrân

(9) işik işikdin kizgen derbeder sen
öz işiñdin özüñ bes bihaber sen

(10) kimge bu gayyarlıknı ögretürsen
niçe yolı ırlıkdın küydürürsen

(11) bir hüsnüge közüñ tüşse zar bolur sen
bu şahdın yüz körse bizâr bolur sen

(12) seniñ tek körmedim hiç yirde mühemmel
ırlık u tarrarlıkda sen mükemmel

(13) meni kör bir kulı ârif irür men
şah ahdinge men sadık irür men

(14) kaçan kim sözleme ağzım açar men
anber efşan kılıp dürler saçar men

(15) meña hem tiñ tabulmasdur huş avaz
uyalur mendin ni kim nagme-i saz

(16) tik tur ey bedbaht divâne kul
kirekdür urmaga boyıña gıl

(7a)

(1) yırak turup haddiñ çaklagıl
tiriñni soygaymen edeb saklagıl

(2) huşneva gülruy cevabın yüzinge urganı

(3) bu arz sözlerin huşhun işitti
safrası kaynap yüzidin rengi kitti

(4) eytti hiç körünmes sende insaf
iliñdin nime kilmes kılmagıl laf

(5) özüñni ârif ü sadık pilürsen
muhabbet devasını sen kılursen

(6) ni hâsıl devadan mânâ kerekdür
oñı mânâ soñı deva kerekdür

(7) hüsn körk bir maksud ey can
körüklügler kaşında senga ni san

(8) divâne sen menmenlik satarsen
köre bilmey meni şahga çıkarsen

(9) menga dost bolgan hemişe bar bolgay
seniñ tek düşman orını dar bolgay

(10) menga yetmez mu bu gurbet melası
iksimesün seniñ yüzüñ karası

(11) men irürmen huşhun arıg mütteki
sen irürsen bedbaht u mel'ûn şeki

(12) menim maksudım uş şah duası
seniñ maksudıñ nefsiñ gıdası

(13) sen öz haddiñni pil ey agyar
bu kündin soñ laf itme zinhâr

(14) meniñ birle bahsiñ kesip tamam it
yüri öz yolıña hayr u selamet

(15) menga kılma ey bedgü hiç melâmet
iksük olmas başıñdın türlüg gâlâmet

(16) işitip gülruy piçâre miskin
munuñ bu sözindin boldı gamkin

(17) huşnevanıñ sözleri yandurdı yıktı
revan ol tilmürüp çınpilge baktı

(7b)

(1) eydi ey çınpil dana sühendan

kerek sen üçümizni alsañ andan

(2) irürsen âkil ü dana-ı fazıl
her işide pür hünersen ey kâmil

(3) sen aytgıl ol şomga haddin pilsün
nâkıs olup tili sözi kesilsün

(4) bab üçinçi meclis çınpil tuygısun birle gülruynıñ şikeste bolmış (5) hatırların dilavızlıklar birle abes nakış kılganı

(6) işitiñ tuygısun gülruy dos
hürmetin artar kişiniñ saklasa namus

(7) kişi öz hürmetin özi pilmes irse
ni hâsıl miñ beşiman soñra yiye

(8) kim körersiz ol irür perişan mağz
tıyılmas hergiz açsa sözge ol agız

(9) anı sözge kişi hergiz yiñse bolmas
ki ol kabkan cerahat hergiz oñmas

(10) kişiniñ başında ger aklı bolsa
hem ol yahşı aña tigmey kutulsa

(11) burungıdın irür mesel kulak sal
yamandın sen boyuñnı satıp al

(12) katlan küçüñ barınca hâsıl it yâr
itme özüñe düşman irni zihnâr

(13) adavet hased u kine köñlünde tutma
düşmanım zayıf tiyü köñlünde tutma

(14) fırsat ister her zaman ol vakıt saklar
aña hem nevbet olsa biz tik kaklar

(15) aña mendin üküş lutf u sefadur
menim işim aña mihr-i vefadur

(16) menga hem sizler bigin ol yar bolsun
cihan içre ol hemişe bar bolsun

(17) huşneva çıpbildin şirin güft revnkızlar körüp anı tarif kılgan

(8a)

(1) izing hem mezhebin pilmez tatarsen
bu dünyada sen itden betersen

(2) eyür huşhun ey has zişt tatar
asrama it balasın aslına tartar

(3) bi-iman u şom bedbahtınkisen
yüzüñ kara cehennemniñ itisen

(4) atañ şeytan özüñ tezvir kulmac
yalançı yar ya sen ey siz pulga muhtac

(5) senga ni söz tiger kim sözlegeysen
menim tiñim kim irür tip közlegeysen

(6) mahalle itleridür tiñdeşleriñ
burungı ata anadın kuldaşlarıñ

(7) u zişti manzar-ı çehresi bedruy
iç ü taşıñ tolug sevda-ı bedguy

(8) senga hud bu işiñde barın bar
tamagıñ kaygusı birle bolup zar

(9) cevapın taptı kör yarin bizbaz
açıgındın dem urup agzın açmaz

(10) kendü fiilindin özi şermende boldı
meger ol çınpil zirek kutuldı

(11) sabr birle iş işlese polur şad
huşnevaga kıldı köp in'am küşad

(12) eytti mendin olgıl imdi azad
senga zahmet tikürmesün ademi zad

(13) cihan halkı anıñ tik tabgay murad
sabr birle bolur her işdin küşad

(14) yene çınpilge bu serab tac birdi
hazine acturup harac birdi

(15) ol kişi kim pildi öz aybın hez
adem irmes ol irür bir har-ı har

(16) üçegüsi bular hud magzul kitti
añа tip sagındı özüñe yitti

(17) âkil olsañ irge kasd itme zinhar
kuyug kazıp özi tüşkey mesel bar

(18) tilegin tabmagay hergiz bed-endiş
her ni sagınsa kilür yüzine biş

(9a)

(1) kerimâ kârsazâ kadirî dana
rahimâ pakâ mabud içi ü tevana

(2) ya ilâhi barçaga tevfik bir
rahmetiñ deryasındın ırık bir

(3) ey tilekler birgüçi hak padişah
kullarıña sendin üngin yok penah

(4) kitergil kaygunı bolsuñ köñül şad
bela u renc ü mihnetdin kıl azad

(5) irür yarmöhemmed piçâre miskin
duasın sen icabet kılgıl amin

(6) teñrige ger tövbetip kulmen tigil
kılmışıñ günah üçün ko kazgu yigil

(7) kadir oldur kulga rızkın birgüçi

sen tilek tilegüçi ol birgüçi

(8) minnet itme teñrige kulluka kılıp
kullukuñ arttur özüñ halin bilip

(9) birni kılsañ biringe on algaysen
onunı birseñ onıga yüz algaysen

(10) men câe bilhasenet ayetin köñliñe salgıl
felahu aşr emsaliha mânâsın yadıña algıl

(11) izgülükni bes kıl sen aslı arıg
kılganıñdın tövbesiz yatma farig

(12) teñri sevmes niçe yatsañ farig
hâsılı yok soñra yiseñ miñ darig

(13) kim özüñe ni tileseñ özgege anı sakın
yıglatıp yime öksüzniñ hakın

(14) dünyada rızkıñ barında dil sehi kıl
ot azabı heybetini özüñe asan kıl

(15) tövbe kılmaklık senga gam degül
yarlıkamak teñridin hiç kim degül

(16) her niçe kim fisk ü isyan itkeymiz
tövbe birmese ni derman itkeymiz

(17) ya ilâhi barçaga tevfik bir

rahmetiñdin barçaga tasadduk bir

(9b)

(1) duanı ihlas ile kılgıl özüñ
bir tarafdın yarlıkangay sen özüñ

(2) ko işi yazmak yañılmakdur hata
bolmagay iksük andın fazl u atâ'

(3) ah keçürmeseñ işim müşkil pesi
dergahıñda men pigin diye müflisi

(4) rahmetiñdin berhuvardar kıl
lutf eylep ruzı didar kıl

(5) sözni kov kildim uş ey merd-i pir
bir hikayet kildi köñlümge nazır

(6) hikayet barı hak tealanıng vade vaadinge yitken kullarınga didar namındın şart pirgeni

(7) gayzlarda birse kılur rivayet
nakildür dip burungıdın bu hikayet

(8) tefsirinde kiltürür âmâ bir ömer abbasi
kıyamet bolsa hüda bolur özi kazı

(9) ferman bolgay kiçik birle ulugga
tamugluknı salıñlar dib tamugga

(10) yene ferman bolgay ehli behiştke

kiriñler tib sizler behiştke

(11) takı ferman kılsa ol sahib lutf u atâ'
kılmak tilermen siz vadege bu kün vefa

(12) kullukuñ yitti tamam imdi bize
didarım arzanı bolsun size

(13) bendeler bu teşrif bolgaylar
didarından ülüş algaylar

(14) bolup günahları kesrindin şeremsar
uyatıdın baş koy salgay barça yekser

(15) sevüngendin barça birge secde kılgaylar
birbiringe kutluglaşıp müjde kılgaylar

(16) kaşki dünyada bifermanlık kılmagaydük
bu kün mundag şeremsarlık çekmegeydük

(17) hasretindin kulın yüzge urgaylar
niçe yıl secde içinde turgaylar

(10a)

(1) yene ey kullarım tib kılgay nida
bu kün içre yarlıkadım men hata

(2) bu künni kim tilekler künidür
kazgu kün irmes didar künidür

(3) birgem sizler canına zevk ü sefa
didarımnı körsetip kılgam vefa

(4) kullar aygay şeremsarımız ey kerim
pildük ama yarlıkaduñ sen rahim

(5) yarlıkamak sendin özge bolmagay
ama şeremsarlık köñlümizdin çıkmagay

(6) hak teala yilge emr itkey revan
algıl anlar köñlidin tip bu zaman

(7) yene bendelerniñ köñli asrı şad bolup
farigil-bal hem tamugdın azad bolup

(8) ya ilahi barçaga rahîm itip kılgıl nasib
müstehak kıl didar eyle cennetke sen ya mücib

(9) barça bi-dermanlar dermanı sen
lutf u ihsan fazl u rahmet kani sen

(10) ya ilahi hazretiñde taksirimiz köp
keçürgil rahim itip günahımız köp

(11) birge nige köp şükür ya rabbena
can feda bolsun resulüñ aşkına

(12) şükür barı kim anıñ ümmetimiz
ni bolsa ehli beytniñ itimiz

(13) kerimâ u pakâ u perverdigârâ
sırrımızını pilgüçi sen aşikârâ

(14) senga yetülsün hud bir hak irürsen
kamug derman ahlarga müşfik irürsen

(15) barça âlem halkınıñ sultanı sen
dermandeler derdiniñ dermanı sen

(16) lutf itib hâlime bir çâre kıl
kazgu mihnetdin şükrâne kıl

(17) keçti bu ömrüm hata birle besi
yok hazretiñde men ger tik müflisi

(10b)

(1) ah deriga keçti bu ömrim heba
kiçe kündüz kılganım fisk ü cefa

(2) kaysı yüz birle kılayım men niyaz
kayu til birle ötüngem bi-niyaz

(3) pilmedim fisk ü füçur kıldım keçür
bir katre âb-ı zülaliñdin içür

(4) al kulakıñdın bu dünya mamukın
tut nasihat kıl hakkıñ kullugın

(5) ey karındaş bir zaman ol kaddiñe bak
barça boyuñ ayb irür ey köñli ak

(6) ey tilekler birgüçi sen padişah
kullarıña sendin üngin yok penah

(7) lutf birle yarlıka sen ey hüda
behak ruh-ı pak muhammed mustafa

(8) ey özini pilmegen sen gafil ir
gafil oldur gam-ı dünya dir

(9) âkil oldur dünyaga birip talak
ahiret kaygusını yiyür uzak

(10) bu ölümdin kaçsa kutulmas kişi
ölmeyin bu dünyada kalmas kişi

(11) gâfil irken ecel yitip kilse nagâh
ni kılgaysen zaman birmez ah ah

(12) ah kilesi hud kilmes dime
kim bolası hem bolur bolmas dime

(13) yalbarursa her kişi mabudına
akıpet yiter imiş maksudına

(14) böri otlıgında her kuş yaylamas
böri ağını tavuşkan avlamas

(15) bedbaht oldur kirmey yolga azgan
özge bolmas mañlayına yazgan

(16) üstümüzde iki ferişte tanuk
her ni kılsañ bitküçilerdür anuk

(11a)

(1) özge bolmas her ni hak takdir iter
ol bolur kul peyhude tedbir iter

(2) bir hikayet kildi yadga dilpezir
kiltüreliñ hizmetinge uş nazır

(3) bar irdi bir padişah-ı namdar
devlet ü ikbal ü saadet-i bahtiyar

(4) irdi hem tiñ hemdem-i iskenderi
meşrik magribni tutmuş leşkeri

(5) özi pile hizmetinde niceler
yürür irdi şehr içinde kiçeler

(6) yahşı yaman kimler imiş añlayu
yürür irdi özi öyler tıñlayu

(7) küçe içinde yürür irdi yaruklıknı körüp
ni yaruk tip aña bardı turup

(8) kördi ise bir aceb toydur ulug
üyniñ içi hatunlar irdi tolug

(9) iki kimse olturu munlar ara

illige almış anlar kalem kara

(10) şah körür hiç kişi körmes munı
bu aceb sırdur hiç kişi pilmes munı

(11) şah közünge körünür kâh yok
kâh közine zahir bolur kâh yok

(12) şah bolup munlar işindin sehm-nak
körgeni yok ömride hiç vehm-nak

(13) eydi anlarga hüda hakı üçün
beyan eyleñ kimler siz teñri üçün

(14) heybet ile eydi biz bitküçimiz
teñri ni sorsa anı eytküçimiz

(15) eydiler bu üy iyesiñ dühteri
boldı peyda hüsn-i hun hur peri

(16) hüsnüge ger salar bir kez nazır
tâkat itmey hıyre bolur köz kara

(11b)

(1) bolur ol nazük ü serv-i revan
feda bolgay anıñ üçün niçe can

(2) yüzi anıñ kiçe tuggan ay dik
sözi şirin mahur dil-aray dik

(3) saf hüsnide bolup vedduha
zülfi tumarında çün leyled düca

(4) kün yüzingdin ay kuyaş polgay hecil
leblerindin kız mısri münfail

(5) on dört yaşına yite ibat özi
böri yigey akıbet işbu kızı

(6) sözleben şah közindin boldı gaib
tañga kaldı hasret içre şah acaib

(7) şah takı ol üyni çün pilgüledi
teñri hükmini tañlap yıgladı

(8) tañ yaruben subh u seher urdı dem
tekdi seher hüsrevi altun elem

(9) şah derhal özi üyge barıp
aldı kızını atasıga köp mal birip

(10) alıp anı öz üyinge iletip
kızı yok irdi özünge kız itip

(11) sever irdi anı şah canı pile
asradı şah öz inamı pile

(12) boldı ol kız hem cinân serv-i nihal
tiñsiz oldı yüzlerinde hatt u hal

(13) köz karakı fitne-i uşak idi
iki kaşı zibalık içre tak idi

(14) ger tebessüm agzıdın peyda bolur
anı körgen aklıdın şeyda bolur

(15) körmese ol ay yüzin bir lahza şah
tüşer irdi canına yüz derdi ah

(16) çünki yitti irse on dört yaşına
bak ni işler bu felek ger dişine

(17) şah özi bu vadeni pilür idi
uşbu işiñ çaresin kılur idi

(12a)

(1) cem' kıldı kayda kim üstadkâr
bir kasrnıñ cihetinde ol hanekâr

(2) bir saray kıldurdı yok aña hiç söz
an tigin cennet saray körmiş köz

(3) içi nakşını vasfa zerkâr
koydı azuk âb u nan bi-şümar

(4) bu saraynıñ bikligini cemi' idi
kiçe kündüz yakkanı hem şem idi

(5) şah eydi ey kızım bir yılgaçe munda karar
böri yigey tip yazıp nameñde girdgâr

(6) yine bir yıldın soñ bolsa tiriklik senga
kilmey ölüm yakukda hiç senga

(7) andın bir yıldın soñ bolsa tiriklik
kilmey ölüm yakukda hiç senga

(8) andın soñra nimet ü hem baht senga
birgem andın tac ile hem taht senga

(9) kızını ol kasr içre kiyürüp kittiler
temür ü taş ile işik birkittiler

(10) bu saray içinde ni bolgay tiyü
böri muña ni yirdin kilgey tiyü

(11) birniçe kündin soñ şah eydi özi
yalguzlukdın irikmesün bu kızı

(12) yine bu riayet kızın kiltürdiler
kızı katınga kiyürüp koydılar

(13) eydi gamnı köñlidin terk itdiler
koz âlisin ile hem taş birkittiler

(14) ikisi birge bolup ayş-ı huzur
içmek yimek ile kıldı sürur

(15) iki can birge bolup oynaşıp
tümen türlüg hikayet sözleşip

(16) tiler irdi kim bu kız halin sormaga
sorup anıñ canına ot urmaga

(17) şah kızıga didi riayet kız
teñri üçün menga rast algıl söz

(12b)

(1) olturup sen saltanatlık terk itip
ni sebebdin seni munda birkitip

(2) nidin oldı senga bu pir-i ihtiyar
eyt menga bu sırnı ya ilah aşikâr

(3) didi aña bol sen ey yoldaşım
bu karañu yirde bolgan kuldaşım

(4) takdirimde yazmış ol kadir ilah
böri yigey tip on tört yaşında nagâh

(5) ol sebebdin meni munda koydılar
böri munda kirmegey tip eydiler

(6) teñri meni bu yolda kılsa aman
senga sansız kılgaymen inam can

(7) ol kız eydi ey sırlarnı bilgen padişah
meni böri kılsañ ni bolgay ilah

(8) ihlas ile kıldı ol kız çün dua

duasın kıldı kabul hazret-i hüdâ

(9) böri bolup yidi ol kızını tamam
kızı kitti kaldı kurug esrü ham

(10) vadesi bir yıldın uzdıysa tamam
kildi şahga barça riayet hass u âmm

(11) kasr eşikin hayl pile açtılar
börini körüb tügel ile kaçtılar

(12) şah boldı mütehayyir taksirige
tüşti revan secde kıldı birige

(13) eydi ey kudret izisi girdgâr
tövbe kıldım sen kiçür perverdigâr

(14) men bu nadanlık pile yazdım senga
bir hata çün kahr kılmagıl menga

(15) sen ıtâ kıldıñ bu munça memleket
taç taht u baht devlet saltanat

(16) yaratılmış barça hass ve âmm seniñ
kimge birseñ lutf itip inam seniñ

(17) sen pilmes tip hata işni işledim
tövbe kılıp kim yamanlıknı taşladım

(13a)

(1) sen keçürgil ya ilahilevvelin
yarlıkagıl ya ilahilahirin

(2) birkaçı diyem felekke men özüm
kerem birle sal kulak tıñla sözüm

(3) didim ey cehr-i felek nittim senga
ni kine kılıp ni yazdım men senga

(4) ah sen cevr tikdi canıma
koymadıñ bir lahza öz dermanıma

(5) kıynadıñ canımnı pilemen yazıkum
kaygu hasret boldı sendin azıkum

(6) menga sen kılmadıñ hiçbir vefa
kim kılursen canıma cevr ü cefa

(7) bir tarafdın sen örtep bir tarafdın bu köñül
sen koymay meni hem takı bu şom köñül

(8) bir kişiniñ iki bolsa düşmanı
kayda tıñay ol fakirniñ bir canı

(9) ey felek sen hud irürsen bivefa
tapmadım bir kezin sendin sefa

(10) açuk yüzüñ birle bizni aldayursen
meni sevgen baki kalur tip eyürsen

(11) halk u âlem senga kılur itibâr
saf kılıp sen alarnı aşikâr

(12) senga irürmiz bir niçe kün konak
sen takı esir kılursen tumturak

(13) avırtmak yıkmaknı kılıp sen işiñ
türlü türlü kıladursen kırdışıñ

(14) bu köñül koymadı öz halime
kasd kılıp bir tarafdın canıma

(15) bu köñülnüñ artıga tüşken kişi
kiçe kündüz yatmak u kir yumak işi

(16) bu köñül dir kim felek sultan irür
men bolup uştın aña ol can irür

(13b)

(1) bu köñül koymas meni ah ah
bu köñüldin sakla meni ey ilah

(2) men pigin iş ademige tüşmegey
men tiggen otga kişi bişmegey

(3) bir zaman miñ türlük otga yakmañız
bir kezin bu hasta hatrın saklañız

(4) dadımızni soruguçı hud bardur
üçümizni alguçı cabbardur

(5) felek eytür yarmemed işit sen bu nida
tali'iñe bak özüñ hakim u hüda

(6) men nitey tali'iñe sal közüñ
işidür çün tali'iñ nidür sözüñ

(7) tali'ıñda ni yazmış bolsa hüda
aña kerek kul özi bolsa rıza

(8) ol ki kısmetdür senga yitkürür
alsañ u ger almasañ senga birür

(9) kayu kulga kim inayet kılgay ol
yiti tamugıdın azad bolgay ol

(10) ger inayet bolmasa dergahdın
hasıl olmas yüz-i şefaat-hâhdın

(11) kayu kişige bolsa tali' yarmend
il ulugı bolur ol bir derdmend

(12) kim ki bolsa ol yaratkan yâr-gâr
akıbet'il emir ol muradın tabar

(13) tali' aña kılmaz olsa serdar
devlet andın yüz evürür bi-karar

(14) sen menga asru melamet kılmagıl
yirsizin daim şikayet kılmagıl

(15) taliñdür kim köñül nitsün senga
ni melamet kılur kıl öz nefsiñe

(16) köñül eytür ni kıladur men senga
til uzatıp her zaman dirsen menga

(14a)

(1) köñül eytür koy meni sen neteven
men takı tikmen senga birdim aman

(2) kim ademdin bar kıldı bir ü bar
yaratıpdur halk u cihannı aşikar

(3) cümle müşkillerni ol kıldı hâl
nâmesindin bitmiş rızık u ecel

(4) birgeninge sen kanaat kılmasañ
nimeti şükrin anıñ sen pilmeseñ

(5) sen hüdadın ni tilesen tapmadıñ
anı koyup özgelerdin tilediñ

(6) uşbu mihnet kim kilipdür canıña
nimeti kadrin pilmegendindür senga

(7) men felekmen senga bolgum ramun
sen tiliñni yahşı tut tutma zebun

(8) men takı ferman piledür her işim

koymagam il köñli üçün kırdışım

(9) ir atanganga mürüvvet hem kerek
âlim ve âmige fütüvvet kerek

(10) nef' tigür ademge sen bu kün
âkil irseñ köñlige salma tün

(11) kim kolıñdın kilgençe kıl yahşılık
senga bir kün takı kilgey yahşılık

(12) bugdaydur tip ilge saman satmagıl
kim yamanlık kılsa ol yamanlık kilür haman

(13) sen yahşılık kıl yahşılıkda bar meza
kim yamanlık kılsa ol tapgay ceza

(14) kim yıgılganda kolun tut bir muñlınıñ
ol takı tutkay koluñ bir kün seniñ

(15) eski adâdur yahşılık kılmas dime
teñri bardur ortada sen gam yime

(16) kafes içinde körseñ hoş u tuyur
halas kıl ol kafesdin sen zarur

(17) izgülük hakın anlar pilgeyler
ilidin kilgençe izgü kılgaylar

(14b)

(1) izgülükni ni pilüsen dime
yahşılıkka yahşılık kilmes dime

(2) özüñe sen bes kıl mihr-i vefa
ademide köp bolur hem bivefa

(3) bir hikayet kılgam ey üstadkâr
kim meded birse menga perverdigâr

(4) bu sözümni tıñla sen merd-i pir
bir hikayet kildi yadga uş nazır

(5) bir hikayet kılayım uş muhtasar
ravilardın boldı bizge bu haber

(6) geşt iterde bir zahit pak-ı din
keçerinde kozug kördi der zemin

(7) kildi kuyug başına suv bar mu tip
yürürdi özin gayet susatıp

(8) yaki kördi olturur bir ademi
üç canavar birge bolup hemdemi

(9) kim bu kuyugdın halas birsem muña
hak takı rahmet itkey men munlıga

(10) teñridin köpdür kulına rahmeti
aña köre bolsa kulnuñ himmeti

(11) kuyugga saldı yip zahid zaman
piçin evvel yapışup çıktı revan

(12) ikinçide yene saldı yipni haman
çermaşıp çıktı yibinge kim yılan

(13) üçünçi dip salıp zahid revan
tartıp çıkardı kaplannı anda zaman

(14) bular eydi zahidga çıkarma anı
vefasız kişi kördük bizler anı

(15a)

(1) tapmaduk anda biz asla vefa
sözni tıñla çekme peyhude cefa

(2) yip salıp munlar sözine bakmadı
hemcinslik hakkını sakladı

(3) çünki zerger çıktı kuyugdın tamam
şükür kılıp kıldı zahidke selam

(4) anlar eydi sen bizge kıldıñ izgülük
mükafatı munda bolmas pilgülik

(5) biçin eydi imiş felan atlıg tagda men
barsañ aña ol tag içinde bagda men

(6) kaplan eydi men hem ol tigde
bir bırıkda bolurmen ey kedhüda

(7) yılan eydi bu il hisarında men
anda barsañ tapkancı kulluk itkeymen

(8) zerger eydi men takı ol ildemen
sorab kilseñ cannı kurban itkeymen

(9) birbirinden kim özr koluştılar
her biri öz yollarına tüştiler

(10) bir niçedin soñ zahid çıktı nagah
biçin yolunga saldı ol rah

(11) zahid yitti biçin bagına tamam
biçin izzet ile kıldı selam

(12) kerem birle bir zaman oltur tidi
türlüg yemiş kiltürüp yigil tidi

(13) daima bu sarıga kilgil tidi
keregınçe sen yemiş algıl tidi

(14) zahid asayiş kıluv olturup
yemiş ile yeñi itekin tolturup

(15) biçin eydi niçe kerek algıl tidi
zahit biçin işige tañladı

(16) turdı zahit kitmege yüzün urup
kaldı biçin zahitke özrin kolup

(17) baruvında nagah kaplannı körüp
kaçtı zahit korkup andın yügürüp

(15b)

(1) eydi kaplan ey zahit pak-ı din
korkma mendin tut köñlüñni imin

(2) titreben canı kalmadı tamam
yırakdın kıldı zahitke selam

(3) izgülük kıldıñ menga sen ademi
unutmadım izgülükni hem seni

(4) tirik olgança seniñ kadrin pilip
itkeymen senga özriñ kolup

(5) kerem eylep munda sen bir dem urgıl
men kilgençe lutf eylep tuktagıl

(6) kaplan derhal öpüp asitan
yürüp yolga kirdi bolup revan

(7) il pigiñ anda bagı bar idi
kazadın bik kızı oynar idi

(8) kirip kaplan ol kızını öltürüp
altun kümiş boynıdın tartıb alıp

(9) bu kaplan kıldı kör merdanelik

bir hemail birdi incü danelik

(10) hemail zahit bagrına basıp
kitti kaplan katındın kuyruk kısıp

(11) sevingendin yolga kirdi kim revan
canı kutulmışına bolup şadıman

(12) zahit köñlinde keçti ol zaman
canavarlar kıldı menga bu ihsan

(13) ademi hud pak irür aslı şerif
ata anadın şerif ü hem zarif

(14) ol şeherdin keçerinde kim haman
yadıga kildi zerger ol zaman

(15) zerger evin izlep taptı zergerin
nik başındın keçmişin eydi barın

(16) sözleyü söz kaplan işinge yitti
kaplan birgenini zergerge körsetti

(17) zerger körüp tanıp pildi anı
bikge eytürge aşuktı kim canı

(16a)

(1) didi satıp kıymetin kiltüreyin
seniñ işiñni bu zaman bitüreyin

(2) eyle kıl tip zahid özi yalbarıp
birdi hemailin aña inanıp

(3) zerger alıp iline boldı revan
kirdi pik katına öpüp asitan

(4) kızıñnı öltürgen kişi imiş
uş nişanı yincü ü altun kümüş

(5) ol pik eydi ol kişi kayda bolur
zerger eydi bu zaman sende bolur

(6) yahşılıknı bilmeyin ol bed makal
bik nevkârın kıldı zahitke havâl

(7) revan kiltürdiler bikniñ katına
açugındın susamış irdi kanına

(8) eydi munı il taşındın kizdürüñ
yüzüñe kara sürtüp öltürüñ

(9) aldı çıktı zahidni olurum revan
tizkinüde kördi zahitni yılan

(10) tizkinürde yolda zindanga salıp
yatur irdi kamçı zarbındın susatıp

(11) zahitke kildi bu bela nagihan
kirip kildi zindan içinge ol yılan

(12) nidin seni munda saldı yazgurup
soñ pilip halin yılan hem kazgurup

(13) anda eydimse sözümi almadıñ
hiç fikir itip kulakıña salmadıñ

(14) anda menim sözümni alsañ idi
körmegeydiñ bu beladın sözledi

(15) pikniñ oglun hali men kilirim tigil
andın kildim revan men aşıkıp

(16) anıñ imin hiç otaçı pilmegey
niçe daru koysa hergiz oñmagay

(17) çıkarıp yeşil ot zahitke birdi
darusı bu bolur tip sözledi

(16b)

(1) senga kilse iñleri sargayıp
sen aygıl men irür men asrı tabib

(2) bu otnı izip içürgeysen
bolgay ki beladın kutulgaysen

(3) turup özr kıldı zahit revan
zindandın çıktı yene ol yılan

(4) minip pik eviniñ üstüne
ni izgülük kılur kör dostına

(5) eydi oglan yahşı bolsun tiseñiz
darusı zahiddadur çün sorsañız

(6) pik tabugçıları derhal kildiler
zindan içre zahiddin sordılar

(7) yılan sokkan imin pilür mü hiç kişi
zahid eydi asrı pilür men beli

(8) derhal çıkarıp kiltürdiler
tiz kilip oglan katınga kirdiler

(9) bu yaş otnı izip içdise derhal
turdı oglan boldı hoş hal

(10) bu zahitni hoş körüp sıyladılar
izzet itip niçe kün turdılar

(11) zahit tabıp çün mahalin
eydi pikke ni kim keçmiş halin

(12) pik hem kılmışıdın uftandı
acayib kızarıp menzi uyaldı

(13) ol ilde resm bar irdi yalgançını
öltürürdi kıynap bühtançını

(14) çıkarıpastılar zergerni zaman
zahid togrılıkda tapdı aman

(15) uşbu zerger yamanlıkda yekcihet idi
yahşılıknı pilmegen behbehit idi

(16) yahşılıkga yahşılık bolur meza
ey yamanlıkga yamanlık bolur ceza

(17) hak teala her işke kadir irür
kullarıñ işine hazır irür

(17a)

(1) ol irür barçaga birgüçi dad
saklap keremi birle kılur soñı şad

(2) ol irür pak u hamd ü perverdigar
pilgüçi sırın ol hem aşikar

(3) senga bitigen kullarıñ biz mütteki
bitimegenler boldılar mel'un şaki

(4) fazlıñ ile köñlümizni şad kıl
yiti duzah otıdın azad kıl

(5) can kuşıga miskin ademdür kafes
aklıña kilgil fikir sen bir nefes

(6) yatma turgıl ötti körgil kafile
birmegeyler hisse hergiz gafile

(7) yatmak ile bolmagay hergiz sevab

kulluk itkil tip kılur hak hitab

(8) uyaglıkdın hasıl olur nik sevab
bar u itmeseñ uş rivayet uş kitab

(9) gaflet ile teñrini tapmas kişi
bolsa gaflet kerek irkek ye tişi

(10) magfiretlik iste teñridin özüñ
yarlıkayu tileser tip közüñ

(11) ey hab ile bidarnı sen pilmegen
tüş müdür yahud hıyal tip aldangan

(12) ötüp kervan kalur gafil uykuda
gafil olmas kim uykarsa hüda

(13) zerre tufrakdın cismiñ kıldı beyra
yarlıkap kıldı seni gül tek nevra

(14) ey vücudındın habersiz gafil ir
tıñla âkil her ne eytür ü ne dir

(15) turmayın işiñde bol sen dem
melaik dik secdege koy kadem

(16) anber çıkıp meger sen boy iltkeysen
meger sen başdın keçip güy itkeysen

(18a)

(1) iki nevbet bozgan eymiş tövbesini
âsi bolup unutuben teñrisini

(2) sonra bir kün hasta tikdi canına
galib olup pakmayın dermanına

(3) niçe korla ah urup köksini basıp
hem bu dünya tamadın ümit kesip

(4) teñri hükmine çün köñlini bagladı
âsilikdin korkup hakka yıgladı

(5) kılıp özi türlü türlü zar eytip
eydi ana üç sözüm bar vasiyet

(6) yıglaben eydi ey canım anam
hak hazretine bardur köp hatam

(7) ölsem yastukumı başım astından alıp
bu kara bolmış yüzim tufrak üze salıp

(8) iñsem üzre basıp aygıl ey hüda
uşbu âsi oglumnı bagışla tip menga

(9) uşbu tarık zarlık birle şefaat kılıñız
yarlıkagayu şefaat ger itseñiz

(10) eytip sözin keçti ved bu dünyadın
korkup ama özi gayet ukbadın

(11) ol zaif hem sabır tonın kiyip
hoca senga yazgan işi budur tip

(12) oglı yüzin tufrak üzre salıp
ayakı birle iñsesi üzre basıp

(13) barça haller pilgüçi sen girdgâr
men ni itey sengadur âşikâr

(14) hem sabur sen hem şükür hem gafur
yazgan oglum taksirini sen keçür

(15) taksirin ötünemen sen pirge
rahim eylep bagışlagıl men zaif pirge

(16) meşgul irdi bu zaif duada
farig bolmas irken kildi nida

(17) kabul itdük duañnı biz ey zaife
ayakıñnı kiter ogluñdın sen zaife

(18b)

(1) ogluñnı biz senga bagışladuk
yazukındın keçip yarlıkaduk

(2) yazuklukmen tip ümidiñ kismegil
gaflet tonın köñlüñ içre kiymegil

(3) rahim eylep barçadın ya rab yazuk keçür
rahmetiñ deryasıdın bizge içür

(4) rahim kılmasañ menga müşkildür işim
ah ni kılgay ni eylegey miskin başım

(5) bizdin kilür daimen fisk ü hata
kiçüre bir rahim itip lutf u atâ'

(6) rahmetiñni men muñluga sen yâr kıl
lutf eylep ruzı didar kıl

(7) ey azizler kılgay sizge hub güftar
aytgam eger yâri birse girdgâr

(8) kerekdür ir oglıga nefer reftar
kılayın sizge remzi niçe esrar

(9) bolsa sende akl u daniş ey hıredmend
yadıña al bu fütüvvetdin nükte-i ced

(10) bu fütüvvet sizni yahşı yolga salgay
hilafet serveri başınga urgay

(11) kulak salıp tıñla sen ey serv-naz
zamanı bolup sen mahrem-raz

(12) nasihat itmiş burungılardın makdem
kim irkildin ururlardı alar dem

(13) eger bolsañ sen ey ehli fütüvvet
dirîg itme kişidin sen mürüvvet

(14) ir oglınıñ himmeti âli kerek
aña köre çare ü celâli kerek

(15) menmenlik kılıp menmenlik satmañız
unga kibek sirkege su katmañız

(16) kerek kim rastlıknı pişe kılmak
yaman yahşıdın endişe kılmak

(19a)

(1) hüsni hulk bedlerni yar itmek
kerekmes kim yahşı men dip ır itmek

(2) tileñ bed nefisdin azad bolmak
bir özgege kilse yahşı şad bolmak

(3) ey karındaşdır yan dost düşman
kerek kim pak tutgıl haşem u damen

(4) her kişige izgü kılgıl sen diyanet
senga kılma sen ol takı hergiz hıyanet

(5) yamanlık kılguçıga kılma yaman
yahşılık kıl aña ger bolsañ her zaman

(6) kişi sendin köñül üzse sen üzmegil
yahşılıknı salıp sen yamanlık tüzmegil

(7) senga her niçe bolsa merd ü zur

tut nasihat pil özüñni kemter

(8) tikür sen namuradlarıñ muradın
artuk olur muradıñ seniñ himmetin

(9) yüzünde bolsa kişiniñ hayâsı
hâyâ birle polur iman bekâsı

(10) işitesen kim eytür resul-i sübhan
ey hayâ zaif men el-iman

(11) mürüvvetlik bol bolma dil-âzâr
mürüvvetlikke kilmes şeremsarlık

(12) yidür ötmekke ey nik zat
bâki kalur bu cihanda yahşı at

(13) bakma köz ol sarıga bakmak kerekmes
pulmaçı sözge kulak tutmak kerekmes

(14) til ü köñlüñni igri kılma kişige
yüzüñ bir kıl kerek irkek tişige

(15) edebke sal kulak sen her demde
bolmagaysen bi-edeb ey kedhüda

(16) izzet ile horluk körmegeysen
sofra başından kişini sürmegeysen

(17) hürmet itkil özüñdin bir yaş ulugnı

izzet itkil kiçik birle hem ulugnı

(19b)

(1) ulugnı ulugdur tip izzet itkil
kiçikke rahim itip hürmet itkil

(2) katıglık kilse nagâh sabır kılgıl
sabır taamıdın sen lezzet algıl

(3) eger kilse eviñe merd-i mihman
teñri birgen nimetiñni kılgıl arzan

(4) tekellüf kılma mihman kilse
iviñde bolganın kiltür eger bolsa

(5) yahşılık birle sen merd köñlini al
nasihat yahşısı budur kulak sal

(6) hüda yarıñ bolgaysıñ her dü âlem
nasihat sal kulakga ibn-i âdem

(7) nasihat tıñlagan bolur merd ü ar
nasihat birle iş kılmagan bolur bir hordar

(8) hak bizar nasihat tıñlamagandın
berip ögüt her zaman almagandın

(9) pil nasihat tıñlamaganıñ işi
iksük olmas kiçe ü kündüz teşvişi

(10) pil soñını bakmayın iş itkenler
nadanlıkdın öz başına yitkenler

(11) işit sen bir hikayet ey sühendan
pilmeslikdin başınga yitti nadan

(12) yâri birse ol yaratgan girdgâr
bolmagaymen söz içinde şeremsar

(13) bir hikayet mendin imdi yadigâr
kılgam hazır hizmetinge kör nazır

(14) kitaplarda andag kilmes mestur
beni israil içre irdi meşhur

(15) bolgay irmiş bir yıl katıg açlık
halk içre tüşüp irmiş muhtaçlık

(16) bar irdi bir âsiniñ yalguz kızı
sever irdi canı pile bu kızı

(17) atasında yokunda bir sail kildi
tapmadı kız aña nerse birgeli

(20a)

(1) uşbu derviş kim işikde zar yidi
aç irür men tip katıg yıgladı

(2) allah ışkı üçün bir lokma taam
bolsa birgil sen menga ey nik nam

(3) ivde birniçe bişken nerse bar idi
birisini işikdin algıl tidi

(4) algıl nannı hiç kim irse pilmesün
koynuña sal zinhar atam körmesün

(5) aldı derviş şadlık pile kitip
çıktı yürüp küçe başınga yitip

(6) irdi nagâh ol âsi ivge kilür
baksa derviş turup ötmek yiyür

(7) kördi baktı nanın tanıdı
munı senga kim birdi tip sözledi

(8) eydi derviş ol ivde birdi menga
rahim itip teñri yarlıkasun aña

(9) eydi irse âsi nanın tartıb alıp
kahrı birle irdi iviñe kilip

(10) didi ey bedbaht kim eydi senga
tilençige nan bir tip aña

(11) eydi kızı ey atam sen nik zat
canıñ üçün birdim bir nan zekât

(12) tiledi ol kamçı alıb urmaga
ilin kesip ivindin hem sürmege

(13) tutub bagladı tirekke bik anı
saat içre bir ilin kesti anı

(14) bihad anı kamçı birle urup
çıkardı ivindin âsi sürüp

(15) ni yirge barmakın pilmeyin boldı avare
kirmege yer tapmadı ol piçare

(16) didi yıglap ey hüda-i kerim
eylegil men muñlıga cüzü-i rahim

(17) sendin özge yok irür menga penah
rahim eylep halim sen ya ilah

(20b)

(1) duası icabet bolup hak katında
bakgıl imdi sen kör emr-i hüda

(2) duası hak hazretinde tüş kilip
helak boldı atası karnı yarılıp

(3) dua birle helak boldı kör atası
yok irdi bu kıznıñ hem anası

(4) tilençileyü bir ivge kildi
rıza-ı hak dip ne irse koldı

(5) bar irdi ol ilde bir zahid cevan

boyı anıñ hem cinan serv-i revan

(6) kerekmes iş hergiz kılganı yok irdi
ol vakit içre an tik zahid yok irdi

(7) rahim kıldı kördi irse bu kızı
aña senga eydi menga helal kıl tiyü bu kızı

(8) kızga eydi men seni nikah birle alayım
seniñ üçün canım nisar kılayım

(9) rızañ bar mu tip aña sözledi
uyatıdın kız hem özi yıgladı

(10) rızam bar eger sen alsañ tidi
tertibni ger rast kılsañ tidi

(11) ol kün içre bir ulug toy kıldılar
ikisine akd ü nikah çün kıldılar

(12) yüzi balkırdı bu kızıñ nur dik
uçmahdın yeñi çıkgan hur tik

(13) ikisi bir evde hali olturup
eyleyiñe türlüg nimet kiltürüp

(14) didi yigil nimet uş arzan senga
men feda kılgam yakın pil can senga

(15) kerekinçe uş taam yigil tidi

şerm kılma iliñni son tidi

(16) tiledigim bu taamdın algay ol
ister erdi sol kolını sungay ol

(17) didi ey can sol koluñnı sunmagıl
edebsizlikdür kim eyle kılmagıl

(21a)

(1) didi kız ey hüda-i girdgâr
barça sırnı sen pilürsen aşikâr

(2) dua kılıb yıgladı köp zar u zar
kılma meni munlar ara şeremsar

(3) kim duasın kılmadın henüz tamam
kildi nida birdük iliñni tamam

(4) didi ol bir nan hayır kılgan üçün
rahim kıldum sen hem rahim itken üçün

(5) barça halin munlar takı pildiler
teñrige çok şükürler kıldılar

(6) körgil ey âkil anıñ kesmiş iki
sadaka bereketinde hak birdi ili

(7) has teñrige kılgıl köp sena
yarlıkaguçı oldur kadir ilah

(8) sadaka birgil sen takı teñri üçün
cennet içre bostan kılgay seniñ üçün

(9) kim şefaat kıl bizge sen ya habib
sadaka birmekke kılgıl sen nasib

(10) sabır kılıñ ni kaza kilgeninge
belaga sabır kılgan rahmet aña

(11) sabır soñı senga hürmet irür
şükür hem mezid ü nimet irür

(12) şükür kıl kim şükür nimet arturur
künden kün han u malıñ arturur

(13) bir hikayet kılayın bolsa ahvaldin zaman
ruzi kılsa men kuluña hak zeban

(14) yar möhemmed sözni togrı sözlegil
igri tartıp oknı togrı kizlegil

(15) söz içinde sen yüzümni ak kıl
sözlerim il köñlige yumşak kıl

(16) tıñla mendin bir hikayet hoş zamir
kiltüreyim hizmetiñe kim nazır

(21b)

(1) rivayetde andag kilür kim pil
nakil itmiş özi imamı fazıl

(2) bar irdi bir ivlig derviş rüzgarda
vatanları irdi şehri ferharda

(3) tapganında yiyip ü tapmasında aç
irürdi yoksuz bir pulga muhtaç

(4) alarnıñ bu tarık maişetleri
dünyalıkda bar irdi bir denkleri

(5) yarımınga alur irdi aş u nan
yarımınga mamuk alıb ol zaman

(6) hatunı igrip ol mamuknı yip itip
iri anı satar irdi çıkarıp

(7) halleri bu tarık birle kiçip
birgenine şükür iterdi til açıp

(8) bir kün çıkmış irdi yip satmaga
kündegi tik taam alıp kaytmaga

(9) kilürinde kördi ikev sögüşür
birbirini yaka tutup tögüşür

(10) sordı anlar halindin nik tögüşür
birbiri birle ni cihetdin uruşur

(11) eydiler anda bar imiş bir deñisi
tabmagandın uruşurlar ikisi

(12) eydi ey ahmaklar siz uruşmañ
bir deñi üçün ata ana sögüşmeñ

(13) çıkarıp deñini birdi alarga
ıvazın kördi hak tikürür aña

(14) evige kildi eydi ey habib
ötünüim bar sögme meni ey zaif

(15) barça halindin haber birip eydi
irse hatunı yahşı kıldıñ tidi

(16) şükür barı hakikat iş kılıpsen
hayır kılmakga tevfik tabıpsen

(22a)

(1) bu tevfikniñ şükrini tip pilelim
munuñ özringe taat kılalım

(2) hatun bu söz birle ir köñlini aldı
ir köñlige yene himmet saldı

(3) ir ü hatun deñi tapmadı sorup
ol kün ü kiçesin ikev aç turup

(4) iv müñüşünde iski mamuknı alıp
ol kiçe igrip kelebke sarıp

(5) tañ yarugaç irge birdi satmaga

kündegi adetiçe taam alıp kaytmaga

(6) yip çirkin pildi hiç kimse almadı
yaman irür tip közge salmadı

(7) sata almayın yene ivge kilüründe
biregü balık sata olturur yolunda

(8) eydi ey merd balıkıñ satgay mu sen
balık birip bu yipni algay mu sen

(9) meña biringni tip ey merd kâr
bolmış idi balıkından ol bizar

(10) alıb ol balıknı ivige kiltürüp
sütreyü hezar hile birle tigürüp

(11) eydi ey hatun kim irse almadı
yaman dip ni közge salmadı

(12) yahşı kıldıñ birip almışsen balık
munı yiyip teñrige kulluk kılalık

(13) şükür kıl sen teñriniñ nimetine
aferin dip irdi hatun himmetine

(14) hâlimizni pilgüçi ol girdgâr
sırlarnı pilgen oldur aşikâr

(15) kiltürüp balıknı arıg yirge salıp

balık karnın yarmaga pıçak alıp

(16) teñri atın tilige kiltürdiler
çünki balık karnın kim yardılar

(17) çünki yardı irse balık karnını
tıñla âkil irdi teñri sun'nı

(22b)

(1) didi hatun irine ey helal
çıktı balık karnından dürr-i hal

(2) sevingendin birdi irine anı
körsetkil çevherfürüşke bir yirde hali

(3) cevherşinas eydi buña kandın kildi
ârif eydi teñri ruzi kıldı tidi

(4) eydi özgege hacet irmes barmakga
birür irseñ üç yüz illig miñ yarmakga

(5) birür irseñ menga bu dem alayım
tibretmeyin senga akça sanayım

(6) eydi alsañ akça birgil derhal
akça alıp ivige kildi filhal

(7) didi satdım men anı ey kedhüda
didi şükürler kılıp yâ rabbenâ

(8) kim bu işke ikisi dilşad olup
gam-ı dünya derdin azad bolup

(9) oltururda bu ikegü nagihan
kildi sail kim işikke ol zaman

(10) eydi fakir u garibmen asrı aç
perişan vakıt irür men pulga muhtaç

(11) hak rızası çün menga bir ab u nan
ornuñnı kılgaysıñ cennet can

(12) didi hatunga icazet birgil
ey fakir sen içkerü tip kirgil

(13) teñri birgen nimeti birge körelim
kil fakir akçaga ortak bolalım

(14) ayırıp akçadın anıñ kısmetin
algıl akça ey fakir nazenin

(15) şadlık bolsun senga ey ru-i hoş
bu maldın birdi hak senga ülüş

(16) eydi akça kim kerekmesdür menga
meni resul ızdı yaratgan senga

(17) men alarnı fakirlik birip müptela
kılıp anlarnı sıñadım dir hüda

(23a)

(1) sabır kıldı kim alar mihnetime
şükür kıldı birgenim nimetime

(2) imdi birgen malıma şükür kılsalar
nimetim kadrini anlar pilseler

(3) bu söz ile meni izzedi kör işaret
yarlıkadım kullarımnı tip peşaret

(4) biringe miñ birdim dünyada
yarlıkadım anlarnı hem ukbada

(5) bu söz eytip közlerindin boldı gaib
ir ü hatun tañga kaldı kim acaib

(6) tabtı anlar izgülük kılganıdın
teñri birmişinge köp şükür kılganıdın

(7) hüdâ yâ biz irürmiz ni kişi
hazretiñde yok men geda tik müflisi

(8) biz irürmiz seni her dem barlagan
seni bir dip resulni hem haklagan

(9) âkil oldur tañrıga kulluk kılıp
birmiş nimetiñe şükrin pilip

(10) barur yimes yidürmes nirir
özi bile körke mü iltürendir

(11) adem atanga mürüvvet kerek
ârif ü âsige fütüvvet kerek

(12) nef' tikür barçaga yamgur bigin
ya tiñiz ortasına cevher dür bigin

(13) irdi iskender bu ulus sultanı
kaldı ulus sor kim iskender kanı

(14) yıgıp karun bisyar u mal u genç
barın salıp kitti bihaber derd renç

(15) inam u ihsan yiridür bu cihan
hayr u ihsan bolgusıdur kuvvet-i can

(16) teñri fazlı birle cem' ittim kitab
han sefaynıñ vaktında ey şeyh ü şebab

(23b)

(1) çekdim ama renç ve meşakkat bi-hesab
munı cem' istep men geda bagrım kebab

(2) cem' itkeli yâri birdi girdgâr
rahim itip men munlıga perverdigâr

(3) pilmegey sözniñ mezasın her bi-haber
kayda pilingey ger bolsa akl-ı muhasar

(4) aldım ilge uş kalem u hameni

cem’ kıldım uşbu tuhfenameni

(5) mendin soñrakilerge bolsun yadigâr
bu cihanda bâki kalgay rüzgâr

(6) atımnı kim tip sorsañ ey şehriyar
mahmud hacı oglı fakir möhemmedyar

(7) isimim ol irür ey şehriyar
dua kılgay kiçmişinçe rüzgâr

(8) her kim okup menga dua kılsa kim
yarlıkagay anı hüda-i kerim

(9) uşbu tuhfe tarihin ger sorsalar
tokuz yüz kırk altıdur pilseler

(10) başladuk gazan şehrinde munı
şaban ayınıg onunçı küni

(11) hem şaban ahırında boldı tamam
eyledük munı piliñ siz vesselâm

(12) barçamıznıñ sırrıdın agâh sen
kullar üze sen keremlik şah sen

(13) bizdin kilür daima fisk ü hata
rahim eylep kıl bize lutf u atâ’

(14) sakla bizni şer ü şeytan-ı racim

hem kerimsen hem gafursen hem rahim

(15) rahmetiñ birle canım şad kıl
yiti duzah otıdın azad kıl

(16) sen şefaat eyle bizge ya habib
kim irürsen derdimizge sen tabib

(17) şükür barı kim anıñ ümmetimiz
yene kim ehl-i beytniñ itimiz

(24a)

(1) bizdin olsun pak ruhına dürud
artuk olsun izgü derya-ı rud

(2) takı bizdin tümen türlüg tahiyyat
eyteliñ pak ruhına sansız salavat

(3) kim bu yirge yitti söz boldı tamam
kalganın allah pilür ey dost vesselam

(4) bar irdi bir taife kim bir garib
baş kesip kan içküçilerdi gacaib

(5) anlar ilindin yok irdi hiç çare
tag başında bar irdi köp minare

(6) yol kesip mal almak idi işleri
kayda yaman bolsa bolup işleri

(7) kaytur irdi öte pilmey kervan
aciz irdi ilinde köp servan

(8) anda vatan kılmış irdiler tamam
yigeni ü içkeni irdi haram

(9) tag u taş birigelik irdi yirleri
zarb içinde div tik irdi irleri

(10) niçe yıllar boldı kilmes kervan
şehir halkı kildi piginge revan

(11) eydi ey pik müşkil oldı halimiz
yaman oldı kün be kün ahvalimiz

(12) uşbu işniñ çaresini kılmak kerek
hile pile öçümüzni almak kerek

(13) didi bu sözni raiyyet has u âmm
açugındın titre boldı pik tamam

(14) bikleri hem meşveret kıldılar
çün alarnıñ niçe künin pildiler

(15) eydiler kim anlar an tik bolsalar
gafillikde üstümizge kilseler

(16) bolmagay kim nagehan bizge belanı kiltürüp
tac u tahtnı bizdin algay olturup

(24b)

(1) mundın özge bizge yahşı yok haman
anlar işini bitüreliñ bu zaman

(2) meşveretleri bu yirge tip boldı tamam
tıñla âkil imdi sen şirin şirin kelâm

(3) niçe miñ bahadurlar hem nev-cevan
anlar irdi il içinde pehlivan

(4) bu şükür anlar taba çıktılar
fırsat irip niçe vakıt sakladılar

(5) kazadın atlanmış anlar kervan basmaga
barmış anlar kan içip it asmaga

(6) haber pildi bular hem bir zaman içre hali
aldılar iv illerini tabıp hali

(7) aldı anlar miñ mal u hane-i taşıp
özleri bir hali yirde yaşınıp

(8) haramiler kaytıp kiçe kildiler
basıp kervan malın kiltürdiler

(9) şad bolup anlar köp mal birle kilip
arıp irdiler yattı silahın salıp

(10) kiçeniñ bir ülişi bolmış idi
yok dime kaza anlarga olmış idi

(11) bular derhal kılıçın bagladılar
yuklayurda barısın bagladılar

(12) tañ yarurdı irse bular aşıkıp
haramilerni koy alıp inip

(13) tañrası piklerine kiltürüp
merdaneler dik işini pitürüp

(14) pik bularnı kördise gayretlenip
emir kıldı öltürürge açuglanıp

(15) kazadın bular arasında bir nev-cevan
bar irdi ol özi serv-i revan

(16) irürdi tal çıbık tik boy şeyda
ömri bagında bitken güli nevmide

(17) bir veziri bar idi gayet alçak
yok irdi anıñ tek ademde amrak

(18) körüp anı rahim itip derhal yükündi
anıñ kanın menga bir dip ötündi

(25a)

(1) didi ey şah her dü millet
menim canımga salgıl türlüg minnet

(2) seniñ üçün feda bolsun kuluñ canı

katre içmemiş ömride cam zindegeni

(3) bu yolda yarlıkagıl menga ey şah
katre-i kanındın keçip ey penah

(4) pik işitip vezirniñ bu sözin
açugındın eydi kızartıp yüzin

(5) yahşılık kadrin pilmes ahmak sen
bi aslıga tertib çün hasıl itmessen

(6) didi hitab ile sen ey aklı yok
layık olmas ot ile bolsa mamuk

(7) nakıs itkil sen sözüñni suzmagıl
yılan öltürseñ balasını kozmagıl

(8) çün işitti irse pikniñ bu sözin
didi barçaları yaşartıb közin

(9) rast eydiñiz munı yoktur cevab
rahim itip birgil menga tapgıl sevab

(10) anlar ile birge bolgandur yakın
şayet tuttı bolgay anlarnıñ yolın

(11) izgüler birle bolsa yahşı bolgay tiyü
cefler birle bolsa haram bolgay tiyü

(12) didi pik bir söz inam añlagıl

düşmanıñnı hor körme yahşı saklagıl

(13) sözüñ özge itmeyin birdim senga
maslahat yok bu işde hergiz aña

(14) vezir bu oglannı ivge kiltürüp
birdi üstadga tonlar kiydürüp

(15) vezir bu iş türlü türlü şanın pildürüp
vezir hizmetige birdi kiltürüp

(16) vezir bu işlerge şadman bolup
birdi üstadınga mal süyünüp

(17) bir kün pik şadman bolmışda
til açıp vezir bolgan vasfında

(25b)

(1) eydi pikke yaşıñ uzun bolsun hemin
anıñ dik oglan bolmagay ruy-ı zemin

(2) ademige yahşılıkdur rehber
bolmagay ademde anıñ tik pür hüner

(3) pik bu sözge kim cevab itip
didi öz lutfıdın ağzın açıp

(4) cihet birle ilge kirse düşmannıñ
ol barında tınmagay can u tınıñ

(5) men söz didim sen anı pilmediñ
men aygan söz fikirin kılmadıñ

(6) senga bu kün düşmanlık itküsidür
gafillikde başıñga yitküsidür

(7) niçe rüzgardın soñ bu oglan eydi
birdi özgeler muña yaman sözi

(8) bu özgeler birbirige ahd piat kılıp
kilmek oldı barça bir kiçe yıgılışıp

(9) kiçe kündüz uşbu iş fikrin itip
kildiler bir kün nagihan fırsat tabib

(10) vezirniñ oglın öltürdiler
hesapsız mal u tavar kötürdiler

(11) öltürüp alarnı barça âsi boldılar
atası yirine kaçıp kitdiler

(12) yahşılıknı pilmedi ol bedasıl
öltürüp kaçtı anı bi-aman pil

(13) almadı uluglardın nasihat
boldı öz işidin özi fezahat

(14) bedaslıga izzet itmey aklı bar
asrama it balasını aslına tartar

(15) pik bu sözi çün işitti irse özi
aklı kitip başıdın yaşardı közi

(16) niçe kerret men aña dimiş idim
aña ol iş kilürin pilmiş idim

(26a)

(1) böyle bolur kim nasihat almasa
uluglar sözin kulakka salmasa

(2) tut nasihat sen özüñ yar refik
yarlıkap teñri birgey ki senga tevfik

(3) cefalık otını köñlüñde söndür
bu nefsiñ atını hak yolına köndür

(4) her kim itse nasihat sal kulak
nasihat almagannıñ işine bak

(5) uluglarnıñ sözi bizge hikemdür
her kimge bu nasihat hoş keremdür

(6) sen şefaat eyle bizge ya habib
kim nasihat kılsun bizge hüdayâ nasib

(7) bend-i nasihat

(8) kop ey gâfil gafletdin sen iziñni yad kıl
sakınıb yazuklarıñ nâre feryad kıl

(9) yol yıragın kılırlar yarenleriñ
ah ecel kilip âhir keçküsidür canıñ

(10) dana maksud irür sen dünyada hak sen
kulluk itkil tañrıga sen sen

(11) bunı yazdım yadigâr olmagçün
okınlar bir dergah kılmagcün

(12) temmet tamam eylerim

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TUHFE-İ MERDAN'IN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI

(2a)

(1) Bismillahirrahmanirrahim

(2) İlahi rızkı veren sen, sen kerim
Birsin ve varsın hem merhametlisin

(3) Sen ki tasalının dostusun yârisin
Sen ki çaresizlerin çaresisin

(4) Lütfedip kaldır beni yerden
Ayırırsın sen karayı aktan

(5) koruyarak onurumu en yukarıya dek
lütfedip günah defterimi yıka

(6) Han didarından canımı memnun et
Gönlümü gam, kaygıdan azat et.

(7) Bilen sensin sırrımızı ey azim,
Affet sen haksızlığımızı ey kerim!

(8) Sensin bütün mazlumların sığınağı
Affet ey Allah'ım suçlarımızı!

(9) Muhammed peygamberimizin gözü hakkı için
Bağışladın ona sen yaratılış huzurunu

(10) Peygamberlerin imamı ve sevgilisi Muhammed
Yolların lideri ve önderi

(11) Ebu'l Kasım lakap oldu ona bil
Onun tarif etmeye yetmez ki yüz dil

(12) Ey tacın, tahtın, ordunun ve şahların şahı
Peygamberler insanların ve askerlerin şahı

(13) Allah'ın sevgilisi o kainatın hocası
Onun temiz ruhuna sayısız salavat

(14) Ayırsın ki o avucundaki su ile toprağı
O bağışlayandır ve temiz ruhludur

(15) Miraç zamanında bastı iki kadem
Aksa'nın üzerinden Beyt'ül Haram'a ulaştı

(16) İşte ezelden bellidir takdir-i ilah
Cebrail de birlikte oldu ona yoldaş

(17) Ezelden böyle kalmıştır delil
Resul geçti kaldı yolda Cebrail

(18) Dedi Cebrail bu yerdir bana
Ki bu sidre güzel makamdır bana

(19) Baktı kaldı Cebrail el-celil
Medeti senden isteyip el-cebrail

(2b)

(1) Resul ulaştı geldi ki bir yere
Oraya sığmazdı yaratılmış bütün cism-i can

(2) Mustafa'nın meşakkati hatem'ül el-mürselin
Seçilmişin meşakkati rahmeten lil-âlemin

(3) Saygıya layık liderin meşakkati
İmam ve hümamın cömertliğinin meşakkati

(4) Pak ruhuna bizden dualar ulaşsın
Kutlu ırmağın suyu çoğalarak aksın

(5) O faziletlinin huzurunda mahrem
O Ebubekir temiz şeyh ve atik

(6) Ekmeğin lezzeti ki tuzdur
Din hakkında kaygılandırmak işi

(7) Ömür de güneşi pak kıldı
Çünkü kafirlerin üstüne toprak saçtı

(8) Onun heybetinden düşmanların hepsi
Titredi küçükten büyüğe tamamı

(9) Ebulfazıl Osman ve hâyâ şehrinde
Topladı insanları Allah'ın Kuran'ı

(10) Ey Rabbim onun işini hür kıl
Mezarının içini aydınlık kıl

(11) Yiğitler şahı o Allah'ın aslanı
Onun için kıldı damadı Mustafa'yı

(12) Sevip onu yıldızı dedi peygamber
Sevdiği için verdi biricik kızını

(13) Din yolunda canlarını kıldı feda
Dua etti resul onların hakkına

(14) Canı pahasına sadıktı resulün emrine

Doğruluğu ile tuttu âdilleri

(15) Biri oldu yalnızlıkta yâr-i gâr
Birisinden hak din oldu âşikâr

(16) Birisi canını, vücudunu, malını feda etti
Birisi İslam'ın sırtı, Allah'ın aslanı

(17) Ey Allah pak ruhlular en haklılar
Ki doğruluk ile oldu destan

(18) Ey Rabbim, gönlün nuru, Mustafa'nın gözleri
O bağışlanma hakkı için düşmanı kul al

(3a)

(1) Temiz ama ruhsuzlar için İsa'nın nefesi
Nursuz kelime ve ateşsiz ateş parçası

(2) Gaib hazinenden bize kapı arala
Merhametin deryasından kullara saç

(3) Rızan olmasa bir şeyden senin
O şeyden sakla gönlümü benim

(4) Senden gelen derde deva sensin
Maraz senden olsa şifa sensin

(5) Ben bu dünya bahrına biçareyim
Fisk ve isyan şerrinde âvâreyim

(6) Gönlümü sen kerem ile şad kıl
Yedi cehennem ateşinden azat kıl

(7) Giderip kaygıyı gönlümü şad kıl

Bela ve sıkıntı mihnetinden azat kıl

(8) Verdiklerine çok şükür elhamdülillah
Ettim hata için estağfurullah

(9) Fakirin (garibin) kırık hatırına gönül teselli verip gönül (10) çekip gönlüme gönül verdiği an (keyfime keyif verdiği an).

(11) Bir gün oturup kendi katında nahoş
İçip gam badesini kılıp keyifle

(12) Gönlümün ateşi ızdırap ile yanmakta
Ben biçareyi etti o esir ve harap

(13) Nasıl yanarsın dedim sen ey gönül
Bırak beni eski halime döndür

(14) Dedi gönlüm bırakmam ben seni
Sana diye yaratmıştır Hak beni

(15) Durup çadırda nasihat ediyorum
Akıllıysa dinle nasihat ediyorum

(16) Yarmöhemmed sana vermiş Allah dil
Bu dünya bahçesinin bülbülü

(17) Zahmet olsa hata biraz sert söylesen
Er ni olursun sen halini gizlesen

(18) Bazıları konuşarak bu cihandan geçtiler
Konuşarak parça inciler saçtılar

(3b)

(1) Bazıları konuşmayıp söz gülünü kestiler

Konuşanı göremeyerek kan içtiler

(2) Akıllıysan cihanda diğer birkaç söz
Okuyanlar dua kılsın geçmişin kadar değiş

(3) Dedim ey gönlüm izin ver bana
Ben de arz edeyim işte sana

(4) Bu şehirde fakir benim
Ülke gözünde aciz, hor, hakirim

(5) Bana değmez ki küstahlık kılmaya
Büyükler sırasına katılmaya

(6) Yürürüm bu sebeple halimi bilerek
Yoksa aklımın kuşunu bes kılıp

(7) Hükmetmez ise diline o kişi
Daha iyidir olması sağır ve dilsiz

(8) Bir acayip ki şehrin içi dolu
Şair olmuşlar küçük hem ulu

(9) Bırak beni öz halim ile olayım
İddiacıların sözünden kurtulayım

(10) Dedi ey ahmak nasihat kıl kabul
Bu tabiat hakkına kılma fuzûl

(11) Konuş sen biraz şeker saçarak
Bu tabiat malının ağızını açarak

(12) Bu işte yüreğini dağla sen
Mertler gibi belini bağla sen

(13) Dedi gönlüm Allah sana lütuf versin
İddiacılara da yardım versin

(14) Asıl odur ki söz gevherin saçar
Bir söz vardır nüks aslından kaçar

(15) Dediyse ben namusumla yaşayıp
Çok dua ederek Allah'a bıraktım işi

(16) Ey Allah sana malumdur bu iş
Bana ver lütuf ile hoş iş

(17) Söylüyorsun yüzüm ak olsun diye
Sözlerim halk gönlüne yumuşak olsun diye

(18) Müddeilik yapma sen lütfen
Müddeilik dönüp gelir diye atasözü var

(4a)

(1) Konuşarak söze girdim ben fakir
Bir hikaye anlatayım burada şimdi

(2) Bu hikaye Şah Harun'un hamamından yayılmış

(3) Üstadlardan bir erbap rivayet
Eder Şah Harun'dan bir hikaye

(4) Yüce mülklü devletli sultan
Onun hükmündeydi han ve hakan

(5) Bahçe kursalar dünya yüzüne
Kul olurlar bütün şahlar sözüne

(6) Hanlar balasının yanında saf tutarak
Bütün herkes şah balasının oldu müptelası

(7) Hizmetini canı pahasına yapardı beyler
Katında yeri öperdi melekler

(8) Cinler insan kapısında kul idi
Yedi iklim katında bir pul idi

(9) Sabah yeli gibi misk kokulu ve berrak
Gizemliydi cennetten revak

(10) Kerpiçten saray, gümüşten akçe idi
Toprağı misk ve anber idi

(11) Kullar gelip bulduğunda hakkını
Verirdi namuratların muradını

(12) Padişahlıkta gururlu idi
Adaleti ile ismi meşhur idi

(13) Huşneva isminde bir kulu vardı
Bülbül onun sesinden yoksuldu

(14) Şehrinde o şah idi, güzelliği görmeye
Yıldız içre, yüzü ay ve tabah idi

(15) Salih idi tüm vezirler ulu
Şah Harun'un kılıcındaydı hepsi

(16) Arada Huşneva gönlü hasta, şeyda
Kendi namesiyle kılarak fitne peyda

(17) Şah Harun'un hizmetinde gece gündüz

Hoş avazlık ile kılarak dilfüruz

(4b)

(1) Şaha etti bin türlü dualar
Güzel sesi ile türlü övgüler

(2) Bularak biçare Huşhun şah vaslını
Söyledi o zaman arz-ı halini

(3) Ben gönlü kırık fakir (garip) binevayım
Eder daima düşmanlar gönlümü hasta

(4) Ey şah bunlar elinden bana bir ihsan (bunlardan beni kurtar)
Diye ağlayarak etti ah, feryat

(5) Güzel sesi ile arzını söylerdi
Şah hem onun güzel sesini severdi

(6) Yer verdi kendisi tahtının yanında
Mübarek gün yüzünün karşısında

(7) Şah karşısında o akşam sabah
Eder o zaman gönülden yüz bin nare

(8) Eritir namesi âşıklar dimağını
Eritir çehresi hanlar çırağını

(9) Tüm vezirlerin hep bir taraftan Huşneva'ya haset etmesi. İçi ve dışı (10) düşmanlık ateşi ile yanıp büyük bir karanlık ile bezenmesi.

(11) Görüp onlar bu Huşhun'un işini
Şah Harun'a yakın olmasını

(12) Haset ederek ciğeri kan ile doldu

İçi ve dışı kin ateşi ile yandı

(13) Hepsi salih katına geldiler
Buna çare ve tedbir kıldılar

(14) Söylediler ki başı açık divane o
Haramzade, mutsuz, perişan o

(15) Kuru sesi, hilekar tebası ile
Dünyayı yakan o düzenbaz ve hilebaz

(16) Her zaman fitnelik ile mest o
Eğer yükselirse hemen bir kol

(17) Onun sözüne aldandı cihan şahı
Onu güzel sevdi, bize nasip olmadı

(5a)

(1) Hepimiz şart koyalım ona
Danıştılar sessiz sakince

(2) O zeki köle Huşhun'dur
Velakin köleler paradandır

(3) Bunlar da dördünü etti hazır
Onu susturmak için oldu nazır

(4) Birisinin ismini bil Tuygısun'dur
Onun içi dolu fitne füsundur

(5) Birisinin adı Gülruy güleryüzlü
Onun dengi yok ki o güzel konuşan esir

(6) Birisinin adı Çınpil, o âşıktır

Aşk içindeydi o sadık esir

(7) Birisinin adı Bizbaz bir başına buyruk
Muhalefette cehennemin itidir

(8) Bu dördü her işte züfnundur
Bunların arasında Huşhun çok zayıftır

(9) Hangi işten dem vurup laf etse
Gerek onu söz ile sustursa

(10) Eğer güzellikten laf etse birisi hemen
Güzellik şehrinde Gülruy padişah

(11) Eğer güzel sesiyle söylese ben âşığım diye
Olmaz asla Çınpil'e dost

(12) Ya da akıllı diye kendisini görse
Olur sakin eğer Tuygısun bir dem vursa

(13) Ya da başka bir tedbir kılsa
Aramızda Bizbaz iftirada bilgili

(14) Hangi işten ağzını açıp bir dem vursa
Olur o işte ona karşı beraberce vururlar

(15) Dördü bu tedbir ile oldu revan
Girip şah katına öpüp asitan

(16) İlk meclis: şah meclisinde Tuygısun'un bencillik yaparak gariban (17) Huşneva'yı hor görmesi. Huşneva'nın da hazırcevaplılığıyla Tuygısun'un yüzüne değersizliğini vurması.

(5b)

(1) Şah hizmetine gelip bunlar yalvardı
Söze başlayarak Tuygısun rica etti

(2) Kılıp biçare Huşhun'dan şikayet
Canına bin türlü rezillikler edip

(3) Söyler ey mutsuz köle, deli çocuk
İçin ve dışın beyhude sevda

(4) Kendini bilmeyerek haddini aştı
Unutup Allah'ını ey kanı taşan

(5) Kimdir aslın senin, hangi itsin?
Ne iş ile buralara gelmişsin?

(6) Her yerde de mutsuzsun, kötüsün
Sahibini bilmeyen imansız şeytansın

(7) Söylersin ki şahın oynaşısın
Ama ben şahın daha çok sevdiği güneşiyim

(8) Sakalından gülüp şahı gönderirim
Sebep bulsam şahı öldürürüm

(9) Sana yol mu dedi sen bilmedin haddini
Senin kastın kimeymiş öğrendik

(10) Seni öldürmek gerek ey uğursuz ve hilekar
Doydurdu sütüne diye bir söz var

(11) Başı dönüp aklı dondu kaldı
Senin endişelendiğin hayal boştur

(12) Senin gibi kimler kimler âvâre hayran

Yürürler âlem içre inleyip ağlayarak

(13) Yoksa uzak durun bol selamet
Son pişmanlık fayda etmez

(14) Huşneva'nın, Tuygısun'un cevabını yüzüne vurması

(15) İşitip Huşneva Tuygısun'un bu sözünü
Revan şahın tebasında düştü yüzün

(16) Gelip Tuygısun'un önünde durdu
Söyleyeceğim var, cevabını dinle benden

(17) Ben büyüğüm deme, büyük olan sadece Yaradan'dır
Bütün yaratılanlar biz hepimiz beraberiz

(6a)

(1) Akıllı odur ki büyükler ile beraber olursa
Gönlünü çamurdan temizlese

(2) Akıllı olan büyüğüm diye laf etmez
Onun zatında kibir ve kin bulunmaz

(3) Senden daha iyiyim diye laf edersen
O zaman için kibir ile doludur

(4) Ne hasıl ki halini tasvir ediyorsun
Yürüyorsun kendini kendin kabartıp

(5) Senin büyüklüğünde var çok bahis
İçin pislik ile münevves

(6) Gafil olma sen ey kişi
Gece gündüz işini yap kişi

(7) İyi değil mi kendini bilmen
İki küçük abdest yolundan hasıl olarak

(8) Öncen kaç damla pislikse
Sonran da aynıdır bilirim

(9) Ben sizlerin arasında biçareyim
Eksik olmasın yüzünden hiç kara

(10) Akıllı kişi bakmaz dış görünüşüne
Bakar onlar insanın ahlakına

(11) Bu dış görünüşe arifler post atarlar
Gönül ahlakına aklı büst yaparlar

(12) Sen o postsun ben akılım
Sen noktasın ben gerçeğim

(13) Senin kalbinde haset ve suç ahı
Benim gönlüm dolu Allah aşkı

(14) Bana düşman olup kast etme zinhar
Düşman ne yapabilir ki, Allah olsa bana yar

(15) Senin gibi itler uzaktan çok havlarlar
Kapıya geldiklerinde hak diye sürürleri

(16) Beni şimdi sen kendine rehber kıl
Uzatma arzını sen mustasar kıl

(17) İşitti Tuygısun bu sözü nagâh
Huşhun'ın akıllığını oldu agâh

(6b)

(1) Gönlü kırıldı, oldu hâli perişan
Bakakaldı olup mahzun ve hayran

(2) İkinci meclis: Gülruy'ün gelip ortalığı karıştırması ve "men câe bilhaseneti felehu aşru (3) emsâliha misleha (Kim gelirse bir iyilikle ona fazlası vardır)" ayetini Huşhun'un yüzüne vurması.

(4) Bu hali görüp biçare Gülruy
Çirkinleşip düştü temiz yüzü

(5) Yüzünde kalmadı bir damla kanı
Suç ateşi ile yandı canı

(6) Göğsünün ateşi yanarak arttı
Namusundan ateş katlanarak bir nare vurdu

(7) Söyledi ey köle haddini bil
Revan canın kurtulur çünkü fırsat kıl

(8) Sahipsiz it gibisin ağlayıp inleyen
Açsın derbeder avare hayran

(9) Kapı kapı gezen bir derbedersin
Kendi işinden kendin bihabersin

(10) Kime bu hilebazlığı öğretirsin
Nasıl yolu arlıktan yandırırsın

(11) Bir güzele gözün düşse zar olursun
Şahtan yüz görsen bizar olursun

(12) Senin gibi görmedim hiçbir yerde mühemmel
Utanç ve hilebazlıkta sen mükemmel

(13) Bana bak ben arifin kuluyum
Şahın ahdına ben sadığım

(14) Ne zaman ki söyleme ağzımı açarım
Anber efşan kılıp inciler saçarım

(15) Bana denk bulunmazdır güzel sesli
Utanır benden sazın namesi

(16) Dik dur ey mutsuz divane kul
Gerektir vurmaya boynuna zincir

(7a)

(1) Uzak durup haddini bil
Derini soyarım edep sakla

(2) Huşneva'nın, Gülruy'un cevabını yüzüne vurması.

(3) Bu arz sözlerini Huşhun işitti
Safra kaynayıp yüzünden rengi gitti

(4) Söyledi görünmez hiç sende insaf
Elinden bir şey gelmez, kılma laf

(5) Kendini arif ve sadık bilirsin
Muhabbet devasını sen verirsin

(6) Ne hasıl devadan mânâ gerektir
Sağı mânâ sonu dava gerektir

(7) Görkemli güzellik bir maksat ey can
Güzeller önünde sen kimsin?

(8) Divanesin bencillik yapıyorsun
Beni görmüyorsun padişaha çıkıyorsun

(9) Bana dost olan her zaman var olsun
Senin gibi düşmanların yeri dar olsun

(10) Bana yetmez mi bu gurbet sahrası
Eksilmesin senin yüzünün karası

(11) Huşhun benim, temiz ve Allah'tan korkan
Mutsuz sensin ve lanetli şüpheli

(12) Benim maksadımdır şahın duası
Senin maksadın nefsinin gıdası

(13) Sen kendi haddini bil ey hilekar
Bugünden sonra laf etme zinhar

(14) Benimle bahsini kes, konuşma
Yürü kendi yoluna hayru selamet

(15) Bana kılma sen hiç melamet
Eksik olmaz başından türlü alamet

(16) İşitip Gülruy çaresiz, tepkisiz
Bunun bu sözünden kederlendi

(17) Huşneva'nın sözleri yaktı yıktı
Revan o acı çekerek Çınpil'e baktı

(7b)

(1) Söyledi ey Çınpil, akıllı güzel konuşan
Sen üçümüzü alsan da ondan kurtarsan

(2) Sensin akıllı ve faziletli
Her işte çok hünerlisin ey kâmil

(3) Sen söyle o uğursuza haddini bilsin
Eksik kalarak dili sözü kesilsin

(4) Bab üçüncü meclis: Çınpil'in, Tuygısun ile kırılmış (5) hatırlarını dilavızlıklar ile anlatması.

(6) İşitin Tuygısun, Gülruy ey dost
Hürmeti artar kişinin saklasa namus

(7) Kişi kendi değerini bilmez ise
Neye yarar sonra bin pişman olsa

(8) Ki görüyorsunuz perişandır akıl
Yasaklanmaz hiç söz için açsa ağız

(9) Onu kişi sözde hiç yense olmaz
Ki akan cerahat her zaman şifalanmaz

(10) Kişinin başında eğer aklı olsa
Ne iyi ona değmeden kurtulsa

(11) Eskilerden bir söz var kulak sal
Kötüden sen boyunu satın al

(12) Katlan gücün yettiğince hasıl et yar
Etme kendine düşman kişiyi zinhar

(13) Düşmanlığı, hasedi ve kini gönlünde tutma
Düşmanım zayıf diye de gönlünde tutma

(14) Fırsat ister her zaman, vakit saklar

Ona hem nöbet olsa bizim gibi kurular

(15) Ona benden çok lütuf ve safadır
Benim işim ona vefa andıdır

(16) Bana da sizler gibi yar olsun
Cihanda o her zaman var olsun

(17) Huşneva'nın Çınpil'in şirin sözlerini duyup onu tarif etmesi.

(8a)

(1) İzini ve mezhebini bilmeyen Tatarsın
Bu dünyada sen itten betersin

(2) Söyler Huşhun, ey has çirkin Tatar
Besleme it balasını aslına çeker

(3) İmansız ve uğursuz mutsuzsun
Yüzün kara, cehennemin itisin

(4) Atan şeytan kendin sahtekar
Yalancısın ey sen pula muhtaç

(5) Sana ne söz değer ki konuşacaksın
Benim dengim kimdir diye gözleyeceksin

(6) Mahalle itleridir denklerin
Eski anne babadan kuldaşların

(7) Ve kötü yüzünün görünüşü çirkin
İçin ve dışın çirkin bir sevda ile dolu

(8) Sana hürmet bu işinde varsa var
Boğaz derdi ile olup zar

(9) Cevabını buldu kör yâri Bizbaz
Açığından dem vurup ağzını açmaz

(10) Kendi işinden kendi utandı
Meğer Çınpil akıllı kurtuldu

(11) Sabır ile işini yapsa olur mutlu
Huşneva'ya kıldı çok merasimin nimetlerini

(12) Söyledi benden ol şimdi uzak
Sana zahmet deydirmesin adem-i zat

(13) Cihan halkı onun gibi buracak muradını
Sabır ile olur her işin merasimi

(14) Yine Çınpil'e bu serap taç verdi
Hazine açtırıp haraç verdi

(15) O kişi ki kendi bildi ayıbını
İnsan değil o bir eşektir eşek

(16) Üçü bunlar büyük magzul gitti
Ona diye düşündü kendine yetti

(17) Akıllı olsan kişiye kast etme zinhar
Kuyu kazıp kendi düşen diye söz var

(18) Dileğini hiçbir zaman bulmayan kötü fikirli kişi
Her ne düşünse gelir başına beş katı

(9a)

(1) Ey kerim hünerli ey kadir, akıllı
Ey bağışlayan, ey pak, yüce ve güçlü

(2) Ey Allah'ım herkese yardım et
Merhametinin deryasından şans ver

(3) Ey dilekleri veren hak padişah
Kullarına senden başka yoktur koruyucu

(4) Gider kaygıyı olsun gönül şad
Bela, ağrı, mihnetten tut uzak

(5) Yarmöhemmed çaresiz, tepkisiz
Duasını sen kabul et amin

(6) Allah'a tövbe edip "kulunum" de
Ettiğin günahlar için kaygıyı bırak

(7) Kadirdir kuluna rızkını verendir
Sen isteyenlere isteğini verensin

(8) Minnet etme Allah'a kulluk kılıp
Kulluğunu arttır kendi halini bilip

(9) Biri kılsan birine on alırsın
Onu versen onuna yüz alırsın

(10) Men câe bilhaseneti ayetini gönlüne al
Felahu aşr emsaliha mânâsını yadına al

(11) İyilik kıl sen aslı temiz
Sonra tövbesiz yatma rahat

(12) Allah sevmez yatsan rahat
Kısaca çare yok sonra içsen bin ilaç

(13) Ki kendine ne dilesen başkasına da onu iste
Ağlatıp yeme öksüzün hakkını

(14) Dünyada rızkın varken gönlünü doğru kıl
Ateş azabından heybetini kolay kıl

(15) Tövbe etmek sana gam değil, kaygı değil
Bağışlayan Allah'tan başkası değil

(16) Her nasıl ki günah işledik ve isyan ettiysek
Tövbe olmazsa ne derman olacak bize

(17) Ey Allah'ım herkese yardım et
Merhametinden herkese tasadduk et

(9b)

(1) Duanı içtenlik ile et kendin
Bağışlanacaksın sen kendin

(2) Bırak işi yazmak yanılmaktır hata
Olmasın eksik ondan fazilet ve ihsan

(3) Ah affetmezsen o zaman işim müşkül
Dergahında yok benim gibi müflis

(4) Merhametinden berhudar kıl
Lütfedip görüşme günü bahşet

(5) Sözü bırak geldim işte ey merd-i pir
Bir hikaye geldi gönlüme nazır

(6) Hikaye Hak Teâlâ'nın sözünü tutması ve kullarına didar namıyla şart vermesi.

(7) Gayzlarda ise eder rivayet

Nakildir diye eskilerden bu hikaye

(8) Tefsirinde getirir âmâ binw Ömer Abbasi
Kıyamet kopsa Hüda kendisi olur kadı

(9) Ferman olsun büyük küçük herkese
Cehennemi bırakın diye cehenneme

(10) Yine ferman olsun cennet ehline
Giriniz diye sizler cennete

(11) Ferman kılsa o lütfun ve bağışın sahibi
İsterim sizin sözünüze olmak vefalı

(12) Kulluğun yetti tamam şimdi bize
Görüşme kolay olsun size

(13) Kullar teşrif ettiler
Görüşmeden pay aldılar

(14) Günahlarından dolayı utanarak
Ayıbını anlasın baştan başa

(15) Sevindikleri için hepsi beraber secde ettiler
Birbirlerini kutladılar

(16) Keşke dünyada itaatsizlik etmeseydik
Bugün böyle utanç çekmeseydik

(17) Hasretinden kulun yüzüne vurdular
Kaç yıl boyu secde ettiler, namaz kıldılar

(10a)

(1) Yine ey kullarım diyerek kıldı nida

Bugün bağışladım ben hatalarınızı da

(2) Bugün ki dilekler günüdür
Kaygı günü değildir görüşme günüdür

(3) Verdim sizlerin canına zevk ve sefa
Yüzümü gösterip kıldım vefa

(4) Kullar söylediler utancımızı, ey kerim
Bildik ama merhamet ettin sen rahim

(5) Senden başkası bağışlayamaz
Ama bu utanç gönlümüzden çıkmaz

(6) Hak Teâlâ rüzgara emretti revan
Al onların gönlünden diye şu an

(7) Kulların gönlü fazlasıyla memnun olup
Rahatlayıp cehennemden azat olup

(8) Ey Allah'ım herkese merhamet edip kıl nasip
Layık kıl cennete, yüzünü göster sen ya mücip

(9) Bütün dermansızların dermanı sensin
Lütuf, ihsan, fazilet ve rahmet sahibisin

(10) Ey Allah'ım huzurunda kusurumuz çok
Affet bağışlayarak, günahımız çok

(11) Beraber çok şükür ya Rabbena
Can feda olsun resulün aşkına

(12) Şükür ki biz onun ümmetiyiz
Ne de olsa ehl-i beytinin kuluyuz

(13) Ey kerim, ey pak, ey perverdigar
Sırrımızı bilen sensin aşikar

(14) Sana ulaşsın hürmetimiz, sen haksın
Bütün ahlara dermansın, şefkatlisin

(15) Bütün âlem halkının sultanısın
Dertlilerin derdinin dermanısın

(16) Lütfedip halime bir çare kıl
Kaygı mihnetten minnettar kıl

(17) Geçti bu ömrüm hatalar ile
Yok huzurunda gibi muhtaç kimse

(10b)

(1) Ah ne yazık oldu bu ömrüm heba
Gece gündüz yaptığım günah ve cefa

(2) Hangi yüz ile ben sana yalvarayım
Hangi dil ile senden isteyeyim

(3) Bilemedim günah işledim affet
Bir damla serin suyundan içir

(4) Al kulağından bu dünya pamuğunu
Nasihati dinle, hakkın kıl kulluğunu

(5) Ey kardeş bir zaman o boyuna bak
Boyun hep ayıp içinde, ey gönlü ak

(6) Ey dilekleri kabul eden padişah
Kullarına senden başka yok koruyucu

(7) Lütuf ile bağışla sen ey Hüda
Muhammet Mustafa'nın temiz ruhu hakkı için

(8) Ey sen gafil kişi, kendini bilmeyen
Gafil dünyanın gamıdır derler

(9) Akıllı dünyaya verip talak
Ahiret kaygısını tutar uzak

(10) Bu ölümden kaçsa da kurtulmaz kişi
Kalmaz bu dünyada ölmeyen kişi

(11) Gafilken ecel yetip gelse ansızın
Ne yapacaksın zaman vermez ah

(12) Ah ölçüsü doğru gelmez deme
Ki olur olmaz deme

(13) Yalvarırsa kişi Yaradan'ına
Sonunda ulaşırmış maksadına

(14) Börü otlağında her kuş gezmez
Börü avını tavşan avlamaz

(15) Mutsuz daha girmeden yola çıkandır
Alnına yazılandan başkası olmaz

(16) Etrafımızda iki melek her şeye tanık
Her ne yapsan yazar onlar anık

(11a)

(1) Allah'ın takdirinden başkası olmaz
O ne derse o olur, kul boşa tedbir eder

(2) Bir hikaye geldi aklıma, kabul edin
Getirelim hizmetine hemen şimdi

(3) Vardı bir meşhur padişah
Devlet, ikbal, saadet-i bahtiyar

(4) İskender'in arkadaşlarına denkti
Doğuyu ve batıyı tutmuştu askeri

(5) Kendisi ile hizmetinde niceleri
Gezerdi şehirde geceleri

(6) İyi kötü kimlermiş anlayarak
Yürürdü evleri dinleyerek

(7) Sokakta yürüyordu, ışığı gördü
Ne ışığı bu diye oraya gitti

(8) Gördü bir büyük toydur bu
Evin içi hatunlar ile dolu

(9) İki kişi oturuyor bunların arasında
Eline almış onlar kalem kara

(10) Şah görür ama hiç kimse görmez onu
Bir acayip sırdır, hiç kimse bilmez bunu

(11) Kâh şah gözüne görünür kâh görünmez
Kâh gözüne görünür kâh görünmez

(12) Şah bunların işinden korkarak
Gördüğü yok ömründe hiç kuruntu

(13) Söyledi onlara Allah aşkı için
Söyleyin kimlersiniz siz Allah için

(14) Hürmet ile söyledi biz yazanlarız
Allah ne sorarsa onu söyleyenleriz

(15) Söylediler bu evin sahibinin kızı
Oldu peyda güzellikte huri peri

(16) Güzelliğine bir kez bakarsanız
Dayanamaz kamaşır gözler kara

(11b)

(1) Naziktir o ve serv-i revan
Feda olsun onun için nice can

(2) Yüzü onun gece doğan ay gibi
Sözü şirin, etkileyici ve gönül alan gibi

(3) Kuşluk vakti saf güzellikte olup
Kaküllerinde gecenin karanlığı

(4) Ay ve güneş olsun iki dağ arasında
Mısırlı kızın dudaklarından etkilenip

(5) On dört yaşına ulaştığında bu kendisi
Börü yiyecek sonunda işte bu kızı

(6) Sözleriyle şah gözünden oldu kayıp
Şaştı kaldı hasret içinde şah acayip

(7) Şah da o evi işaretledi
Tanrı hükmünü seçip ağladı

(8) Tan attığında sabah olduğunda
Deydi seher padişahın altın kederine

(9) Şah derhal kendi evine gitti
Aldı kızı babasına mal verip

(10) Alıp onu kendi evine getirdi
Kızı yoktu onu onu kendi kızı etti

(11) Severdi onu şah canı kadar
Besledi şah onu iyiliği ile

(12) O kız cennet bahçesinin fidanıydı
Yüzünün hatları benzersizdi

(13) Gözünün karası fitne-i uşaktı
İki kaşı güzellikte bir parçaydı

(14) Eğer dudaklarında tebessüm peyda olursa
Onun gören aklından şeyda olur

(15) Görmese o ay yüzünü bir an şah
Düşerdi canına yüz derdi ah

(16) Çünkü ulaşırsa on dört yaşına
Bak neler yapacak felek bu kıza

(17) Şah kendisi bunun sonunu biliyordu
Bu işin çaresini arıyordu

(12a)

(1) Topladı nerede bir usta varsa
Sarayın etrafında taştan duvarlar

(2) Bir saray yaptırdı ki yoktu ona hiç söz
Onun gibi cennet sarayı görmüş göz

(3) İçi altın işlemeli, nakışlı saraya
Koydu sayısız çokça yemek, su ve ekmek

(4) Bu sarayın beylerini topladı
Gece gündüz yaktığı mum idi

(5) Şah söyledi ey kızım bir yıla kadar burada karar
Börü yiyecek diye yazmış kaderine Allah

(6) Bir yıl sonra olursan eğer sağ
Ölüm dokunmayacak hiç sana

(7) Ondan bir yıl sonra olursan sağ
Ölüm dokunmayacak hiç sana

(8) Ondan sonra nimet ve baht sana
Vereceğim taç ve taht sana

(9) Kızı o saray içine koyup gittiler
Demirler ile taşlar ile kapıyı kilitlediler

(10) Bu saray içinde ne olacak diye
Börü buraya nereden girecek diye

(11) Birkaç gün sonra şah dedi kendisi
Yalnızlıktan üzülmesin bu kızı

(12) Yine bu emir ile kızını getirdiler
Kızı katına giydirip koydular

(13) Söyledi gamı gönülden terk ettiler

Ceviz ağacından yüksek tahtalar ile taşlar koydular

(14) İkisi beraber huzurlu yaşadı
Yemek içmek ile sevindiler

(15) İki can beraber olup eğlenip
Bin türlü hikayeler anlatıp

(16) Dilerdi bu kız halini sormaya
Sorup onun canına ateş vurmaya

(17) Şah kızına dedi köle kız
Allah için bana doğruyu söyle

(12b)

(1) Sen oturduğun saltanatı terk ettin
Ne sebeple seni burada kilitliyorlar

(2) Neden oldu sana bu ihtiyar pir
Söyle bana bu sırrı ey Allah'ım âşikar

(3) Dedi ona sen ey benim yoldaşım
Bu karanlık yerdeki kuldaşım

(4) Kaderime yazmış yüce Allah
Börü yiyecek diye on dört yaşında

(5) O sebeple beni buraya koydular
Börü buraya girmez diye söylediler

(6) Allah bana bu yolda kılsın aman
Sana sayısız kılayım ihsan

(7) O kız dedi ey sırları bilen padişah

Beni börü yapsan ne olur Allah'ım

(8) İçtenlikle etti o kız dua
Duasını kabul etti Hüda

(9) Börü olarak yedi o kızı tamam
Kız gitti kaldı kuru kuru bedeni

(10) Bir yıl geçtikten sonra tamam
Geldi şaha itaat eden herkes

(11) Saray kapısını sürü ile açtılar
Börüyü görüp hepsi birden kaçtılar

(12) Şah şaşırdı kaldı kusuruna
Eğildi secde kıldı birisine

(13) Söyledi ey kudret sahibi Allah
Tövbe ettim sen affet ey Allah

(14) Ben bu cahillik ile günah işledim
Bir hata için kahretme bana

(15) Sen bağışladın bu bütün memleketi
Tacı, tahtı, bahtı, devleti ve saltanatı

(16) Yaratılmış bütün herkes senin
Kime versen lütfederek ihsan senin

(17) Sen bilmezsin diye hata iş kıldım
Tövbe edip kötülüğü bıraktım

(13a)

(1) Sen affet ya ilahilevvelin

Bağışla ya ilahilahirin

(2) Kadere biraz bir şey söyleyeyim
Kerem ile kulak sal, dinle sözümü

(3) Dedim ey felek ne yaptım sana
Ne suç işledim ben sana

(4) Ah sen haksızlık ettin canıma
Bırakmadın bir an kendi dermanıma

(5) Zor hale düşürdün bilirim günahımı
Kaygı hasret oldu senden aşım

(6) Bana sen kılmadın hiç vefa
Ki kılırsın canıma zulüm ü cefa

(7) Bir taraftan sen yandın bir taraftan bu gönül
Sen bırakmadın beni hem bu uğursuz gönül

(8) Bir kişinin iki düşmanı olsa
Nerede rahatlar fakirin canı

(9) Ey felek sen büyüksün, bi-vefa
Bulmadım senden bir kez cefa

(10) Açık yüzün ile biz kandırırsın
Beni seven bâki kalır diye söylersin

(11) Âlem halkı sana eder itibar
Saf kılırsın sen onları aşikâr

(12) Sana biz birkaç gün misafiriz
Ama sen esir ediyorsun bizi gösteriyle

(13) Ağrıtmak ile yıkmayı sen işin etmişsin
Türlü türlü yaparsın toprağını

(14) Bu gönül bırakmadı kendi halime
Kastederek bir taraftan canıma

(15) Bu gönlün ardına düşen kişi
Gece gündüz yatmak kir yıkamak işi

(16) Bu gönül der ki felek sultandır
Ben olup bundan ona o candır

(13b)

(1) Bu gönül bırakmaz beni ah ah
Bu gönülden sakla beni ey Allah

(2) Benim gibi ademe iş düşmesin
Benim düştüğüm ateşe kimse düşmesin

(3) Bin türlü ateşe atmayın
Bu hastanın hatrını bir kez saklayın

(4) Adaletimizi sorgulayan büyüklük vardır
Üçümüzü alan cabbardır

(5) Felek söyler Yarmöhemmed işit sen bu nidayı
Allah'ın kaderine bak kendin

(6) Ben ne yapayım kaderine bak sen
Kaderin işidir, yoktur sözün

(7) Kaderine ne yazmışsa Hüda
Ona kulun olması gerek rıza

(8) O ki kısmettir sana ulaştırır
Alsan da almasan da sana verir

(9) Hangi kula ki ihsan ederse o
Yedi cehennemden uzak olur o

(10) Eğer ihsan etmezse dergahından
Hasıl olmaz şefaat isteyen yüzden

(11) Hangi kişiye talihi olursa dost
Dertli bir ülke büyüğü olur

(12) Kime ki Yaradan olursa yâr
Sonunda o muradına ulaşır

(13) Talih ona kılmaz olsa serdar
Devlet ondan yüz çevirir bi-karar

(14) Sen beni çok ayıplama
Yersizce daima şikayet etme

(15) Kaderindir ki gönül ne yapsın sana
Sen kendi nefsini ayıpla

(16) Gönül söyler ne yapıyorum sana
Dil uzatıp hep laf ediyorsun bana

(14a)

(1) Gönül söyler bırak beni ne yapayım
Ben de sana verdim aman

(2) Ki insanı var etti Allah
Yarattı dünyayı ve insanları aşikâr

(3) Bütün zorluklarını ona anlattı
Namesinden yazılmış rızık ve ecel

(4) Verilene sen kanaat etmesen
Nimetin şükrünü sen bilmesen

(5) Sen ne istiyorsan Allah'ta aramadın
Onu bırakıp başkalarından istedin

(6) Bu mihnet ki geldi canına
Nimetin değerini bilmediğin için sana

(7) Ben kaderim ben sana oldum senet
Sen dilini iyi tut, zayıf tutma

(8) Benim ferman iledir her işim
Bırakmadım il gönlü için toprağımı

(9) Er olana mertlik gerek
Âlim ve cahile yiğitlik gerek

(10) Yararı olur insana bugün
Akıllı isen gönlüne geceyi alma

(11) Ki elinden geldiği kadar iyilik et
Sana bir gün mutlaka iyilik gelecek

(12) Buğdaydır diye ele saman satma
Kim kötülük yapsa kötülük gelir ona

(13) Sen iyilik yap iyilikte var meza
Kim kötülük yaparsa bulacak ceza

(14) Düşerse ki bir kederli kişi, elini tut
O da tutacak elini bir gün senin

(15) Eski düşmandır iyilik gelmez deme
Allah vardır sen gam yeme, üzülme

(16) Kafes içinde görsen güzel kuşları
Kurtar o kafesten sen onları

(17) İyiliğin hakkını onlar bilirler
Ellerinden geldiğince iyilik ederler

(14b)

(1) İyiliği biliyorsun deme
İyiliğe iyilik gelmez deme

(2) Vefa ahdına sadık ol sen
İnsanlar arasında vefasızlar çoktur

(3) Bir hikaye söyleyeyim ey üstat
Ki yardım etse bana Allah

(4) Bu sözümü dinle sen merd-i pir
Bir hikaye geldi aklıma şimdi

(5) Bir hikaye anlatayım kısaca
Ravilerden geldi bize bu haber

(6) Dolaştığı zaman bir zahit dini pak
Geçerken yerde gördü bir ceviz

(7) Geldi kuyu başına su var mı diye
Gezerdi kendisini susatıp

(8) Orada gördü bir ademi
Üç hayvan birlikte onun arkadaşı

(9) Ki kuyudan kurtarsam buna
Allah merhamet eder ben tasalıya

(10) Allah'ın çoktur kuluna merhameti
Ona göre olsun kulunun gayreti

(11) Kuyuya uzattı zahit bir ip o an
Maymun çıktı önce ipe yapışıp

(12) İkinci kez yine tuttu ipi içeri
Kıvrılıp çıktı ipe bir yılan

(13) Üçüncü kez tuttu ipi zahit
Çekip çıkardı kaplanı o an

(14) Bunlar söyledi zahit çıkarma onu
Vefasız kişi gördük bizler onu

(15a)

(1) Görmedik biz ona asla vefa
Sözünü dinle çekme beyhude cefa

(2) İpi tutarak bunların sözüne bakmadı
Kendi türünden olanı kurtarmak istedi

(3) Çünkü bir kuyumcu çıktı kuyudan
Şükrederek zahide verdi selam

(4) Onlar söyledi sen bize yaptık iyilik
Mükafatı burada olmaz bilesin

(5) Maymun dedi falan adlı dağda ben varım
Gelsen oraya o dağ içinde bağdayım

(6) Kaplan dedi men de o yakınlardayım
Benzer yerde olurum ben ey kahya

(7) Yılan söyledi bu ülkenin kalesindeyim
Oraya gelsen buluna kadar kulluk ederim

(8) Kuyumcu dedi ben de o ülkedeyim
Sorup gelirsen canımı kurban edeyim

(9) Birbirlerinden özür dilediler
Her biri kendi yollarına düştüler

(10) Biraz sonra zahit çıktı ansızın
Maymunun yolunun yolunu tuttu

(11) Zahit ulaştı maymunun bağına tamam
Maymun saygı ile verdi selam

(12) İhsan ile o an otur dedi
Türlü meyveler getirdi, ye dedi

(13) Daima bu tarafa gel dedi
Gereğince sen meyve ye dedi

(14) Zahit güven içinde oturup
Meyveler ile eteğini doldurup

(15) Maymun dedi ne gerekse al diye
Zahit maymunun işine şaşırdı

(16) Kalktı zahit gitmeye hazırlandı

Kaldı biçin zahide özrünü sunup

(17) Giderken ansızın kaplanı görüp
Kaçtı zahit ondan koşarak

(15b)

(1) Söyledi kaplan ey zahit, dini pak
Korkma benden, tut gönlünü ferah

(2) Titreyerek canı kalmadı tamam
Uzaktan verdi zahide selam

(3) İyilik yaptın bana sen ademi
Unutmadım iyiliğini hem seni

(4) Yaşadığım müddetçe senin değerini
Bileceğim sana özrünü sorup

(5) İhsan eyleyip burada bir dem vur
Ben gelene kadar lütfeyleyip dur

(6) Kaplan derhal öpüp eşiğini
Yürüyüp yola çıktı olup revan

(7) Ülke beyinin orada bağı vardı
Kazayla bey kızı orada oynardı

(8) Girdi kaplan bağa, kızı öldürdü
Çekip aldı boynundaki altını, gümüşü

(9) Bu kaplan mertlik gösterdi
Bir boyunluk verdi inci taneli

(10) Boyunluğu zahit bağrına bastı

Gitti kaplan kuyruğunu kıstırıp

(11) Sevindiğinden yola çıktı revan
Canının kurtulmasına olup neşeli

(12) Zahit gönlünden geçirdi o an
Hayvanlar etti bana ihsan

(13) Hürmetli insan paktır, aslı şerif
Anne babadan şerif hem zarif

(14) O şehirden geçtiği zaman
Hatırına geldi kuyumcu o zaman

(15) Kuyumcunun evini arayarak buldu
Başından geçenleri anlattı

(16) Kaplanın yaptıklarını anlatarak
Kaplanın verdiğini kuyumcuya gösterdi

(17) Kuyumcu gördü, tanıdı, hatırladı onu
Beye söylemek için acele etti

(16a)

(1) Dedi satıp değerini vereyim
Senin işini şimdi bitireyim

(2) Öyle yap diye zahit kendisi yalvardı
Verdi boyunluğu ona inanıp

(3) Kuyumcu alıp eline çıktı yola
Gitti beyin huzuruna öperek eşiğini

(4) Kızını öldüren kişiymiş

Nişanı inci, altın, gümüş

(5) Bey söyledi o kişi nerededir
Kuyumcu dedi şu zaman sendedir

(6) İyiliği bilmeyen o kötü sözlü
Bey hizmetkarını zahide yolladı

(7) Revan getirdiler beyin katına
Sinirinden susamıştı kanına

(8) Söyledi bunu ülke dışından gezdirin
Yüzüne kara sürtüp öldürün

(9) Aldı çıktı zahidi olurum revan
Onu dizginlemeye çalışırlarken gördü zahidi yılan

(10) Dizginlerken yolda zindana attılar
Yatardı kamçı darbesinden susauıp

(11) Zahide geldi bu bela ansızın
Girip geldi zindan içine o yılan

(12) Sordu neden seni buraya kapadılar suçlayıp
Sonra bilip halini yılan da kaygılandı

(13) Orada söylediğim sözümü dinlemedin
Hiç düşünüp kulak asmadın

(14) Orada benim sözümü dinleseydin
Görmeyecektin bu belayı dedi

(15) Beyin oğlunun hali için ben gelirim dedi
Ondan geldim ben de acele edip

(16) O emin otacı hiç bilmez
Hangi ilacı koysa da asla iyileşmez

(17) Çıkarıp yeşil otu zahide verdi
İlacı budur diye söyledi

(16b)

(1) Sana gelse onlar sararıp
Sen söyle ben doktorum diye

(2) Bu otu ezip içireceksin
Bu beladan kurtulacaksın

(3) Kalkıp özür diledi zahit revan
Zindandan çıktı yine o yılan

(4) Çıkıp bey evinin üstüne
Ne iyilik eder gör dostuna

(5) Söyledi oğlan iyi olsun deseniz
İlacı zahittedir gidip sorsanız

(6) Bey hizmetlileri derhal geldiler
Zindan içinde zahidi sordular

(7) Yılan sokan kişi emin bilir mi hiç
Zahit dedi çok iyi bilirim evet

(8) Derhal çıkarıp getirdiler
Çabucak oğlanın yanına girdiler

(9) Bu taze otu ezip içirdiler hemen
Uyandı oğlan hoş hal ile

(10) Bu zahidi hoş görüp kadirlediler
Değer verip birkaç gün misafir ettiler

(11) Zahit bularak bir yerini
Söyledi beye geçmiş halini

(12) Bey hep yaptığından pişman oldu
Acayip kızardı benzi, utandı

(13) O ülkede usul vardı yalancıyı
Öldürürlerdi iftiracıyı

(14) Çıkarıp astılar kuyumcuyu o an
Zahit doğrulukta buldu aman

(15) İşte bu kuyumcu kötülükte ustaydı
İyiliği bilmeyen bir behbahttı

(16) İyiliğe fazla iyilik olur fazlasıyla
Kötülüğe kötülük olur cezasıyla

(17) Allah her işe kâdirdir
Kullarının işine hazırdır

(17a)

(1) O herkese adalet verendir
Saklayıp lütufları ile yapar eder mutlu

(2) O pak, hamd ve perverdigardır
Sırrını açık açık bilen odur

(3) Sana inanan kullarınız biz Allah'tan korkan
İnanmayanlar oldular lanetli, günahkar

(4) Faziletin ile gönlümüzü mutlu et
Yedi cehennem ateşinden uzak kıl

(5) Can kuşuna miskin ademdir kafes
Aklına gelsin fikir bir nefes

(6) Yatma kalk geçti bak kafile
Vermezler hisse hiçbir zaman gafile

(7) Yatmak hiçbir zaman olmaz sevap
Kulluk et diye Allah eder hitap

(8) Uyanıklıktan hasıl olur niye sevap
Var ve etmesen rivayet bu kitapta

(9) Gaflet ile Allah'ı bulamaz kişi
Olursa gaflet fark etmez erkek ya da dişi

(10) Bağışlanmayı iste Allah'tan kendin
Bağışlanmak istese gözlerin

(11) Ey uyku ile uyanıklığı bilmeyen
Düş müdür yahut hayal midir diye aldanan

(12) Geçer kervan kalır gafil uykuda
Gafil olmaz eğer uyarırsa kişi Hüda

(13) Zerre kadar topraktan cismini kıldı çöl
Bağışlayıp seni gül gibi bir çiçek

(14) Ey vücudundan habersiz gafil kişi
Dinle akıllı kişi ne söyler ne der

(15) Durma işinde ol sen şu an
Melekler gibi secdeye koy kadem

(16) Amber çıkıp meğer sen boy yetiştirmişsin
Meğer sen başından geçenleri söylemişsin

(18a)

(1) İki nöbet bozmuş tövbesini
Âsi olarak unutarak Allah'ını

(2) Sonra bir gün değdi hasta canına
Galip olup bakmayın dermanına

(3) Nice korla ah vurarak göğsüne basarak
Ve bu dünya aç gözlülüğünden umudunu kesip

(4) Tanrı hükmüne gönlünü bağladı
Âsiliğinden korkarak Allah'a ağladı

(5) Kendisi türlü türlü ağlayarak
Söyledi ona üç söz vasiyetim var

(6) Ağlayarak söyledi ey canım anam
Allah huzuruna vardır çok hatam

(7) Ölsem yastığımı başımın altından alıp
Bu kara olmuş yüzümü toprak üzerine koyup

(8) İnsem üstüne basarak toprağın ey Hüda
Bu âsi oğlumu bağışla diye bana

(9) Karanlıktakilere, dermansızlara şefaat kılın
Bağışlayarak eğer affetseniz

(10) Söyleyerek sözünü geçti dostluk bu dünyadan
Korkup epey kendisi öbür dünyadan

(11) O zayıf ve sabırlı görünerek
Hocanın sana işlediği günahı budur diyerek

(12) Oğlu yüzünü toprak üstüne koyarak
Ayağı ile ensesi üzerine basarak

(13) Bütün halleri bilen sensin ey Allah
Ben ne yaparsam hepsi sana aşikâr

(14) Hem sabırsın hem şükür hem gafur
Yoldan çıkan oğlumun kusurlarını sen affet

(15) Kusurunu yalvarıyorum sen pire
Merhamet edip ağışla ben zayıf pire

(16) Meşguldü bu zayıf duada
Rahat olmaz erken geldi nida

(17) Kabul ettik duayı biz ey zayıf kulum
Ayağını gider oğlundan sen zayıf kulum

(18b)

(1) Oğlunu biz sana bağışladık
Günahını affedip merhamet kıldık

(2) Günahkarım diye ümidini kesme
Gaflet elbisesini gönlüne giyme

(3) Merhamet ederek herkese ya Rab günahları affet
Merhametinin denizinden bize içir

(4) Merhamet etmesen bana müşküldür işim
Ah ne yapsın bu miskin başım

(5) Bizden gelir daima günah ve hata
Affet ederek merhamet, lütuf ve bağış

(6) Merhametini ben kederliye sen yâr kıl
Lütfederek yüzünü göster

(7) Ey azizler söylesin size güzel sözler
Söylesin eğer yâri verse Allah

(8) Gerektir er oğluna askere gidiş
Size gizli birkaç işaret göstereyim

(9) Olsa sende akıl, bilgi ve anlayış
Hatırına getir bu büyük sözünü yiğitlikten

(10) Bu yiğitlik sizi iyi yola götürür
Halifenin başına vurur

(11) Kulak ver dinle sen ey selvi
Zamanı oldun sen gizli sırların

(12) Nasihat etmiş eskilerden gelerek
Ki irkildin onlar dem vururlardı

(13) Eğer olsan sen ey ehli fütüvvetten
Men etme insanları sen mürüvvetten

(14) Er oğlunun gayreti çok olmalı
Ona göre çare ve celal olmalı

(15) Bencillik yapıp bencillik satmayın

Una kepek, sirkeye su katmayın

(16) Gerek doğruluğu iş edinmek
Kötü ve iyiden endişe etmek

(19a)

(1) Ahlakın güzelliği kötülere yâr olur
Gerek değildir iyiyim diye beyan etmek

(2) Dileyin kötü nefisten uzak olmayı
Başkasına iyilik gelse memnun olmayı

(3) Ey kardeşim dost ve düşman yanındadır
Gerek ki pak tutasın düşmana karşı yanındakilerin elbiselerini

(4) Herkese iyilik yap sen, iyi amel et
Sana etmesinler onlar da hiç hıyanet

(5) Kötülük yapana kötülük yapma
İyilik yap ona her zaman

(6) Kişi senin kalbini kırsa da sen kırma
İyiliği bırakıp kötülük yapma

(7) Sana her ne kadar olsan da mutlu bir yiğit
Nasihat dinle, kendi acizliğini bil

(8) Ulaştır sen muradına ermemişlere muradını
Fazla gayret ile muradın senin olur

(9) Yüzünde olursa kişinin edebi
Edebi ile olur imanı ebedi

(10) İşitesin ki söyler Allah'ın resulü

Ey edepli, aciz ve inanan

(11) Mert ol, gönül incitme
Mertliğine gelmez utanç

(12) Yedir ekmek ey iyi insan
Baki kalır bu dünyada iyi ad

(13) Bakma göz, o sarıya bakmak gerekmez
Belirsiz söze kulak vermek gerekmez

(14) Dilini ve gönlünü eğri kılma kişiye
Bir yüzün olsun tek, erkeğe de dişiye de

(15) Edebe kulak ver sen her zaman
Edepsiz olma sen ey kahya

(16) Değer vermek ile, horluk görmezsin
Sofra başından kişiyi göndermezsin

(17) Hürmet et kendinden bir yaş büyüğe bile
Değer göster küçüklerine ve büyüklerine

(19b)

(1) Büyüğüne büyüktür diye kadirle
Küçüğüne merhamet edip hürmet et

(2) Zorluk gelse ansızın, sabret
Sabır yemeğinden lezzet al

(3) Eğer evine gelse mert misafir
Tanrı'nın verdiği nimeti bölüş

(4) Kendini sıkıntıya sokma sen evine misafir gelse

Evinde olanı getir sadece eğer evinde varsa

(5) İyilik ile sen mertlerin gönlünü al
Nasihatin iyisi budur kulak ver

(6) Allah yâr ve yardımcın olsun her iki âlemde de
Nasihatime kulak ver ey insanoğlu

(7) Nasihat dinleyen olur mert ve ar
Nasihat ile iş yapmayan olur hizmetçi

(8) Allah bıkar nasihat dinlemeyenden
Verilen öğüdü hiç almayandan

(9) Bil ki nasihat dinlemeyenin işinden
Eksik olmaz gece ve gündüz karışıklık

(10) Bil ki sonuna bakmadan iş edenler
Cahillikleriyle kendi başına gidenler

(11) İşit sen bir hikaye ey söz söyleyen
Bilmediğinden başına geldi cahillik

(12) Yâri verse yaratan o Allah
Olmam söz içinde utanmam

(13) Bir hikaye benden şimdi yadigar
Anlatıyorum şimdi, hizmetime say

(14) Kitaplarda öyle gelmez mestur
Beni İsrail içinde o meşhurdu

(15) Olmuş bir yıl sert bir açlık
Halk düşmüş muhtaçlığa

(16) Vardı bir âsinin tek kızı
Canı kadar severdi bu kızı

(17) Babası yokken bir dilenci geldi
Bulamadı kız ona ne vermeliydi

(20a)

(1) Bu derviş kapı önünde yalvardı
Açım diye çok ağladı

(2) Allah aşkı için bir lokma yemek
Varsa ver bana ey hoş namlı kişi

(3) Evde birkaç pişmiş bir şey vardı
Birisini kapıdan al dedi

(4) Al ekmeği hiç kimse bilmesin
Koynuna sakla babam görmesin

(5) Aldı derviş mutlulukla gitti
Çıktı yürüyüp sokak başına yetti

(6) Tam o an âsi eve gelir
Bir de bakar ki derviş durup ekmek yiyor

(7) Gördü baktı ekmeğini tanıdı
Bunu sana kim verdi diye sordu

(8) Söyledi derviş o evden verdiler bunu bana
Merhamet edip bağışlasın onu Allah

(9) Söylediyse de âsi ekmeğini çekip aldı
Kahrı ile evine geldi

(10) Dedi ey bedbaht kim dedi sana
Dilenciye ekmek ver diye

(11) Kızı dedi ey atam sen iyi kişi
Canın için verdim bir ekmek zekat

(12) Diledi o kamçı alıp vurmak
Elini kesip evinden kovmak

(13) Tutup bağladı bir ağaca sıkıca onu
Bir saat içinde de bir elini kesiti onun

(14) Hadsiz ona kamçı ile vurdu
Çıkardı evinden âsi kovdu

(15) Nereye gideceğini bilmeyerek oldu avare
Girecek yer bulamadı o biçare

(16) Dedi ağlayarak ey yüce Allah'ım
Ben tasalı kuluna biraz merhamet eyle

(17) Senden başka yoktur bana ilah
Merhamet et halime sen ya Allah

(20b)

(1) Duası kabul olup hak katında
Bak şimdi sen gör Allah'ın emrini

(2) Duası hak huzurunda düş gelerek
Helak oldu babası karnı yarılıp

(3) Dua ile helak oldu bak, atası
Yoktu bu kızın hem anası

(4) Dilenerek bir eve geldi
Hak rızası diye neyse istedi

(5) Var idi o ülkede bir genç zahit
Boyu da onun cennet servisi kadar

(6) Gereksiz işi asla yaptığı yoktu
O zamanda onun gibi zahit yoktu

(7) Merhamet etti gördüğünde bu kıza
Söyledi bana helal kıl diye kızı

(8) Kıza söyledi ben seni nikah ile alayım
Senin için canımı vereyim

(9) Rızan var mı diye onu söyledi
Utancından kız hem ağladı kendi

(10) Rızam var eğer sen alsan dedi
Düzeni eğer doğru kılsan dedi

(11) O gün içinde bir büyük düğün yaptılar
İkisine nikah akdi kıydılar

(12) Yüzü parlıyordu bu kızın nur gibi
Cennetten yeni çıkmış bir huri gibi

(13) İkisi bir evde oturup
Türlü nimetler getirip

(14) Dedi ye nimetlerin hepsi sana
Ben feda edeyim canımı sana

(15) Ne kadar istiyorsan o kadar yemek ye dedi
Sonra elinden de utanma dedi

(16) Diledi ki bu yemekten alsın o
İsterdi sol kolunu sunsun o

(17) Dedi ey can sol kolunu sunma
Edepsizliktir ki öyle yapma

(21a)

(1) Dedi kız ey Allah'ım
Bütün sırları sen bilirsin aşikâr

(2) Dua ederek ağladı inledi, yalvardı
Beni bunların arasında utandırma

(3) Ki duasını henüz tamamlamadan
Geldi bir ses, elini verdik tamam

(4) Dedi o bir ekmek hayır kıldığın için
Merhamet ettim sen merhamet ettiğin için

(5) Bütün hali bunlar da bildiler
Tanrı'ya çokça şükürler ettiler

(6) Gör ey akıllı onun kesmiş iki
Sadaka bereketinde Allah verdi eli

(7) Allah'a çokça dualar et
Bağışlayan odur kadir ilah

(8) Sadaka ver sen de Allah için
Cennette bahçe kılayım senin için

(9) Ki şefaat et bize sen ya habip
Sadaka vermeyi kıl sen nasip

(10) Sabredin kaza geldiğinde
Belaya sabır kılana merhamet var

(11) Sonra sabır sana hürmettir
Şükret ki artsın nimetlerin

(12) Şükret ki şükür nimet arttırır
Günden güne han ve mal arttırır

(13) Bir hikaye anlatayım varsa zamanın
Ben kuluna Hak verse zeban

(14) Yar Möhemmed sözü doğru söyle
Eğri tartıp oku doğru gizle

(15) Söz içinde yüzümü sen ak kıl
Sözlerimi halkın gönlüne yumuşak kıl

(16) Dinle benden bir hikaye ey vicdan
Getireyim hizmetine hemen şu an

(21b)

(1) Rivayet şöyledir ki sen bil
Anlatmış İmam-ı Fazıl'ın kendisi

(2) Vardı bir derviş evli
Vatanlarıydı Ferhar şehri

(3) Bulduğunda yerdi bulmasa aç gezerdi
Yoksul, bir pula muhtaç idi

(4) Onların bu zor geçinmeleri
Dünyada vardı bir denkleri

(5) Paralarının yarısına alırlardı yemek ve ekmek
Yarısına pamuk alırlardı o zaman

(6) Hatunu eğirip o pamuğu ip yapıp
İri eri onu satardı çıkarıp

(7) Halleri böyle geçiyordu
Verdiklerine şükrediyordu dil açıp

(8) Bir gün çıkmıştı ip satmaya
Her günkü gibi yemek alıp dönmeye

(9) Gelirken gördü iki kişi kaba sözler söylüyorlar
Birbirlerini yaka paça dövüşüyorlar

(10) Sordu onlara niye dövüşüyorsunuz
Birbirinizle ne diye vuruşuyorsunuz

(11) Söylediler orada varmış bir dengi
Bulmadıklarından vuruşurlar ikisi

(12) Söyledi ey ahmaklar siz vuruşmayın
Bir dengi için ata ana sövüşmeyin

(13) Çıkarıp dengini verdi onlara
Karşılığını gördü Allah ulaştırıp ona

(14) Evine geldi söyledi ey habip
Ricam var kılma beni aciz

(15) Bütün halleri haber verip söyledi

Hatunu ise iyi yaptın dedi

(16) Şükür ki doğru iş yapmışsın
Hayır kılarak Allah'ın yardımı

(22a)

(1) Bu yardım için şükretmesini bilelim
Bunun özrüne itaat kılalım

(2) Hatun bu söz ile er gönlüne aldı
Er gönlüne yine lütuf saldı

(3) Er ve hatun sorup dengi bulmadı
O gün ve gecesi ikisi de aç kaldı

(4) Evin bir köşesinde eksi pamuğu alıp
O gece eğirip ipliğe sarıp

(5) Tan attığı zaman verdi satmaya
Her günkü gibi yemek alıp dönmeye

(6) İpi çirkin gördüler, hiç kimse almadı
Kötü diye yüzüne bakmadı

(7) Satamayıp yine eve gelirken
Birisi balık satıyordu yolunda

(8) Söyledi ey yiğit, balık satar mısın
Balığı verip bu ipi alır mısın

(9) Ey yiğit, bana birini kâr diye ver
Usanmıştı o da kendi balığından

(10) Alıp o balığı evine getirip

Coşup sevinip bin yol ile ulaşıp

(11) Söyledi ey hatun kimse almadı
Kötü diye balığa bakmadı

(12) İyi yapmışsın verip almışsın balık
Bunu yiyip Tanrı'ya kulluk kılalım

(13) Şükret sen Tanrı'nın nimetine
Aferin dedi hatun gayretine

(14) Halimizi bilen Allah
Sırları bilen aşikâr

(15) Getirip balığı temiz yere koyup
Balık karnını yarmaya bıçak alıp

(16) Tanrı adını dile alıp andılar
Sonra balık karnını yardılar

(17) Yardıysa balığın karnını
Anla akıllı Tanrı'nın yaptığını

(22b)

(1) Dedi hatunu erine ey helal
Çıktı balık karnından bir inci

(2) Sevinçle verdi erine onu
Göster bir kuyumcuya bir yerde onu

(3) Kuyumcu dedi bu nereden geldi
Ârif söyledi Tanrı hediye etti dedi

(4) Söyledi gitmeye hiç gerek yok başkasına

Verirsen üç yüz elli bin paraya

(5) Verirsen hemen şimdi alayım
Eline hemen para sayayım

(6) Söyledi alacaksan parayı ver derhal
Parayı alıp evine geldi hemen

(7) Dedi sattım ben onu ey kethüda
Dedi şükürler kılıp ya Rabbena

(8) İkisi de bu işe memnun oldu
Dünya gamının derdinden azat oldu

(9) Otururken bu ikisi ansızın
Geldi bir dilenci kapıya o an

(10) Söyledi fakir ve garibim çok açım
Perişan haldeyim pula muhtacım

(11) Allah rızası bana biraz su ve ekmek
Cennetten yer alasın

(12) Dedi hatuna izin ver
Ay fakir sen içeri gir

(13) Tanrı'nın verdiği nimeti göreyim
Gel fakir paraya ortak olalım

(14) Ayırdı paradan onun kısmetini
Al parayı ey fakir güzelce

(15) Mutluluk nasip olsun sana ey yüzü güzel
Bu maldan verdi sana Allah pay

(16) Söyledi ki para gerekmez bana
Beni resul yolladı Allah sana

(17) Ben onlara fakirlik verip onları
Müptela kılıp sınadım dedi Allah

(23a)

(1) Sabretti onlar sıkıntıya
Şükretti verdiğim nimete

(2) Şimdi verdiğim mala şükretseler
Nimetimin kadrini onlar bilseler

(3) Bu söz ile beni, gücü gör
Bağışladım kullarım diye müjde

(4) Birine bin verdim dünyada
Bağışladım onları hem öbür dünyada

(5) Bu sözü söyleyip göz önünde oldu kayıp
Er ve hatun şaşırdı kaldı acayip

(6) Buldu onlar iyilik yaptıkları için
Tanrı'nın verdiğine çok şükür kıldıkları için

(7) Ey Allah biz nasıl insanız
Huzurunda yok benim kadar fakir ve muhtaç

(8) Biziz her zaman senin varlığını anan
Resulü de tek bilerek senin yolunda varan

(9) Akıllı odur ki Allah'a kulluk eder
Verdiği nimete şükretmeyi bilip

(10) Gider yemez yedirmez ne yapar
Kendisi ile güzelliğe ulaştırır

(11) Adem soyuna mertlik gerek
Ârif ve âsiye yiğitlik gerek

(12) Fayda yağar herkese yağmur gibi
Ey deniz ortasında inci cevher gibi

(13) İskender bu ulusun sultanıydı
Kaldı ulus ama sor İskender hani

(14) Toplayıp Karun malın fazlasını, genç
Her şeyi bırakıp gitti bihaber dertten, kederden

(15) Bağış ve ihsan yeridir bu cihan
Hayır ve ihsan olacaktır kuvvet-i can

(16) Tanrı fazileti ile topladım yazdım bu kitabı
Sefay hanın zamanında ey şeyh ve gençler

(23b)

(1) Hesapsız keder ve meşakkat çektim
Bunu toplamak istedim ben fakir bağrım yanık

(2) Toplarken yâri verdi Allah
Merhamet edip ben kederliye Allah

(3) Bilmez sözün fazlasını bi-haber
Nereden bilecek eğer kısa aklı olsa

(4) Aldım elime şimdi kalemimi
Topladım işte bu Tuhfename'yi

(5) Benden sonrakilere olsun yadigar
Bu cihanda baki kalır rüzgar

(6) Adın ne diye sorsan ey hükümdar
Mahmud Hacı oğlu fakir Möhemmedyar

(7) İsmim budur ey padişah
Dua et geçene dek rüzgar

(8) Her kim okuyup dua ederse
Bağışla onu sen Yüce Allah

(9) Bu Tuhfe'nin tarihini eğer sorsalar
Dokuz yüz kırk altıdır bilseler

(10) Başladık Kazan şehrinde bunu
Şaban ayının onuncu günü yazmaya

(11) Hem şaban ayının sonunda tamam
Eyledik, bunu bilin siz vesselam

(12) Hepimizin sırrından sen haberdarsın
Kullarına lütfeden padişahsın

(13) Bizden gelir daima günah ve hata
Merhamet ederek lütfet bize ve bağışla

(14) Koru bizi taşlanmış şeytanın şerrinden
Hem yücesin hem bağışlayansın hem merhamet eden

(15) Merhametin ile canımı memnun et
Yedi cehennem ateşinden uzak et

(16) Sen şefaat eyle bize ey habip
Ki sensin bizim derdimize tabip

(17) Şükür ki biz onun ümmetiyiz
Yine ki ehl-i beytinin kuluyuz

(24a)

(1) Pak ruhuna bizden dualar ulaşsın
Kutlu ırmağın suyu çoğalarak aksın

(2) Bizden sana bin bir çeşit dualar
Pak ruhuna getirelim sayısız salavatlar

(3) Kim bu yere ulaştıysa söz oldu tamam
Kalanını Allah bilir vesselam

(4) Vardı bir tayfa ki garip
Baş kesip kan içenlerdi acayip

(5) Onların elinden yoktu hiç çare
Dağ başında vardı çok minare

(6) Yol kesip mal almaktı işleri
Nerede kötülük varsa oydu işleri

(7) Dönmek istedi, geçemedi bir kervan
Acizdi, elinde pek çok mal

(8) Onlar orayı hep yurt tutmuşlardı
Yedikleri de içtikleri de haramdı

(9) Dağ ve taş toplandıkları yerleriydi
Dövüşürken dev gibiydi erleri

(10) Yıllar boyu gelmez oldu kervan
Şehir halkı geldi beyine revan

(11) Söyledi ey bey müşkül oldu halimiz
Günden güne kötüleşti ahvalimiz

(12) Bu işin çaresini bulmak gerek
Hile ile öcümüzü almak gerek

(13) Dedi bu sözü halkın hepsi
Sinirinden titredi beyin kendisi

(14) Beyler hem birbirine danıştılar
Onların kaç gününü bildiler

(15) Söylediler onlar öyle olurlarsa
Gafillikte üstümüze gelirlerse

(16) Ansızın bize bela getirmesinler
Tacı ve tahtı bizden almaya kalkışıp

(24b)

(1) Bundan başka bize iyi yok hiç
Onların işini bitirelim şu an

(2) Danışmaları burada bitti, oldu tamam
Dinle şimdi akıl sahibi, tatlı tatlı kelam

(3) Nice bin kahramanlar ve gençler
Onlardı ülkede pehlivan

(4) Çok şükür onlar bulmaya çıktılar
Uygun zaman geldi, biraz vakit gizlediler

(5) Kazadan atlandı onlar kervan basmaya
Gittiler onlar kan içip itleri asmaya

(6) Haber bildi bunlar bir zamanda
Aldılar evi yerini bularak

(7) Aldı onlar binlerce malı taşıdı
Kendileri de bir yere gizlendi

(8) Haramiler gece dönüp geldiler
Bastıkları kervanın malını getirdiler

(9) Çok mal ile geldiklerine memnun oldular
Yorulmuşlardı, kılıçlarını bırakıp yattılar

(10) Gecenin bir yarısı olmuştu
Yok deme olay onlara olmuştu

(11) Bunlar derhal kılıçlarını çıkardılar
Uyurlarken hepsini bağladılar

(12) Tan attığında bunlar
Haramileri alıp inip

(13) Allah'ın izni ile beylerine getirip
Yiğitler gibi işlerini bitirip

(14) Bey bunları gördüğünde gayretlenip
Emretti öldürmeye sinirlenip

(15) Olayda bunlar arasında bir genç yiğit
Vardı kendisi servi revan

(16) Kendisi dal çubuk gibi boyuyla divaneydi

Ömrünün bağında hüzün gülü bitmişti

(17) Bir veziri vardı gayet hoşgörülü
Yoktu onun gibi insanlar arasında sevgili

(18) Görüp onu merhamet edip istedi
Onun kanını bana ver diye rica etti

(25a)

(1) Dedi ey şah her iki millet
Benim canıma ver türlü minnet

(2) Senin için feda olun kulun canı
Bir damla içmemiş ömründe zindelik kadehini

(3) Bu yolda bağışla beni ey şah
Kan damlasından vazgeçip ey Allah

(4) Bey işitip vezirin bu sözünü
Sinirinden söyledi kızartıp yüzünü

(5) İyiliğin kadrini bilmeyen ahmaksın
Asılsızlara tertip için hasıl etmezsin

(6) Dedi hitap ile sen ey haklı yok
Layık olmaz ot ile olsa pamuk

(7) Tamamla sözünü sen uzatma
Yılan öldürsen balasını bırakma

(8) İşittiyse beyin bu sözünü
Dedi herkes yaşartıp gözlerini

(9) Doğru söylediniz bunu, yoktur cevap

Merhamet et bana ver sevap

(10) Onlar ile beraber olandır yakın
Şayet tuttu ise onların yolunu

(11) İyiliklerle olursa iyi olur
Eziyetle olursa haram olur

(12) Dedi bey bir söz nimet anla
Düşmanını hor görme iyi sakla

(13) Başka söz etme verdim sana
Fayda yok bu işte hiç ona

(14) Vezir bu oğlanı eve getirdi
Verdi üstada kıyafetler giydirdi

(15) Vezir bu işte türlü türlü şanı bildirdi
Vezir hizmetine verdi getirdi

(16) Vezir bu işlere memnun oldu
Verdi üstadına malı sevinip

(17) Bir gün bey memnun olduğunda
Dil açıp vezir olduğu zamanda

(25b)

(1) Söyledi beye ömrün uzun olsun hep
Onun gibi oğlan olmasın yeryüzünde

(2) İnsana iyiliktir rehber
Olmasın insanda onun gibi çok hünerli

(3) Bey bu söze cevap verdi

Dedi kendi lütfundan ağzını açıp

(4) Bir taraftan ülkeye girse düşmanın
O zaman rahatlamayacak canın ve nefesin

(5) Ben söz dedim, sen onu bilmedin
Benim söylediğim sözü düşünmedin

(6) Sana bugün düşmanlık edecektir
Gafillikte başına yetecektir

(7) Biraz vakit sonra bu oğlan söyledi
Verdi başkaları buna kötü sözü

(8) Bu başkalar birbirine söz verip biat etti
Bir gece toplanıp bir araya geldiler

(9) Gece gündüz bu işi düşünerek
Geldiler bir gün ansızın tabipler

(10) Vezirin oğlunu öldürdüler
Çokça mal ve yük götürdüler

(11) Öldürüp onları hepsi âsi oldu
Babası yerine kaçıp gittiler

(12) İyiliği bilmedi o kötü soylu
Öldürüp kaçtı onu amansızca bil

(13) Dinlemediyse büyüklerden nasihat
Oldu kendi işinden kendisi fezahat

(14) Soyu kötüye hürmet etmesin aklı olan
Besleme it yavrusunu, aslına çeker

(15) Bey bu sözü işitti kendisi
Aklı gitti başından, yaşardı gözü

(16) Kaç kez ben ona demiştim
Ona o işin geleceğini bilmiştim

(26a)

(1) Böyle olur işte kişi nasihat dinlemese
Büyüklerin sözüne kulak vermese

(2) Dinle nasihati sen dostum
Bağışlayıp Tanrı etsin sana yardım

(3) Cefa ateşini gönlünde söndür
Bu nefsinin atını da hak yoluna döndür

(4) Her kim nasihat ederse, ver kulak
Nasihat dinlemeyenin işine bak

(5) Büyüklerin kendisi bize hikemdir
Her kişiye bu nasihat hoş keremdir

(6) Sen şefaat eyle bize, ya habip
Ki nasihat kılmayı bize Hüda nasip

(7) Nasihat Bendi

(8) Gafleti bırak ey gafil, sen izini hatırla
Düşünüp günahlarını bağır feryat et

(9) Uzağını yolu kılır yarenlerin
Ah ecel gelip ahirete ulaştırır canını

(10) Bilgi maksattır sen bu dünyada haklısın
Kulluk et Tanrı'ya, sen önde gidersin

(11) Bunu yazdım yadigâr olmak için
Okuyun bir dergah kılmak için

(12) Tamamladım.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

a’dâ : düşmanlar

ab : su

aburuy : itibar

adavet : düşmanlık

agah : haberdar

âmi : cahil

areste : süslenmiş, bezenmesi

arzan : ucuz, kolay

asıg : fayda, yarar

asitan : eşik

asrı : çok

asude : sessiz

atâ’ : bağış

atik : Hz. Ebubekir’in namı

avare : başıboş

ayş : yaşayış

ayyar : hileci, kurnaz

ayyar : hilekar

azık : aş, yiyecek, gıda

bargah : huzur

batıl : hurafe, boş

bed : kötü

bedasıl : kötü soylu

bedbehit : bedbaht

bed-endiş : kötü fikirli

bedguy : kötü sözlü

beli : evet

berrak : duru, saf, pek parlak

besatin : bahçe

beşaret : müjde

betul : Peygamber efendimizin kızı hazret-i Fatıma'nın lakabı.

biçare : çaresiz

bidar : uykusuz

bisyar : fazla

bi-şümar : sayısız, hesapsız, çok, fazla

börü : kurt

burun : önce

burungı : önceki

bühtancı : iftiracı

cabbar : kuvvet ve kudret sahibi

caygah : makam, yer

cef : eziyet, sıkıntı

cevherfürüş : kuyumcu

cevherşinas : kuyumcu

cevr : haksızlık

cevr : zulüm

cinân : cennetler

cinan : sekiz cennet, cennetler

cism : vücut, beden

cüft : çift

çermaşuv : kıvrılmak

dad : adalet

dad : adalet, doğruluk

damen : etek, elbise

dariga : hüzün, özlem belirten söz. Yazık, yazık ki.

daru : ilaç

derdmend : dertli, tasalı

didar : görüşme

didar : görüşme, yüz

dil-ara : gönül alan

dil-âzâr : gönül inciten

dilcuy : gönül çeken, gönül arayan

dilfüruz : gönle ferahlık veren, sevindiren

dilhah : gönlün istediği

dilpezir : kabul eden

dilşad : memnun

dil-şikeste : kalbi kırık

duzah : cehennem

düca : zulmet, karanlık

dürud : dua, selam

el-celil : Allah'ın 99 isminden birisidir. "Büyüklük sahibi" demektir.

ervah : ruhlar

evc : derece, yüksek derece, zirve

farig : rahat

feriha : ferah, rahat, sevinçli

fezahat : kainatın sahibi

filhal : hemen

fisk : günah

fücur : günah

fütüvvet : yiğitlik

gafu kıluv : affetmek

gafur : bağışlayan

gaib : görünmeyen, kayıp

gayz : hınç, öfke, eksik

geda : fakir, dilenci

geşt : seyretme, dolaşma

gevher : mücevher

gıl : kelepçe

gıl : çamur

gıl : zincir

gış : kalp

gıyar : muhalefet etme

girdgar : Allah

giryan : ağlayan

gulam : köle, esir

gusse : tasa, kaygı

guy : diyen, söyleyen

güftar : söz, kelam

habib : sevgili

hâh : isteyen

hak : toprak

halas : kurtarma, kurtarış

halet : hal, durum

hame : kalem

handan : güleryüzlü

has : çöp, beden

hasılı : kısaca, sonuçta

hass u âmm : bütün herkes

haşem : düşmanlara karşı koruyanlar, aile

hatem'ül el-mürselin : peygamberlerin mührü

hayl : sürü

hecil : iki dağ arasında

hecil : vadi

hemail : boyunluk, boyun takısı

hemdem : arkadaş

hemrah : yoldaş

hemraz : dost

hengam : an, zaman, vakit

hengam : zaman

heybet : hürmet

hez : ciddi olmayan söz, eğlence

hıred : akıl

hıredmend : akıllı, anlayışlı

hıyre boluv : kamaşmak

hilkat : yaratılış

himmet : gayret, lütuf, yardım

hisar : etraf, kale

hor : değersiz

hub : güzel

hud : büyüklük, çok hürmet

hudbin : bencil

hudbinlik : bencillik

Hüda : Allah

hümam : himmetli

hüsn : güzel

hüsrev : hükümdar, şah

ırık : şans

ıta : ihsan etmek

ıvaz : karşılık, bedel

icazet : izin

ihlas : içtenlik, dürüstlük

ihtiram : saygı, saygı gösterme, hürmet, saygı

iksük : eksik

ilzam : susturma

inam : nimetlendirme, bağışlama, nimet verme

inayet : lütuf, ihsan

iriküv : üzülmek

işik : kapı

it : köpek

it : kul

izgü : mübarek, aziz

izzet : hürmet, saygı

kabes : ateş parçası

kadd : boy

kak : zayıf ve kuru kişi

kâm : dilek, murat

kâr : kara taşlı yer, kara büyük taş

karak : göz karası

karsaz : becerikli, hünerli

kasr : köşk, saray

katre : damla

kayu : hangi

kazgu : kaygu

kedhüda : kahya

kelep : iplik

kemter : aciz

keramet : bağış, kerem

kırdış : toprak, çayır, otlak

kıynav : zor hale düşürmek

kile : ölçü

ko : bırak

koluşuv : beraber istemek

koluv : istemek

koyuv : bırakmak

koz : ceviz

kozug : ceviz

körk : güzel

körsetüv : göstermek

körüklüg : güzel

kulmaç : teba

kutuluv : kurtulmak

küffar : kafirler

küşad : açma, açılış, merasim

lahza : zamanın parçası, an

lerziş : titreme

leşker : asker, ordu

leyl : gece

liva : iki alaydan oluşan asker, ordu

mabud : Yaradan

mağrur : gururlu

mağz : beyin, akıl

mahal : yer

mahrem : gizli

mahur : etkileyici

makal : söz, lakırdı

makbere : mezar

mamuk : pamuk

mazul : azledilmiş

medet kıluv : yardım etmek

medet : yardım

mekkar : düzenbaz, hilekar

mela : ova, sahra

melamet : ayıplama, kınama, rezillik

melun : lanetli

melun : şeytan

men câe bilhaseneti : "men câe bilhaseneti felehu aşru emsâliha misleha", Enam suresi, 160. ayet. "Kim bir iyilik getirirse kendiğine getirdiğinin on katı vardır. Kim kötülük getirirse ancak dengiyle cezalandırılır ve kendine haksızlık edilmez."

merdane : mertlik

mesel : ders alınacak söz

mestur : gizli, kapalı

meşveret : danışma

meza : fazla

mezid : artmak

Mısrî : Mısırlı

migzeli : zeki

mihnet : sıkıntı, zahmet, dert

mihr : ant, söz

miskin : tepkisiz

muhtasar : kısaca

mukarreb : yakın

munis : dost

murdar : pis, kirli

muti : itaat eden

mücip : duaları kabul eden

mücteba : seçilmiş

müddei : iddiacı

müflis : parasız, iflas eden, muhtaç

mühemmel : hiçbir eksiği, kusuru bulunmayan

mülzem : susturulmuş

münfail : etkilenen

müngüş : köşe

mürüvvet : yiğitlik, mertlik

müstehak : layık

müşekkil : gizemli

müşk : mis kokulu

mütehayyir : hayrete düşen, şaşırmış

mütteki : Allah'tan korkan

nahoş : hoş olmayan

nakıs : eksik

name : mektup, kitap

nar : ateş

nare : nara, bağırma

nazenin : güzelce

necm : yıldız

niçe : nasıl

nedamet : pişmanlık

nef’ : fayda, yarar, çıkar

nefer : asker

nemek : tuz

nevkâr : hizmetkar

nevmide : hüzün

nihal : fidan

nik : güzel, hoş

nisar : vermek

nusret : Allah’ın yardımı

nuş : keyif

nüks : geri dönme

onguv : daha iyi bir hale gelmek

orun : yer

örtev : yanmak

ötmek : ekmek

par : para

penah : koruyucu

perverdigar : Allah

peyhude : boş

piçin : maymun

pigin : gibi

pilgülev : işaretlemek, belirlemek

pineva / bineva : yoksul

pişe : iş

pişva : önder

pür : çok

pür : temiz

püşt : arka, sırt

rahmeten lil-âlemin : Peygamber efendimizin isimlerindendir. “Âlemlere rahmet” anlamına gelir.

ramun : senet

rastan : haklılar

raz : sır

racim : taşlanmış

remz : işaret

renç : ağrı, sızı

renç : sıkıntı, hüzün

rud : ırmak

ruy : yüz

ruz : gün

sadr : başlangıç, ileri

sansız : sayısız

sard	: hazırcevaplık
sayik	: fazıl, üstün kimse
sefa	: huzur
seg	: it
sehi	: doğru
sehm-nâk	: korkunç, korkulu
sena	: övgü
serdar	: komutan, önder
serv	: cömertlik
servan	: malı çok olan kimse
serv-i revan	: servi boylu güzel
sıddık	: temiz
sıdk	: doğruluk, peygamberlerin sıfatlarından
sidre	: cennetteki ağaçlardan biri
sidük	: sidik, küçük abdest
siret	: ahlak, karakter
summ u ebkem	: sağır ve dilsiz
suret	: görünüş, tasvir
sübül	: yollar
sühendan	: güzel söz söyleyen
sürur	: sevinç
şadıman	: neşeli
şahmerdan	: yiğitler şahı
şaki	: günahkar

şark : doğu, güneş, güneş aydınlığı

şebab : gençler

şehinşah : şahlar şahı

şehrar : şah, nazik, terbiyeli, şehri süsleyen

şehriyar : hükümdar

şeremsar : utanan

şerm : utanma

şermende : utangaç

şom : uğursuz, uğursuzluk

şükran : minnettar

şümar : hesap

şüride : perişan

tabah : kuvvet

tahiyyat : dualar

taksir : kusur

talak : nikah akdini bozmak

tali’ : talih

tama : aç gözlülük

tamag : boğaz

tamug : cehennem

tangga kaluv : şaşırmak

tanglav : şaşırmak

tarık : yol

tarrar : hilekar

tartuv : çekmek

tasadduk : Allah rızası için sadaka vermek

taşlav : bırakmak

tazarru : dua, yakarış

terkib itüv : birleştirmek

teşviş : karmakarışık

tevfik : Allah'ın yardımı

tezvir : iftira, arabozuculuk, sahtekar

tıyıluv : yasaklanmak

tig : kılıç

tilmürüv : mahrum olmak, muhtaç olmak, acı çekmek

tirig oluv : yaşamak, sağ olmak

tirig : sağ

tumturak : gösteri, debdebe

tuyur : kuşlar

udul : âdillerin çoğuludur, âdiller.

uftanuv : pişman olmak

ukba : ahiret, öbür dünya

uyat : ayıp

uzuv : geçmek

ülüş : pay

vade : son

vehm-nâk : vehimli, kuruntulu

vekir : kuş yuvası

vekir : kuş yuvası

yarag : fırsat

yâr-ı gar : Hazret-i Peygamber'in en sadık sahabesi Hazret-i Ebubekir ünvanı.

yarmak : para

yarmend : dost, yardımcı

yaş : taze

yaşınuv : gizlenmek

yazuk : günah

yeksan : beraber

yekser : baştan başa

yıglav : ağlamak

yitüv : ulaşmak

yuyuv : yıkamak

yügürüv : koşmak

zahir : görünen

zamir : yürek, vizdan, gizli fikir

zar : inleyen, perişan, ağlayan

zeban : dil

zebun : güçsüz, zayıf

zehi : zahmet, meşakkat

zerkâr : sırmacılık, altın işi, altın işleme

ziba : düzen

zinhar : lütfen

zişt : çirkin

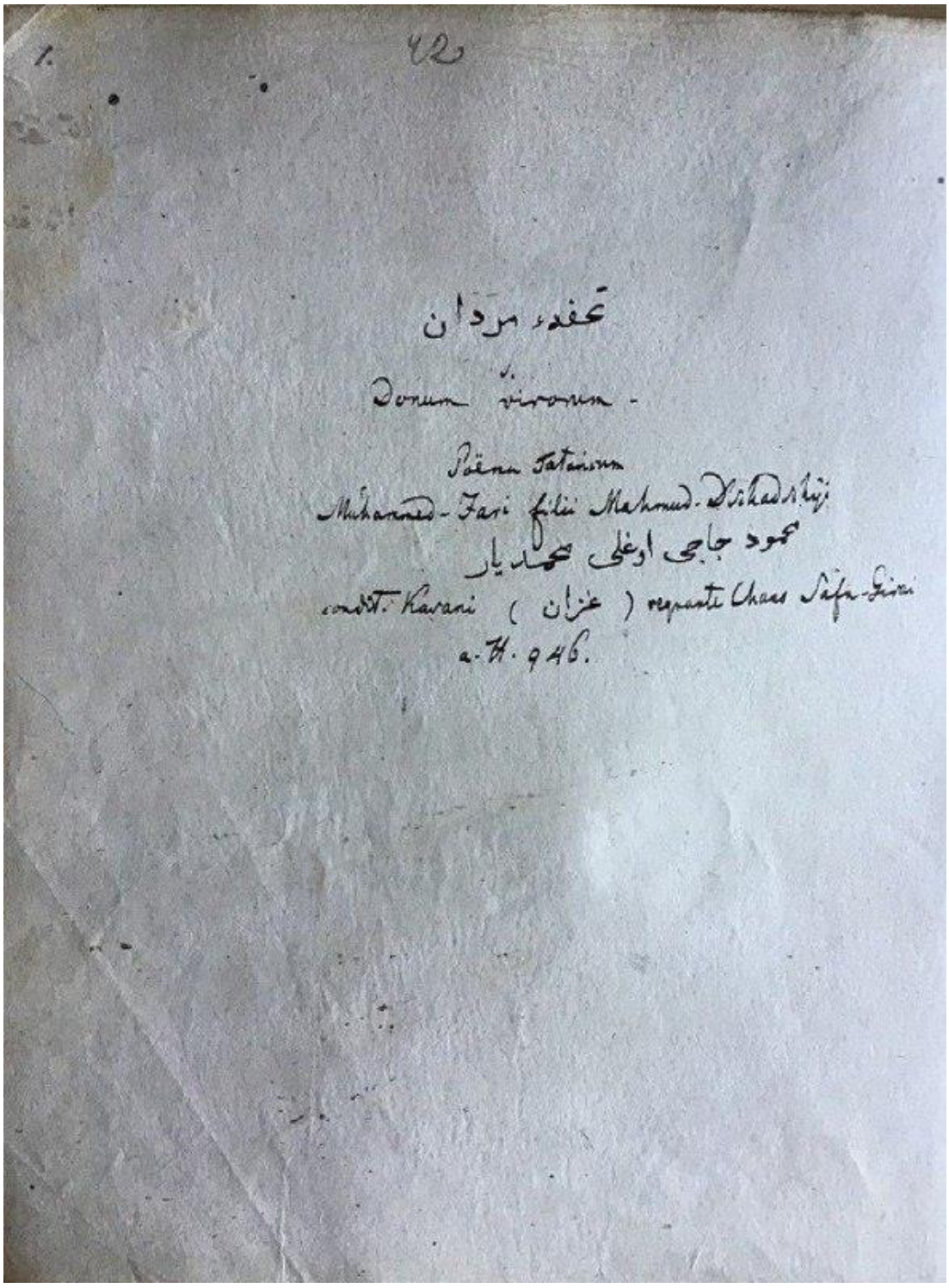
ziyrek : zeki

zur : sevinç, rahat, huzur

zülf : kahkül

BEŞİNCİ BÖLÜM

TIPKIBASIM

P.T. 50, c.

تحفهٔ مردان بسم الله الرحمن الرحیم

الهی رزق بر کوچی سن سن کریم
برسن و بارسن هم غفور رحیم

سن سن بونسن یارسز غم خورمینک
سن سن چارهٔ کار مدد پیچارهٔ مینک

لطف ایلاب کوتارمسن توفر اقدین
آیرمدرسن سن قران آقدین

رحیم ایلاب اورکاچه بر آب وری
لطف ایلاب یان و قوم نامه سین یوری

خوان و دیدار ینکدین جانم شاد قیل
کونکلومنی غم قیغودین آزاد قیل

پیلکوچی سن سیر یمن بی ای عظم
عفو قیل سن جور مون بی ای کریم

ایردرسن جمله مظلوم لار پناهی
کیچور تقصیر یمن بی یا الهی یا الهی

بحق رسول کریم کن بی مصطفی
کم بغشلادینگ آنگا سن خلعت صفی

محمد حبیب و امام رسل
شفیع هم پیشوای سبل

ابوالقاسم لقب آنکا بولدی پیل
قصر اولور انینگ وصفندا یوز تیل

شهنشاه یاتاج و هم تخت و لوا
سپهدار لشکر کشی انبیا

حبیب خدا دور اول خواجهٔ کائنات
آنینگ پاک روحندا سن صلوات

تر لیب ایتماسن آنینگ اوجوآب خاکا
اول ایردور رحیم و لطف جان پاکا

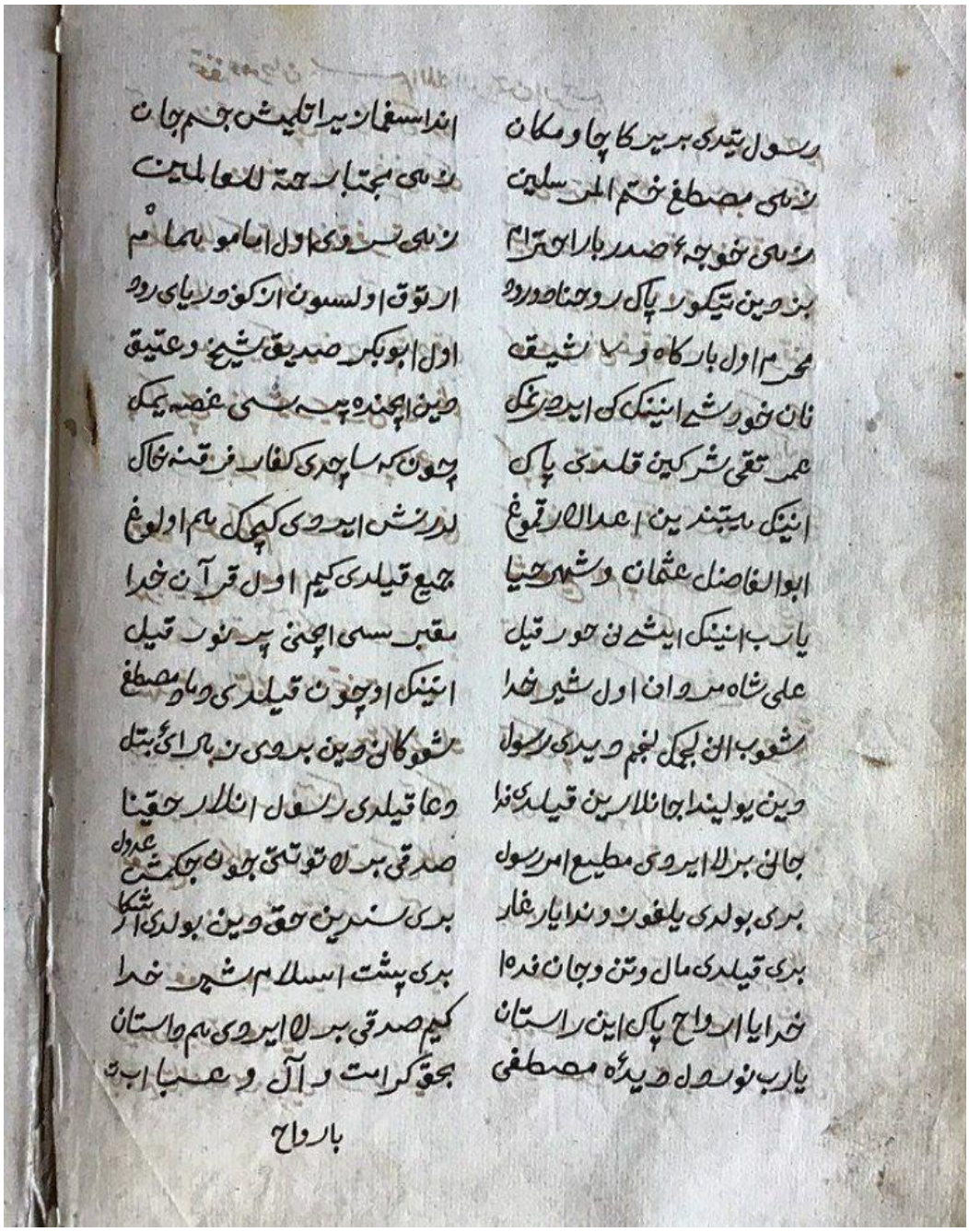
معراج ینکامی و اباستی ایکی کام
اون ماز دی اقصادین بیت الحرام

کدا ز لدین ایلمش تقدیر آله
جبرائیل هم برکا ایردی همراه

بور و نفودان بویله قالمیش دور لیل
رسول اوزدی قالدی یولدا جبرائیل

دیدی جبرائیل بوجیکاه دور منکا
کیم بوسدره خوشن مقام کاه دور منکا

باقتی قالدی جبرائیل ان جلیل
مدد سندان استاب منه از جبرائیل

رسول یتدی بر یره کا چاو مکان
انداسفان یرا تلیش جسم جان

زہی مصطفی ختم المرسلین
زہی بجتبا رحمۃ للعالمین

زہی خوجہ صدر بار احترام
زہی سرور اول اما مو ہما مم

بزد ین بیکور پاک روحنا ورود
ار توق اولسون ان کو دریای رود

محرم اول بارگاہ و صاحب شیق
اول ابوبکر صدیق شیخ و عتیق

نان خورشی اینک کی ایدر نمک
دین اچمدہ پیغمبری غصہ یمک

عمر تقی شرکین قلدی پاک
چون کہ ساچدی کفار فرقنہ خاک

اینک ایتدین اعدالار قوغ
لدرنش ایردی کیچک یاہم اولوغ

ابوالفاضل عثمان وشرم حیا
جمع قیلدی کیم اول قرآن خدا

یارب اینک ایشمے ن حور قیل
مقبر سنی اچنی پر نور قیل

علی شاہ مردان اول شیر خدا
اینک اوچون قیلدی رماہ مصطفی

شعوب ان بجمک لجم دیدی رسول
شوکان دین بردی نہ ای بتل

دین یولیندا جانلارین قیلدی فدا
دعا قیلدی رسول انلار حقینا

جانی برلا ایردی مطیع امر رسول
صدقی برلا تو تتی جون بجکمش عدول

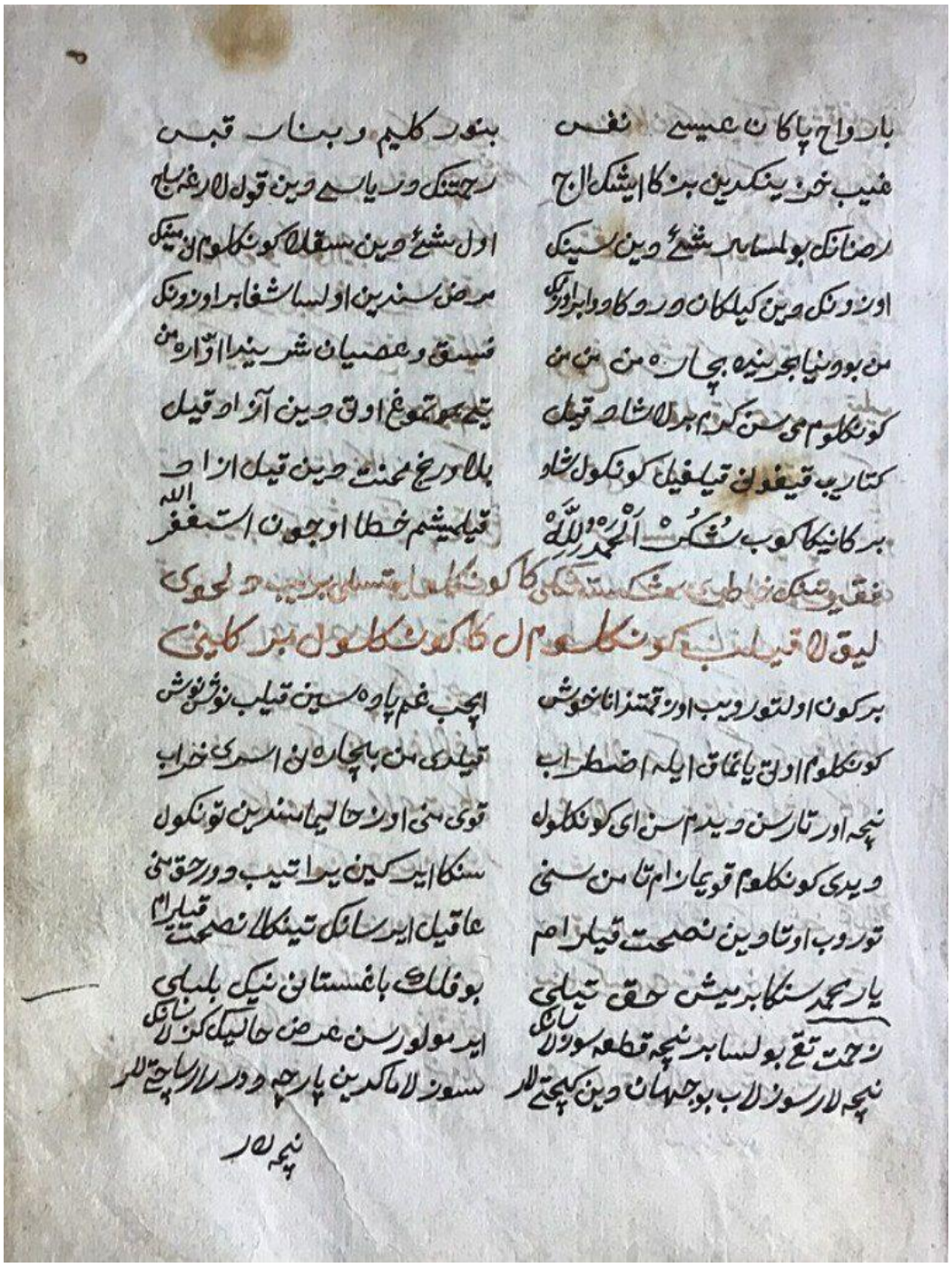
بری بولدی یلغون و ندا یار غار
بری سندین حق دین بولدی اشکار

بری قیلدی مال و تن و جان فدا
بری پشت اسلام شیر خدا

خدایا ارواح پاک این راستان
کیم صدقی برلا ایردی ہم داستان

یارب نور حل دیدہ مصطفی
بحق کرامت و آل و عصبا ابد

بارواح

باد واح پاکان عیسے نفس بنور کلیم و بناب قبس
غیب خن ینکدین بن کا ایشک اج رحمتنک دریاسے دین قول لار غم سیل
رضانک بولسا بر شعے دین سینک اول شعے دین سقلا کونکلوم ان سینک
اون دنک دین کیلکان درد کا دابر اورنک مرض سندین اولسا شفا بر اون دنک
من بو دنیا بحر سینه بچاره من من من قسق و عصیان شر سینداوزاره من
کونکلوم می سن کرم بر لا شاه قیل تیمے بو تموغ اوق دین آزاد قیل
کتاریب قیغدون قیلغیل کونکول شاد بلا درخ محنت دین قیل ازاد
بر کانیکا کوب شکر الحمد لله قیلیشم خطا اوچون استغفر الله

فقیر سنک خاطری سن شکستنکی کا کونکلما تسلی بر یب و لحوی
لیق لا قیلیب کونکلوم ال کا کونکلول بر کاینی

بر کون اولتور و یب اوز تمنز انا خوش اچب غم پاره سین قیلیب نوش نوش
کونکلوم اوق یا غماق ایله اضطراب تیلدی من بیچاره ان اسری خراب
نیچه اوز تارسن دیدم سن ای کونکلول قوی منی اوز حالیما سندین تونکول
دیدی کونکلوم قویمارام تا من سنی سنکا ایر کین یو اتیب دور حق منی
تو روب اوتا دین نصحت قیلدام عاقیل ایر سانک تینکلا نصحت قیلدام
یار محمد سنکا بر میش حق تیلی بو فلک باغستان نیک بلبلی
زحمت تقی بولسا بر نیچه قطعه سوز لاسانگ ایر مولور سن عرض حالیمکن لاسانگ
نیچه لار سوز لاب بو جهان دین کیچتے لار سوز لاماکدین پارچه دور لار ساچتے لار

نیچه لار

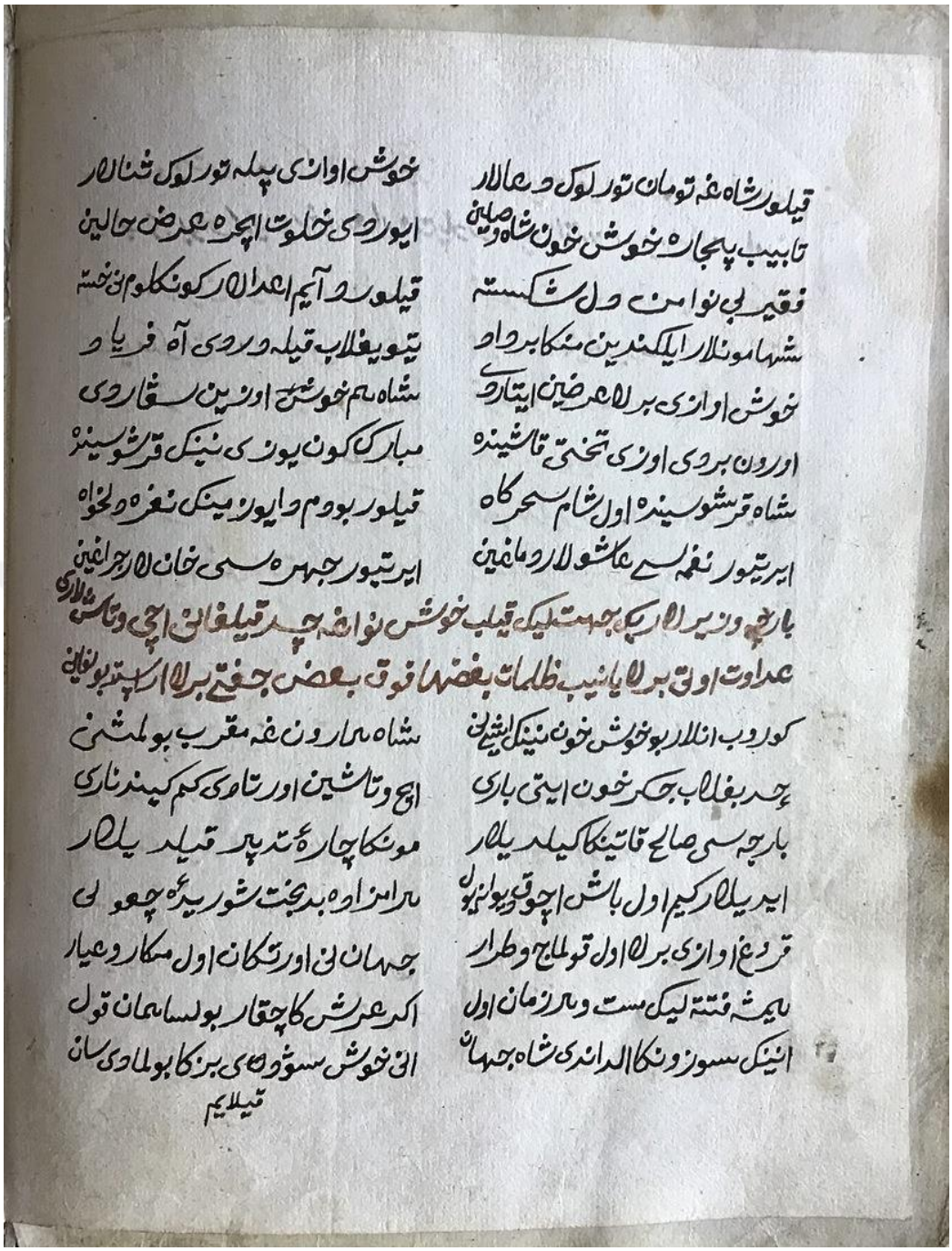
پنجه لار سوزلاماین سوزکلی نی کشتی لار
عاقیل ایرسانک قوی جهاندابر پنجه کوزدی کار
دیدیم ای کونکلوم ایجازت بر منکا
من ایردرمن بوشهر دابر فقیر
منکا تیکماس کم کستاخ لیق قیلماغا
یوردرمن بوسبب دین حالیم بیلب
قیلماس ایرسا تیلنکا اندحکم
بر عجیب بوکیم شهر نیک اچی تولوغ
قوی بنی اوزحالیم ایله بولدین
دیدی ای اچق نصحت قیل قبول
سوزلاکیل سن بر پنجه شکر ساجیب
بوایش دایوراکینک واغلاغیل
دیدی کونکلوم حق سنکا همت برکای
اصل اول دور سوزکو بدین اول بیچار
دیدرسا من ناموسوم دین اولتوروب
بارخدایا سنکا معلوم دور بوایش
سسوزلاماکداسن یوزمنی اق قیل
مدعی لیک قیلماغیل سن نی نهار

سوزلاکان نی کوزاپیلماکتن تشبث قانی اچتی لار
اوقوغانلار دعاقیلغای کیچمش پنجه اوزکار
من تقی عرضم ایتایم سنکا
ایل کوزوندا عاجزدخورد حقیر
اولوغ لار رشته سی کاقاتیلماغا
یوق ایساعقلم قوشی بمس قیلب
یخشی راق دور بولماقی صم دبکم
شاعر اوملش لار بارچه کیچکم اوغ
مدعی لار سوزیدین قورتولماین
بوطبیعت حقینا قیلما فضول
بوطبیعت ملکی نیک اغزین آچب
مدحانه لار دیک بلبنگی بغلاغیل
مدعی لار اوستونا نصرت برکای
بومثل دور ناکس اصلندین قچار
حق قه سالیب اشمن کوب تضرع کیلورت
منکا برکیل همت ایله خوش یورش
سوزلاریم ایل کونکلی کایومشاق قیل
مدعی لیک قیرا کیلور تیب مثل بار

سوزلایو

سوز لایواوشن سوز کاکیرمیم من فقیر بر حکایت قیلایم سونکا نظره
نواب ی بو حکایت شاه هارون پادشاه یوناق زمنی ۱۲۱ امینه

اوستاد لار دین برار باب روایت قیلور شاه هارون دین بر حکایات
عظیم ملک لق دولت لو سلطان اینک حکمینده ایردی خان و خاقان
بساطین قور سالار دنیا یوزینا قول بولور لار بارچه شه لار سوزینا
قاشیندا صف تو توب خان لار بلاسی بارچه بولوب شه بلاسی مبتلاسی
قیلور دی کر خذمتین جان بر لا پک لار قاتیندا ایر اوبار ایردی ملک لار
بحن آدم قیپو غوندا قول ایردی یتمش اقلیم قاتیندا ایر پول ایردی
صبایلی تیکی مشکی براقی مشکل راک ایردی جنت دین رواقی
سرای خشت نقره ذر ایردی تقی تو براقی مشک و عنبر ایردی
قولا کیلکوچی تا بغیندا تابتی دادین بروردی نامدار لار نینک مرادین
ایرور دی پادشاه لقی دامغ دور عادلیق بر لا بولدی آتی مشهور
بار ایردی بر قول اسم خوش نوا بلبل اینک اولن دین ایردی پی نوا
کوردی کاحسن شهر یندا اول شاه ایدی یولدوز اپچرا یوزی آیه و تاباه ایدی
صالح ایردی بارچه وزیر لار اولوغ شاه هارون نینک تیغ دا ایردی موضوع
ارادا خوش نوا دلبخسته شیدا کندی نغمه اوصدفتنه پیدا
شه هارون خذمتیندا شب روز خوش اواز لیق پله قیلب دلفروز

قیلور شاه غه تومان تورلوک د عالار خوش اوازی پیله تورلوک شنالار
تا بیب پیچاره خوش خون شاه وصلین ایوردی خلوت اچره عرض حالین
فقیر بی نوا من دل شکسته قیلور د آیم اعدالار کونکلوم ن خسته
ششهامونلار ایکمندین منکا بر داد تیو یغلاب قیله د ردی آه فریاد
خوش اوازی بر لا عرضین ایتاردی شاه هم خوش اوزین سوغاردی
اوردون بردی اوزی تختی قاشینده مبارک کون یوزی نینک قرشوسینده
شاه قرشوسینده اول شام سحر گاه قیلور بودم دایور مینک نغره د لخواه
ایر تیور نغمه سی عاشولار دماغین ایر تیور جهره سی خانلار چراغین

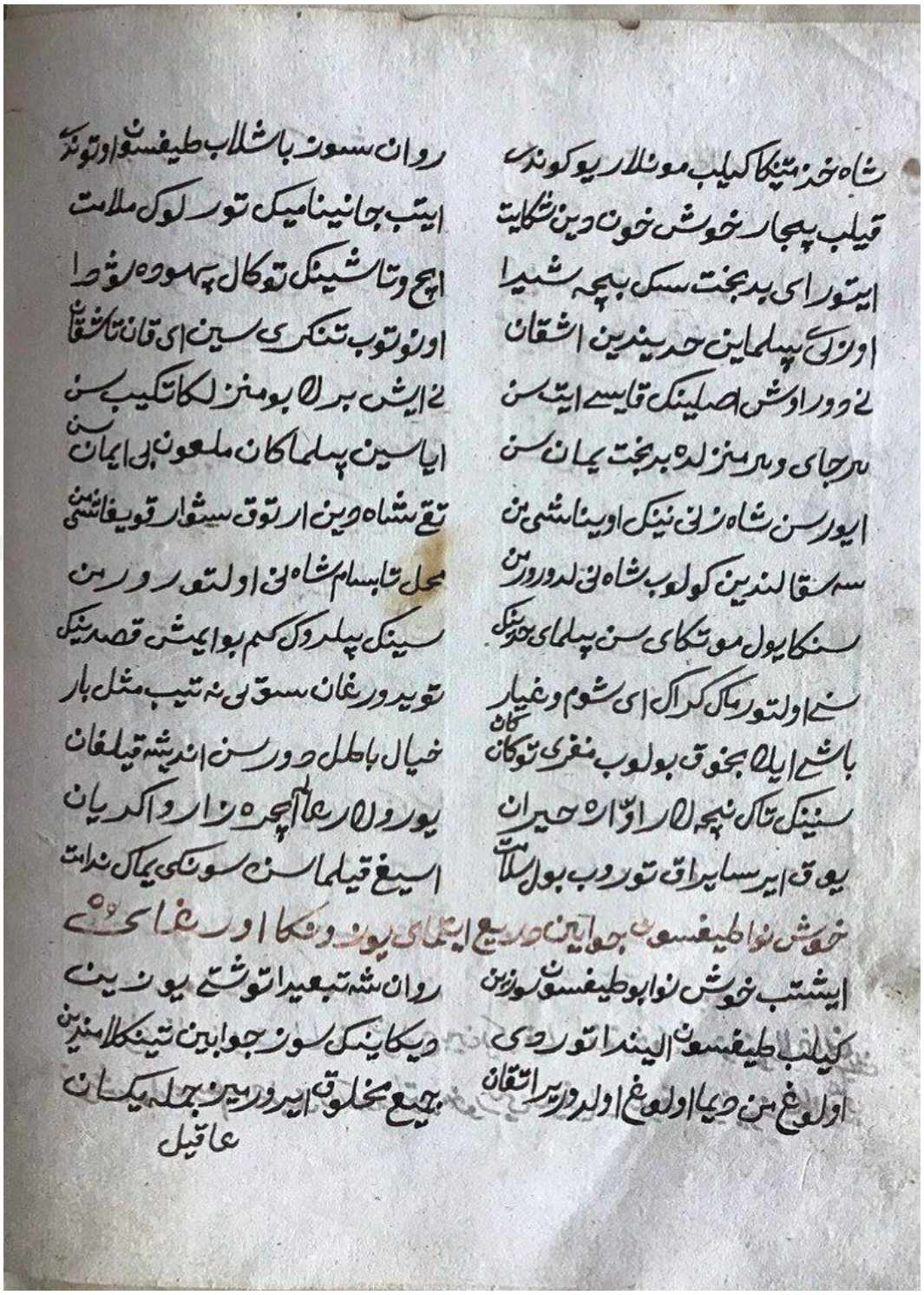
بارچه وزیرلار یک جهت لیک قیلب خوش نواغه چر قیلغانی اچی وتاشی بلاری
عداوت اوتی بر لا یانیب ظلمات بغضها فوق بعض جفتی بر لا ارا سپتبو لغان

کوروب انلار بو خوش خون نینک ایشین شاه مهار دون غه مقرب بولمشین
چد یغلاب جگر خون ایتی باری اچ وتاشین اورتاوی کم کیمندناری
بارچه سی صالح قاتینکا کیلد یلار مونکا چاره ئ تدبیر قیلد یلار
ایدیلار کیم اول باش اچوقی یولنی یول مرامزاده بدبخت شوریده چعولی
قروغ اوازی بر لا اول قوللاج وطرار جهان لی اورتکان اول مکار وعیار
ایمشه فتنه لیک مست وبار زمان اول اکر عرشکا چقار بولسا همان قول
انینک سوزونکا الداندی شاه جهان انی خوش سوزلی بر کابولمادی سان

قیلایم

قیلایم بارجه مین انکا کوشمالی — مشورت قیلدی لار براثو داخلیا
بوبر غلام زیرک خوش خون دور — ولکین غلامکی پروان دور
بولار داتور تاکون قیلدی حاظر — آیلی ملزم قیلور جون بولدی ناظر
بری نینک آتی ن پیل طیفسوی دور — آنینک ایچی تولو غ فتنه فسون دور
بری سی نینک آتی کل روی خندان — عجایب تنکی یوق اسیری سنمن جان
بری نینک آتی چن پیل ایدور عاشق — عشق ایچنده ایدوی اول اسیری صادق
بوتور توسی بس ایش لچره ذوفنون دور — غیار لیق دا بهنم نینک سسکی دور
قایوایش دین دم اورب لاف ایتما — بولار قاتینا خوش خون پرزبون دور
حن او جی دن لاف اورسه ناگاه — کراک ان اول سوز بر ایلزام قیلما
اکر ایتما عاشق من خوش ادا ن — حن شهر سینا کل روی ایدور شاه
یاخوح خرد املی من دیب اوزین کورسا — برابر او لماغای چن پیل غه همراز
یاخوح قیلسا برا ون کار ای تد پس — بولور ساکن اکر طیفسوی خبر دم اورسا
قایوایش دین اغز ین آجیب بردم اورغاچ — ارامیز دا بن باز بقلکلی تزویر
تورتوسی بوتدیر ایله بولدی روانه — بولار اول ایش دا آنی بر هم اورغای
کیرب شاه قاتینه اوبوب آستانا — کیرب شاه قاتینه اوبوب آستانا

محل اول شاه خدمتند اطیفسون خوح بین لیک قیلسا فقر خوش نوا خور لافان
خوش نوا یم دم سر حلیق لار کور ساتیب خور لیغی ن طیفسون یوز نینکا اورغای

شاه خزینکا کیلب مونلاریو کوندی
روان سسون باشلاب طیفسون اوتوندی

قیلب پیجار خوش خون دین شکایت
ایتب جانینامیک تور لوک ملامت

ایتورای بدبخت سسک بیچه شیدا
اچ وتاشینک توکال پهموده سوزدا

اورزی پسلمادین حدیندین اشقان
اورتوب تنکری سین ای قان تاشقان

نی دورا وشن اصلینک قایسی ایتسن
نی ایشن بر لا بو منزلکا تکیب سن

بدرجای وبد منزلده بدبخت یمان سن
ایاسین پسلماکان ملعون بی ایمان سن

ایورسن شاه نی نینک اویناشی بن
تقی شاه دین ارتوق سیغار قویغاشی بن

سمرقالندین کولوب شاه نی لدورمن
محل تابسام شاه نی اولتورورمن

سنکا یول موتکای سن پسلمای حرینک
سینک پسلدوک کم بوایمش قصدینک

سنی اولتورماک کراک ای شوم وغیار
تویدورغان سوق نی نه تیب مثل بار

باشی ایلا بخوق بولوب مغزی توکان
خیال باطل دورسن اندیشه قیلغان

سینک تاکی نیچه لار اوّلاه حیران
یوروللار عالمی اچره زار واکدیان

یوق ایرسا یراق تورب بول سلامات
اسیغ قیلماسن سونکی یماک ندامت

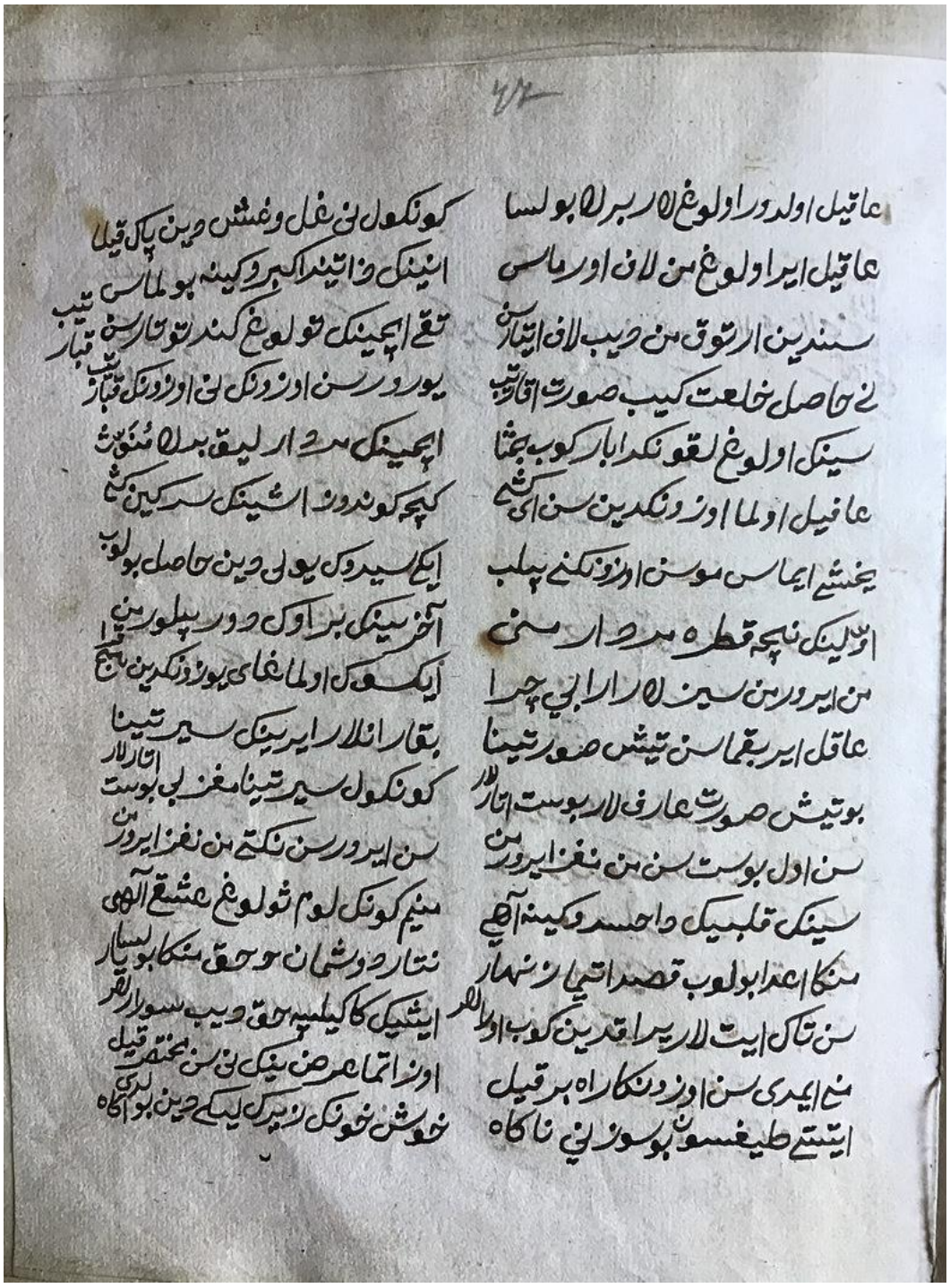
خوش نوا طیفسون جوابین وديع اینمای یونوب کا اوغای

ایشتب خوش نوا بو طیفسون سوزین
روان شه تبعیدا توشتی یونین

کیلب طیفسون الیندا تورمدی
دیکاینک سوز جوابین تینکلامندین

اولوغ من دیا اولوغ اولدورمیرا اشقان
جمیع مخلوق ایدورمین جمله یکسان

عاقیل

عاقیل اولدور اولوغ لار بر لا بولسا
کونکول نی غفل وغشش دین پاک قیلا

عاقیل ایر اولوغ من لاف اور ماسی
اینینگ ذاتیندا کبر وکینه بولماسی

سندین ارتوق من دیب لاف اتماسن
تقی اچینگ تولوغ کندو تو تارسن قبا تیب

نی حاصل خلعت کیب صورت اقا تیب
یورو رسن اوزونگ نی اوزونگ قبا تیب

سینگ اولوغ لقونگدا بارکوب بختا
اچینگ مردار لیق بدلا منوچث

عاقیل اولما اوزونگدین سن ای کشی
کیچه کوندوز اشینگ سرکین کشی

یخشی ایماس سوسن اوزونگنی پلب
ایکی سیدوک یولی دین حاصل بولوب

اولینگ نیچه قطره مردار سنی
آخر سینگ براوک دور پیلور دین

من ایرورمن سین لار ارابی چرا
ایکسوک اولما غای یوزونگدین بیچ قیلا

عاقل ایر بقماسن تیش صورتینا
بقار انلار ایرینگ سیرتینا

بوتیش صورت عارف لار بوست اتار لار
کونکول سیرتینا مغز بی بوست اتار لار

سن اول بوست سن من مغز ایرورمن
سن ایرورسن نکتے من مغز ایرورمن

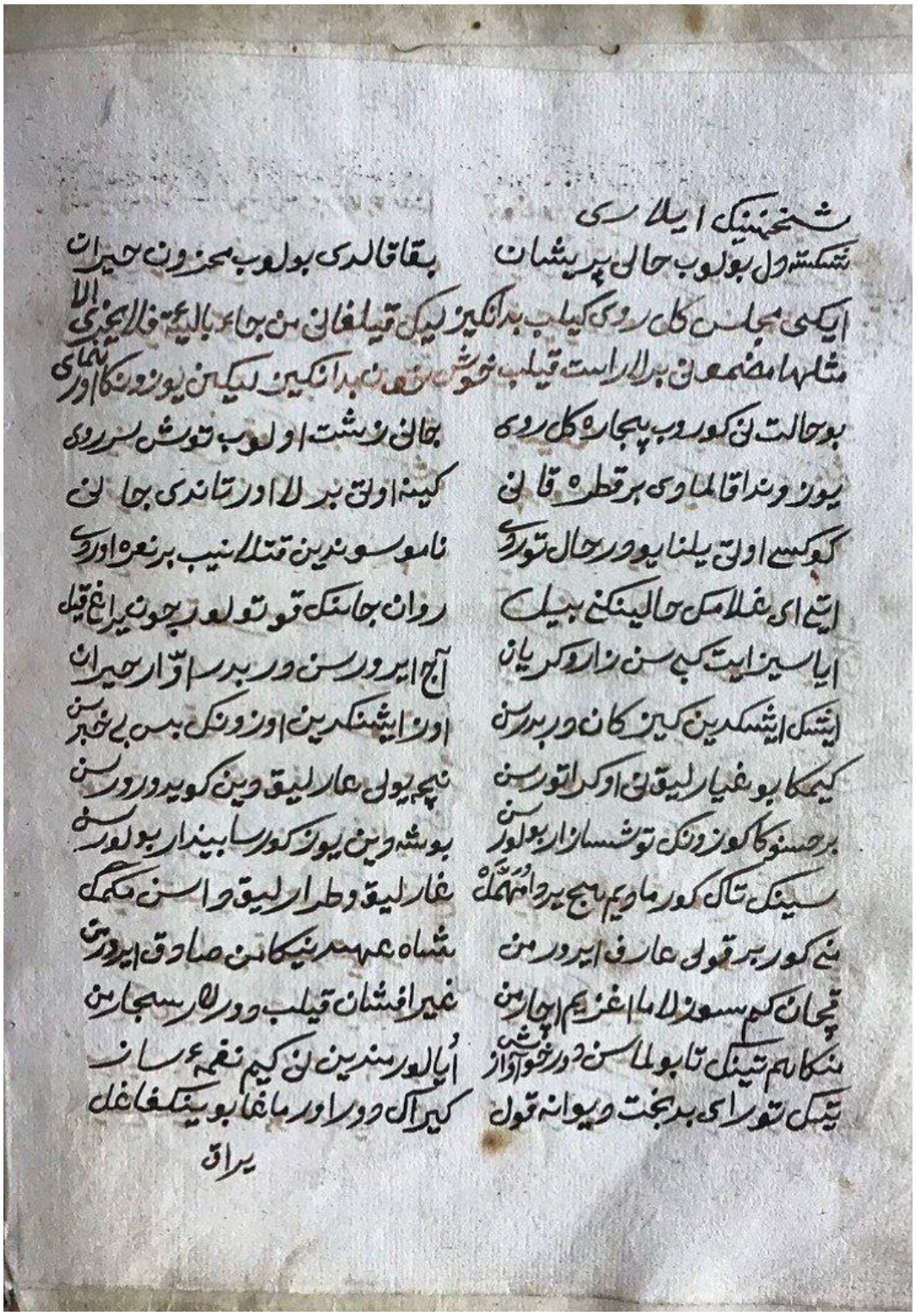
سینگ قلبینگ واحسد وکینه آچلے
منیم کونکلوم تولوغ عشقے آلهی

منکا اعدا بولوب قصد اتیار نهار
نتار دوشمان وحق منکا بولیسار

سن تاکی ایت لار یرا قدین کوب اولار
ایشینگ کا کیلسه حق دیب سوار لار

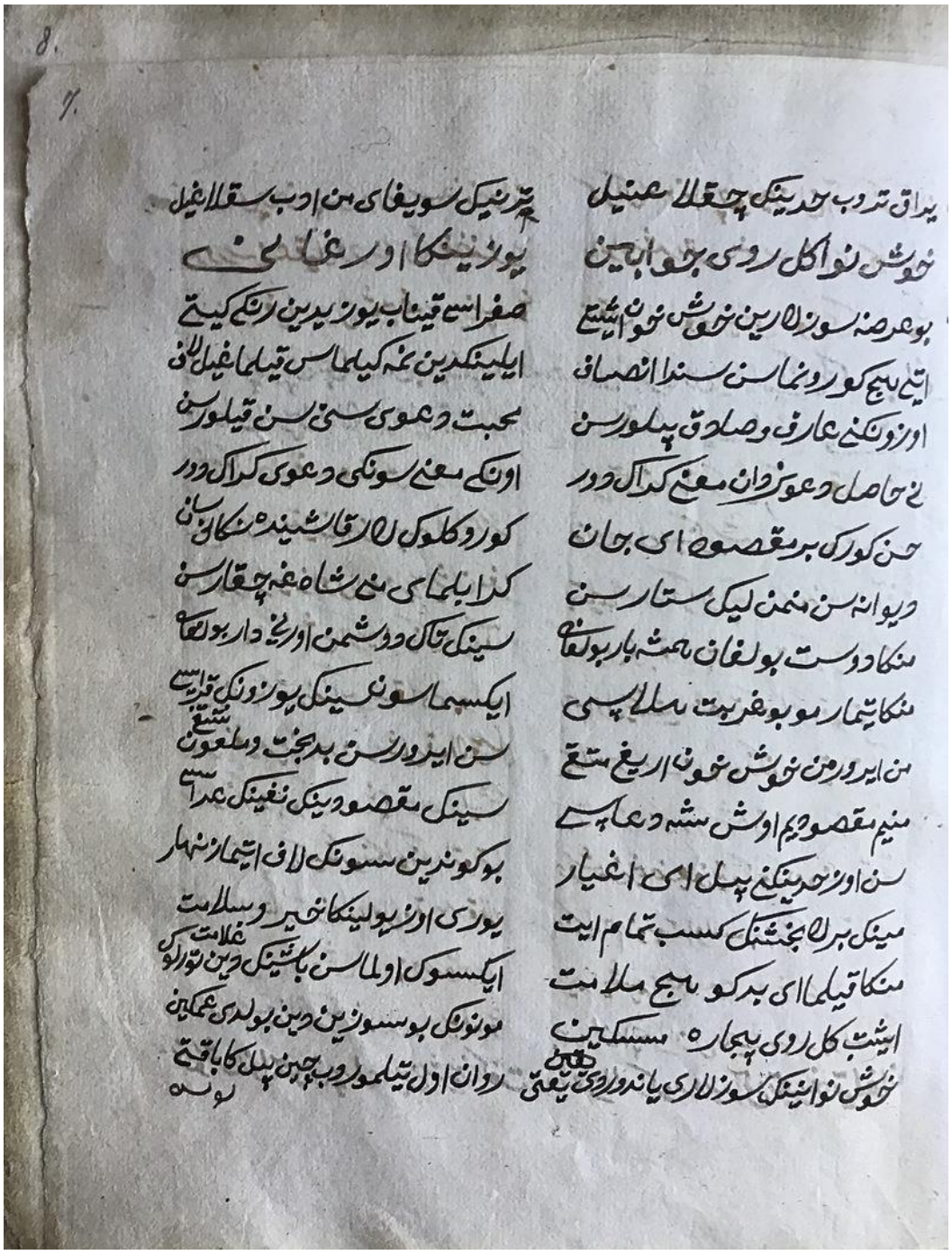
منے ایمدی سن اوزونگنکا راه بر قیل
اوزنا تماعرض ینگ نی سن تحقیر قیل

ایتتے طیغسون بوسوزنی ناگاه
خوش خونگ زیرک لیکے دین بولدی آگاه

شکستہ دل بولوب حالی پریشان بقا قالدی بولوب محزون حیران
ایکسی مجلس کل روی کیلب بدانکیز لیک قیلغان من جاء بالیغ فلا یخشی الا
مثلها مضمون بر اراست قیلب خوشنود بدانکین لیکن یوزونکا اورمای
بو حالت ن کورو ب پیجارہ کل روی جالن زشت او لوب تتوش سر روی
یوزونی قالماوی بر قطرہ قالن کینہ اولق بر لا اورتاندی جالن
کوکسے اولق یلنا یو در حال تورمی نامو سوندین قتلانیب برنعرہ اورمی
ایتے ای غلامکم حالینکنے بیلک روان جانکنک قوتولغر چون یراغ قیلک
ایا سین ایت کیسن زار و گریان آیچ ایرورسن ور بدسا قرار حیران
ایشک ایشکدین کیرکان ور بدرسن اوز ایشنکدین اوزونک بسن بے خبرسن
کیمکا بو غیار لیقدن اوکرا تورسن نیچہ یول عار لیقدین کویدورورسن
برحسنو کا کوزونک توشسا زار بولورسن بوشہ دین یوزکورسا بیدار بولورسن
سینک تاکورماریم ماجرا بر ادمکم غار لیق وطرار لیقدر اسن مکمکم
بنے کور بر قول عارف ایرورمن بشاہ عہد ینکا من صادق ایرورمن
قیجان کم سوزلاما غریم اچارمن غیر افشان قیلب ور لار سیجارمن
منکا ہم تینگ تابولماسن ور خوش آواز اُیالور سندین ن کیم نغمہ ءسان
تینگ تورای بدبخت دیوانہ قول کیراک ور سا ور ما فابو سینگ غافل

یراق

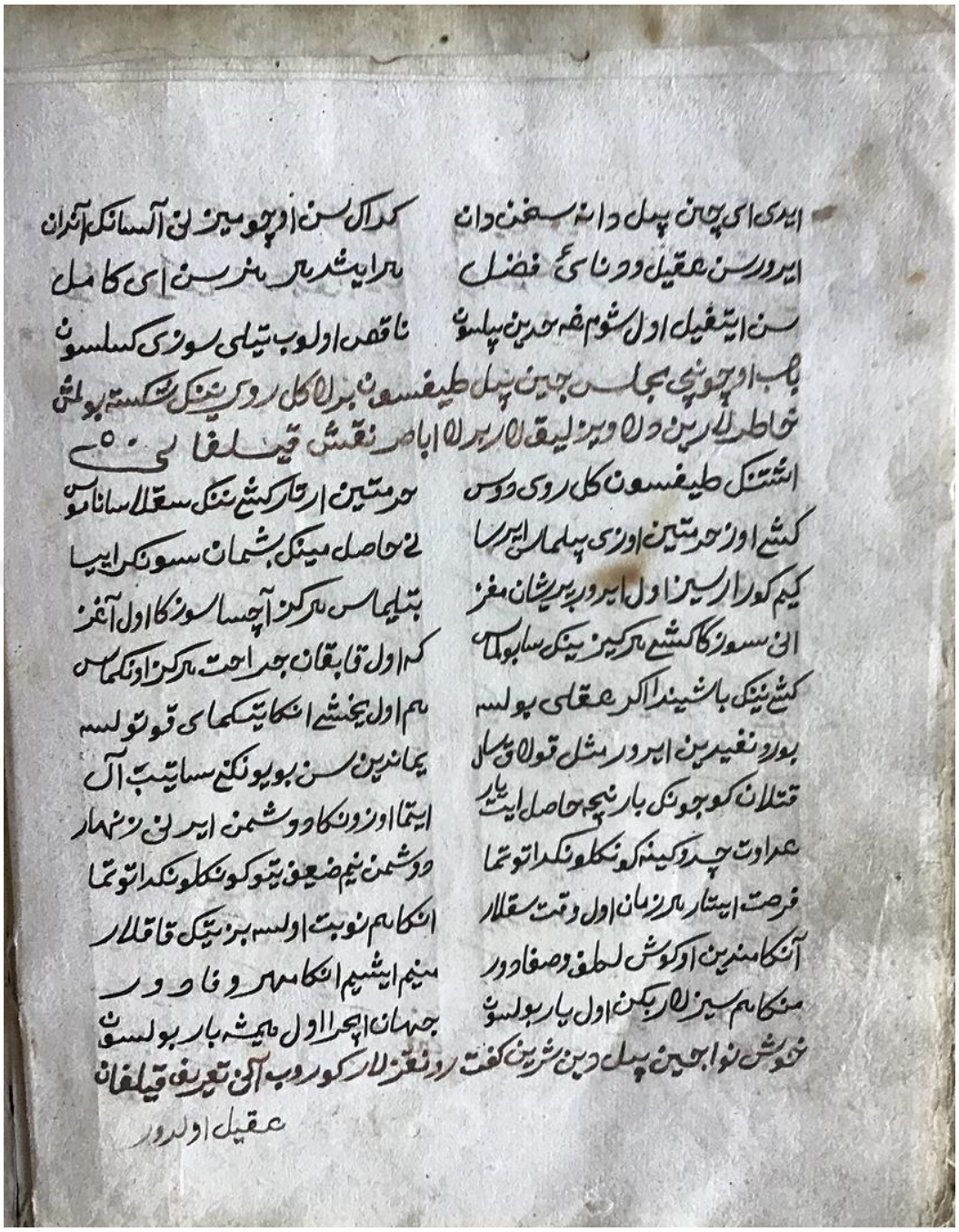

8.

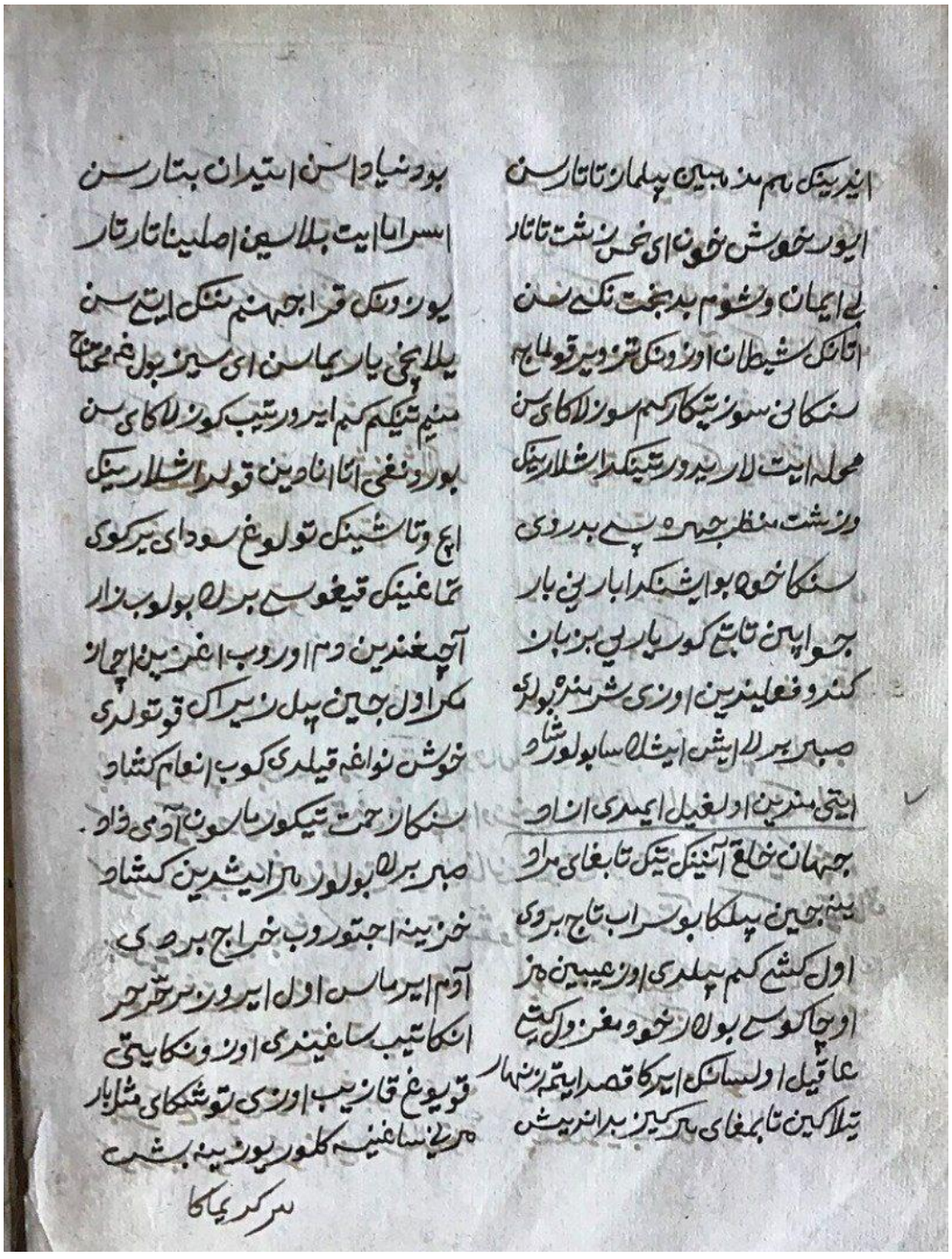
یراق تدوب حدینگ چقلا عنیل
خوش نوا کل روی جوابین
بوعرضه سوزلارین خوش خوان ایشتع
ایتیم بیچ کور و نماسن سندا انصاف
اورزونکنی عارف وصادق پیلورسن
نی حاصل دعوی دان معنی کدراک دور
حسن کورک بر مقصود ای جان
دیوانه سن منمن لیک ستارسن
منکا دوست بولغان همشه بار بولغای
منکا یتمار مو بو غربت سلا پسی
من ایدورمن خوش خوان اریغ متع
منیم مقصودیم اوش شه دعا پسی
سن اورزحدینگنی پیل ای اغیار
مینگ برلا بخشنگ کسب تمام ایت
منکا قیلمای بدکو هیچ ملامت
ایشت کل روی پیچاره مسکین
خوش نوا اینگ سوزلاری یاندوروی یقینی

تیرنیک سویغای من ادب سقلا غیل
یوزینکا اورغالی
صفراسی قیناب یوزیدین رنگ کیتی
ایلینکدین نمه کیلماس قیلما غیل الف
محبت دعوی سی سن قیلورسن
اونگ معنی سونکی دعوی کدراک دور
کورو کلوک لار قاشیده منکان سان
کدایلمای منی شاه غه چقارسن
سینگ تاک دوشمن اورنی دار بولغای
ایکسیماسونگ سینگ یوزونگ قیداسی
سن ایدورسن بدبخت وملعون شیع
سینگ مقصودینگ نغینگ عداسی
بوکوندین سسونگ لاف ایتمازنهار
یوزی اورزیولینکا خیر وسلامت
ایکسوک اولماسن باکشینگ دین تورلوک غلامت
مونونگ بوسوزین دین بولدی عمکین
روان اول تیلمورو بچین پیل کا باقتی

لوسه

ایدی ای چون پیل دانه سخن دان
کدا کل سن او چو مین لن آسانک آنران
ایرورسن عقیل وو ناسی فضل
ماراایشدیر منرسن ای کامل
سن ایتغیل اول شوم غه حدین پیلسون
ناقص اولوب تیلی سوزی کسلسون
باب او چونچی بجلس جین پیل طیفسون برلا کل روی ینگ شکسته بولمش
خاطرلارین دلاویز لیق لاربرلا اباص نقش قیلغانی
اشتنگ طیفسون کل روی دوس
حرمتین ارخار کشی ننگ سعلاسانا موس
کشی اوز حرمتین اوزی پیلمان ایرسا
نی حاصل مینگ بشمان سوزنگ ایسا
کیم کورار سین اول ایرورپریشان مغز
بتیلماس مرکز آچسا سوزکا اول آغز
ان سوزکا کشی مرکز ینگ سابولماس
کم اول قابقان جراحت مرکز اونکماس
کشی ینگ باشیندا اگر عقلی بولسه
هم اول یخشی انکا یتکمای قولاق سالسه
بورو نغیرین ایرور مثل قولاق سال
یمان دین سن بویونکنی سایتیب آل
قتلان کوجونگ بار نیچه حاصل ایت یار
ایتما اوزونکا دوشمن ایرلن زنهار
عداوت چه دکینه کونکلونکدا تو تما
دوشمن نیم ضعیف بتو کونکلونکدا تو تما
فرصت ایتار مارزمان اول وقت سقلار
انکا هم نوبت اولسه برنیتک قاقلار
آنکا مندین اوکوش لطف وصفادور
منیم ایشیم انکا مهر وفا دور
منکا هم سیز لار بکن اول یار بولسون
جهان اچرا اول هیشه بار بولسون
خوش نوا جین پیل دین شرین کفت رو نغزلار کورو ب آنی تعریف قیلغانی
عقیل اولدور

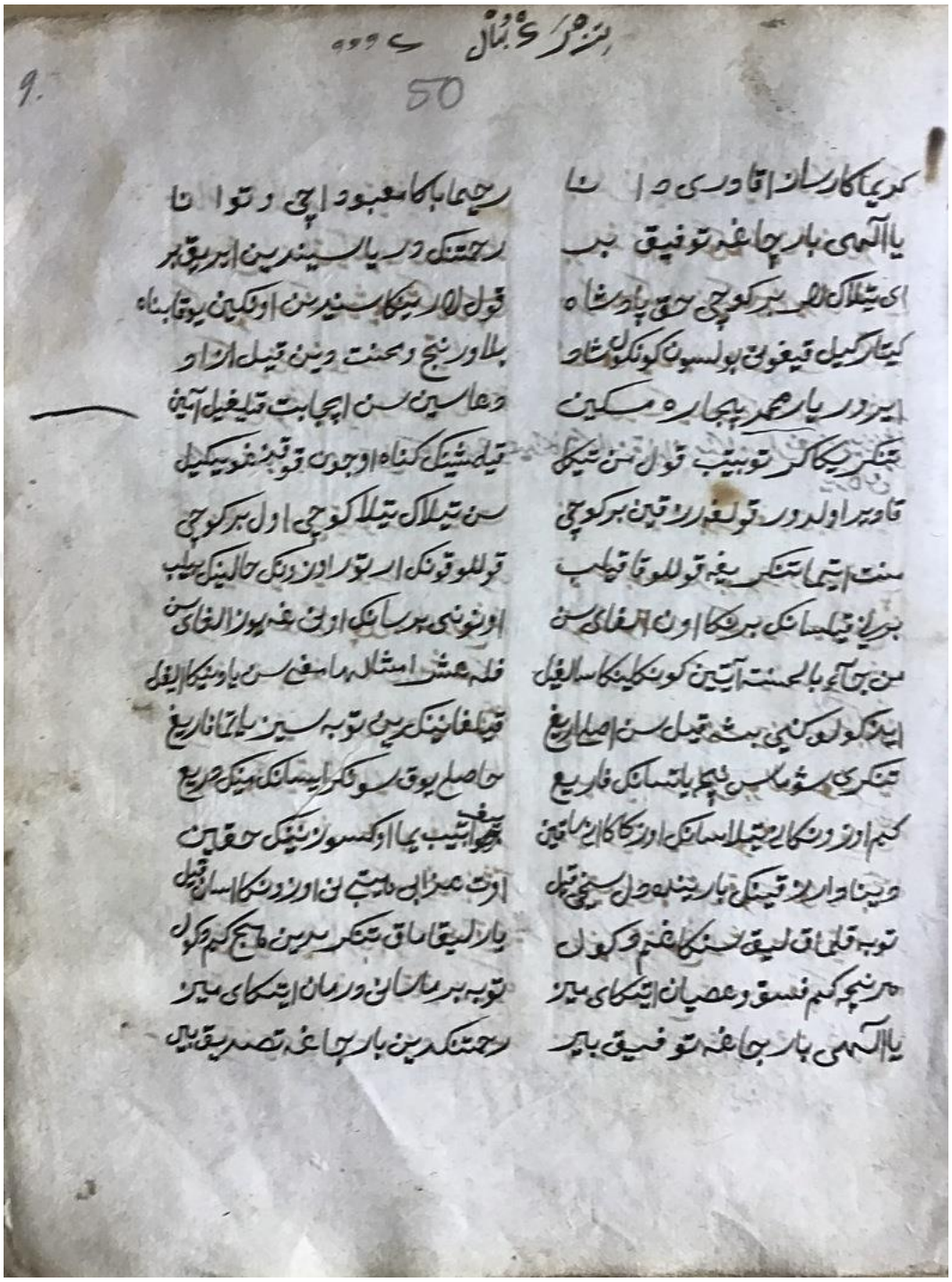

ایدرینگ نام مذهبین پیلمان تاتارسن
ایور خوش خوی ای سخن نیشت تاتار
بی ایمان وشوم بد بخت نگ نسن
اتانگ شیطان اوزونگ تزویر قولماچ
سنگا ان سوز تیکار کیم سوزلاگای سن
محله ایت لار یدورتینگ اشلار ینگ
ورشت منظر جهره پسی بدروی
سنگا خوه بوایشنگ ابارین بار
جواپین تابع کوسیارین بزبان
کندو فعلیندین اوزی شرمندبولوی
صبر برلا ایشن ایشلاسا بولور شاد
ایتی مندین اولغیل ایمدی انداد

جهان خلق آتینگ تیگ تابغای مراد
ینه جین پیلگا بوسراب تاج بروی
اول کشی کیم پیلدی اوزیبین مز
اوچاکوسی بولار خوه مغزول کیشی
عاقیل اولسانگ ایرکا قصد ایتمه زینهار
تیلاگین تابغای مرکیز بدانریش

بودنیادا سن استیدان بتارسن
اسرا ایت بلاسین اصلینا تارتار
یورونگ قرا جهنم ننگ ایتی سن
یلاپنجی یار یماسن ای سین بول غه محتاج
منیم تیگیم کیم ایرورتیب کوزلاگای سن
بورونغی انا اناوین قولداشلار ینگ
اچ وتاشینگ تولوغ سودای یرکوی
تماغینگ قیغوسی برلا بولوب زار
آچیغندین دم اوروب اغزین اچار
مکر اول جین پیل زیراک قوتولدی
خوش نوالغه قیلدی کوب انعام کشاد
سنگا رحمت تیکور ماسون آدمی زاد
صبر برلا بولور ماراایشدین کشاد
خزینه اجتوروب خراج بروی
آوم ایرماسن اول ایرون سرحر
انگا تیب ساغیندی اوزونگا یتی
قویوغ قازیب اوزی توشگای مثل بار
مرنی ساغینه کلور یورینه بشت

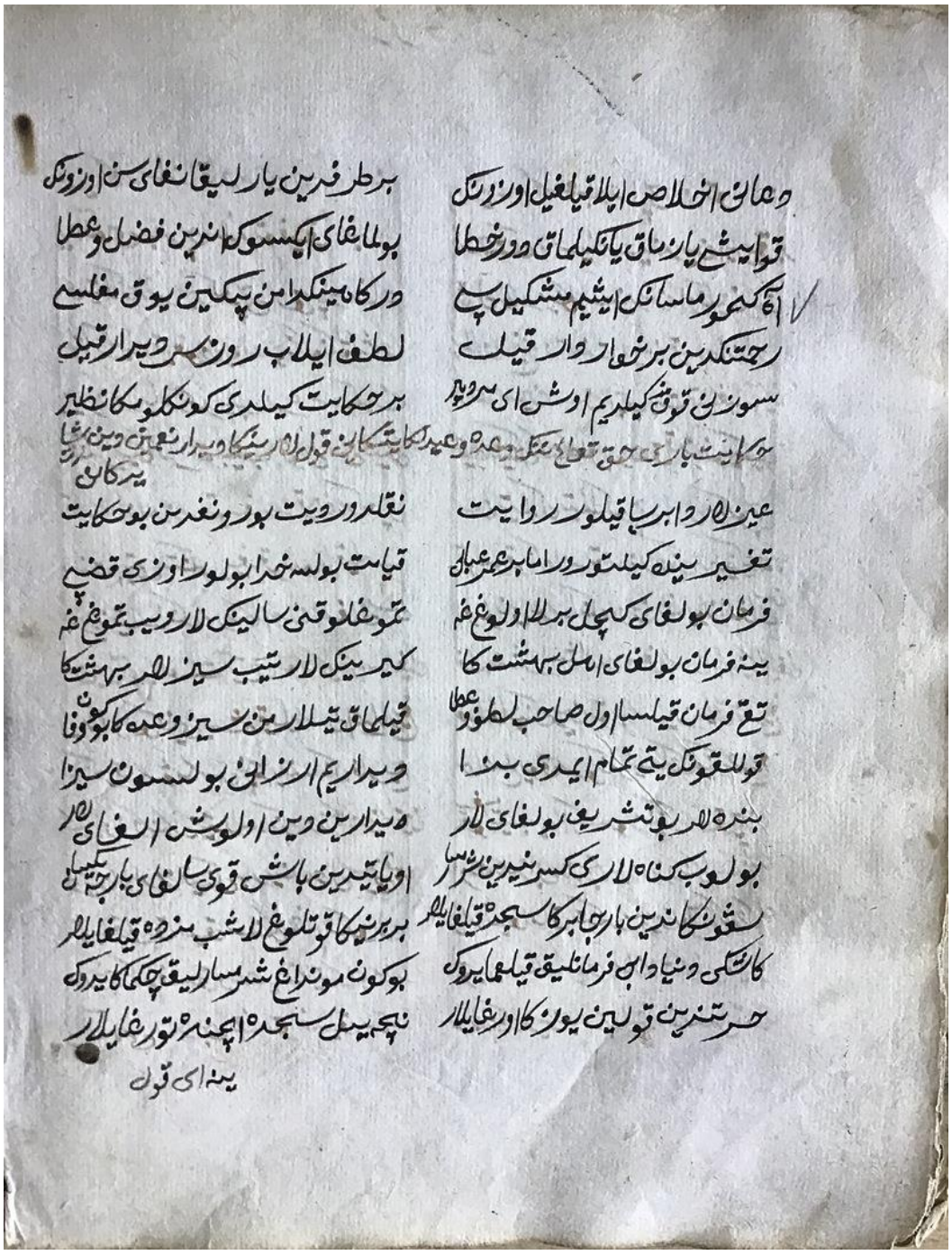
سرکریماکا

9.

50

کریما کارساز اقادری دانا — رحیما باکا معبود اچی و توانا
یا الٰہی بار چاغہ توفیق بیر — رحمتنگ دریاسیندین ابریق بیر
ای تیلاک الغیر برکوچی حق پادشاہ — قبول الار تیکا سیندین اولکین یوقا بناہ
کیتار گیل قیغونی بولسون کونگول شاد — بلاورنج و محنت دین قیل ازاد
ایرور دریا محمد پیچارہ مسکین — دعا سین سن اجابت قیلغیل آمین
تنگری یاکا کر توبہ یتب قول سن تیکا — قیلہ شیتگ گناہ اوجون قوقبذغو یکیل
قادر اولدور قولغہ رد قیلمن برکوچی — سن تیلاک تیلاکوچی اول برکوچی
سنت ایتما تنگریغہ قوللوقنا قیلیب — قوللوقونگ اسرتورادرنگ حالینگ بیلیب
بریلن قیلسانگ بر نکا اونی الغای سن — اونوتمی بر سانگ اونی یوزلغای سن
من جاءَ بالحسنة آیتین کونگلینگکا سالغیل — فله عشر امثالها دامغی سن یادینگکا ایلغیل
ایندکولوکنی بیشہ قیل سن اصلا ریغ — قیلغانینگ بریں توبہ سین یاتما تاریغ
تنگری سوغ سن بچہ یاتسانگ تاریغ — حاصل یوق سوگر ایسانگ ہینگ صریغ
کیم اوزدونگا رحیم اسانگ اوزنگا ایرمانین — یوزتوب یا اوکسوزینگ حقین
ویبنا وارلغ قیلینگ بار بنادہ دل سینچی قیل — اوت عذابی دایتب لن اوزدونگا سان قیل
توبہ قلماق لیق سنگا فرض و کول — یار الیقا ساق تنگری سیرین ماجع کیم و کول
ہر نیچہ کیم فسق و عصیان اینگای میز — توبہ بر سانگ ان و رمان اینگای میز
یا الٰہی بار چاغہ توفیق بیر — رحمتنگ دین بار چاغہ تصدیق بیل

یینه ای تول للاریم تیب قیلغای ندا
بوکون اچمرا یار لیقا دیم من خطا

بوکون نینی کیم تیلاکلار کونیدورد
قدغو کون اپرماس ویدارکونیدور

بر کام سن للار جانینا ذوق وصفا
دیدار یمن کور ساتیب قیلغام وفا

تولغرایغای شورسار بیزای کریم
پلدوک اما یر لیقاد ونکاسن رحیم

یر لیقاق سندین اوزکا ولغای
اما شورسار لیق کونکلومیزدین یقا یکیز

حق تعالیل کا امدایتکای روان
الغیل انلار کونکلدین یتب بوزمان

یینه بنده لارنینگ کونکلی اسری شاد بولوب
فارغ البال دم تموغ دین ازاد بولوب

یا الٰہی بارچه غدر حیم ایتب قیلغاضیب
مستحق قیل دیدار ایلاجنت کا قتن یاکیب

بارچه بی درمانلار درماین سن
لطف احسان فضل درحمتے کانی سن

یا الٰہی حضرتینگدا تقصیر یمز کوب
کیچورکیل رحیم ایتب گناهی یمز کوب

بر کانیکا کوب شکر یار بنا
جان فدا بولسون رسولونگ عشقنا

شکر باری کیم آنینگ استی مین
نے بولسه املع بیت نینگ ایتی مین

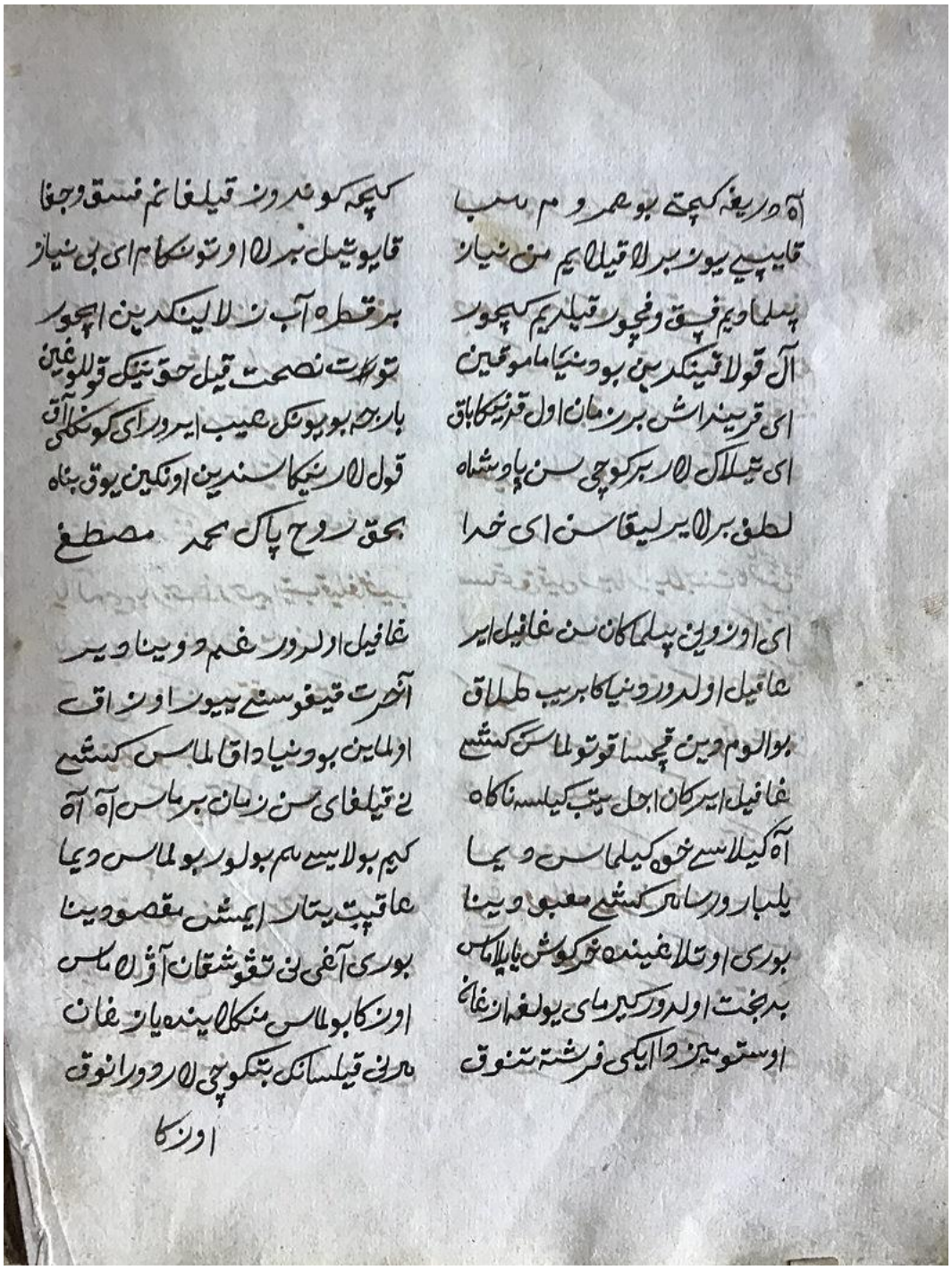
کریما وپاکا وپروردگارا
سری مین بن پسلکو چی سن آشکارا

سنکا یتول سن خوش برحق ایردرسن
تموغ دور مانده للار غه مشفق ایردرسن

بارچه عالم خلقینگ سلطانی سن
ورمانده للار غه دردمندینگ درمانی سن

لطف ایتب حالیمه برچاره قیل
قدغو لبحنت دین لشکرانه قیل

کیچتے بو عمر دم خطا بر لا بیپ
یوق حضرتینگدا من کدیتینگ مغلبیپ

آه دریغه کیمتی بو عمر و م بسبا
قایپیه یوز بر لا قیلمایم من نیاز
پسلماویم فیق و فجور قیلدیم کیچور
آل قولا قینکدین بو دنیا مامو مین
ای قرینداشلر بر زمان اول قزینکا باق
ای تیلاک لار بر کوچی سن پادشاه
لطف بر لا یر لیقاسن ای خدا

کیچه کوندوز قیلغانم فسق و جفا
قایو تیل بر لا اوتو نکام ای بی نیاز
بر قطره آب نر لا اینکدین اچور
تو بهرت نصحت قیل حق تینک قولو غین
بار بحه بو یونک عیب ایر ور ای کو نکلی آق
قول لار نیکا سندین اونکین یوق بناه
بحق روح پاک محمد مصطفی

غافیل اولدور غم دو دنیا دیر
آخرت قیغوسنے یوق اوناق
اولماین بو دنیا داق لماس کشی
نی قیلغای من زمان بر ماس آه آه
کیم بولایسے هم بولور بو لماس دیا
عاقبت یتار ایمش مقصود دینا
بوری آغی نی تغوشقان آڤ لماس
اونکا بو لماس منکلاینده یار غان
مارنی قیلسانک بتکوچی لار دورانوق
اونکا

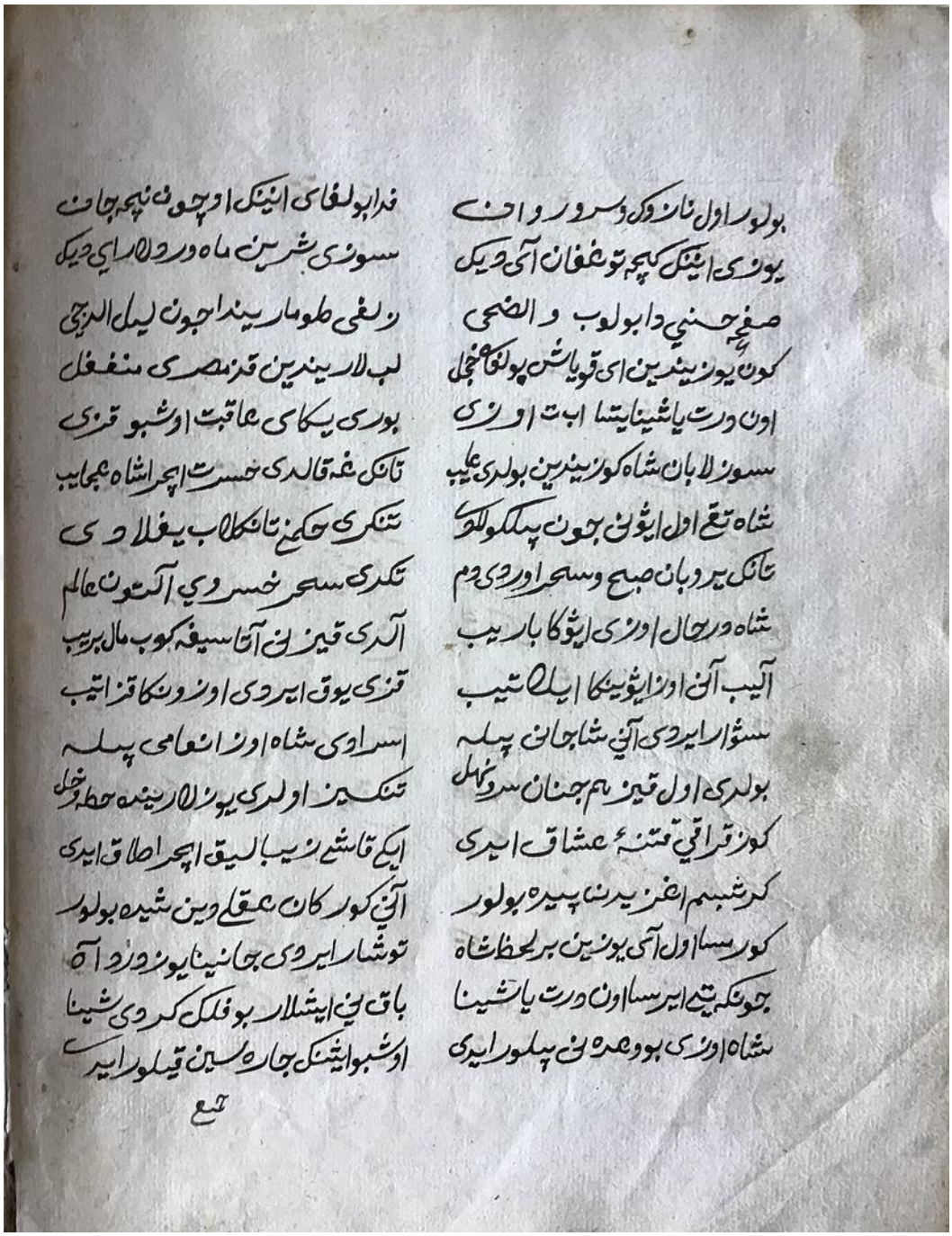
ای اوزورین پسلماکان سن غافیل ایر
غافیل اولدور دنیا کا بریب طلاق
بو الوم دین قچسا قوتولماس کشی
غافیل ایر کان اجل یتب کیلسه ناگاه
آه کیلاسے خو کیلماس دیما
یلبار ور سامر کشی مغبو دینا
بوری اوتلاغینده خو کوش یایلاماس
بد بخت اولدور کیر مای یولغان غانی
اوستو مین دا ایکی فرشته تنوق

اون کا بولماس مدن حق تقدیر ایتار
بر حکایت کیلدی یاد عقل لبدزیر

بار ایردی بر پادشاه نامدار
ایردی هم تنگ هم دم اسکندری
اوزی پیله خدمتنده نیچه لشکر
یخشی یمان کیم لار ایش انکا یو
کوچه ایچنده یور ایردی بر قلیق کوزب
کوردی پیلبر عجب تویه در اولوغ
ایکی کیشه اولتورمونلار ایدی
شاه کور در ماییچ کشی کور ماس مونی
شاه کوزدنکا کوردنور کاه یوق
شاه بولوب مونلار ایشندین سرحناک
ایدی انلار نه خدا حقی او چون
هیبت ایله ایدی بر بتکوچی میز
ایدیلار بو ایکیسی دخی تری
حسنو کا کدر سالار بر کز نظیر

اول بولور قول پیاده تر بر ایتار
کیلتور الینک خدمتنکا اوش نظیر

دولت و اقبال و سعادت بخت یار
مشرق مغرب بن تو تمش لشکری
یور در ایردی شهر ایچنده کیچه لر
یور در ایردی اوزی ایکی لار تیکمایو
یر یوزی تیب آنکا بار دی تور دب
ایکی نینک ایچی خاتوندن لار ایردی تولوغ
ایل لیکا الیمش انلار قلم قرا
بو عجب سر دور ماییچ کشی پیلماس مونی
کاه کوز ینه ظاهر بولور کاه یوق
کور کانی یوق عمر سیه ماییچ و همناک
بیان ایلانک کیم لار سز تنکری ایچون
تنکری بن سنور سا آنی ایتکوچی میز
بولدی پیدا حسن حسون حور پری
طاقت ایتمای خیره بولور کور قرا

بولور اول نازوک وسرور واخ
یوزی اینک کیچه توغفان آی دیک
صفحه جنی دابولوب والضحی
کون یوزینه ین ای قویاش یولغا نجل
اون ورت یاشینا یتسا ابت اوزی
سوزلابان شاه کوزینه ین بولدی عیب
شاه تیغ اول ایژون جون پیلکولدی
تانک یردیان صبح وسحر اوردی دم
شاه درحال اوزی ایژکا بار یب
آیب آن اوزایژینکا ایلاتیب
سژوار ایردی آی شاجان پیله
بولدی اول قیز هم جنان سروتهل
کوزقراقی فتنهٔ عشاق ایدی
کرشبم اغزیدنا پیده بولور
کورمسا اول آی یوزین برلحظه شاه
جونکه تیغ ایرمسا اون ورت یاشینا
شاه اوزی بوعده ین پیلور ایدی

فدابولغای اینک اوچون نیچه جان
سوزی شرین ماه ورد لای دیک
زلغی طومار یندا جون لیل الدجی
لب لاریندین قند مصری منفعل
بوری یکای عاقبت اوشبو قزی
تانک غه قالدی خسرت اچر اشاه عجایب
تنکری حکمنی تانکلاب یغلادی
تکری سحر خسروی آلتون عالم
آلدی قیزنی آنا سیفه کوب مال بریب
قزی یوق ایردی اوزونکا قزاتیب
اسرادی شاه اوزانعامی پیله
تنکیز اولری یوزلارینده حطه وخل
ایکی قاشنی زیب لیق اچر اطلاق ایدی
آنی کورکان عقلی دین شیده بولور
توشار ایردی جانینا یوزدرد آه
باق نی ایشلار بوفلک کردی شینا
اوشبو اینک جاره سین قیلور ایدی

تمع

جمیع قیلدی قاید اکیم اوستاد کار
بر قصر سنینگ جهتیدا اول خانه کار

بر سرای قیلدوردی یوق انکا هیچ کوز
آن تکین جنت سرای کورمیشے کور

اچی نقشنے وصفانه رکار
قویدی آزوق آب و نان بی شمار

بو سرای نینگ بیک لیکی بن بجمیع ایدی
کیچه کوندوز یقتیان دایم شمع ایدی

شاه ایدی ای قزیم هر یلغچه مونده قرار
بوری یکای تیب یاریب نامه نکده کروکار

یینه بر یلدین سونگ بولسه تریک لیک سنکا
کیلمای اولوم یقوقدا هیچ سنکا

اندین بر یلدین سونگ بولسه تریک لیک سنکا
کیلمای اولوم یقوقدا هیچ سنکا

اندین سونگرا نعمت و دایم بخت سنکا
بر کام اندین تاج ایله دایم تخت سنکا

قین بن اول قصر اچره کیبورو ب کیتدی لار
تمور و تاش ایله ایشیک بر کیتدی لار

بو سرای اچنده بن بولغاچ تیو
بوری مونکان بن دین کیلمکا تیو

بر نیچه کوندین سونگ شاه ایدی اوزی
یلغوز لوقدین ایر یکما سون بوقزی

یینه بو رعیت قزین کیلتورو دیلار
قزی قتنکا کیبورو ب قویدی لار

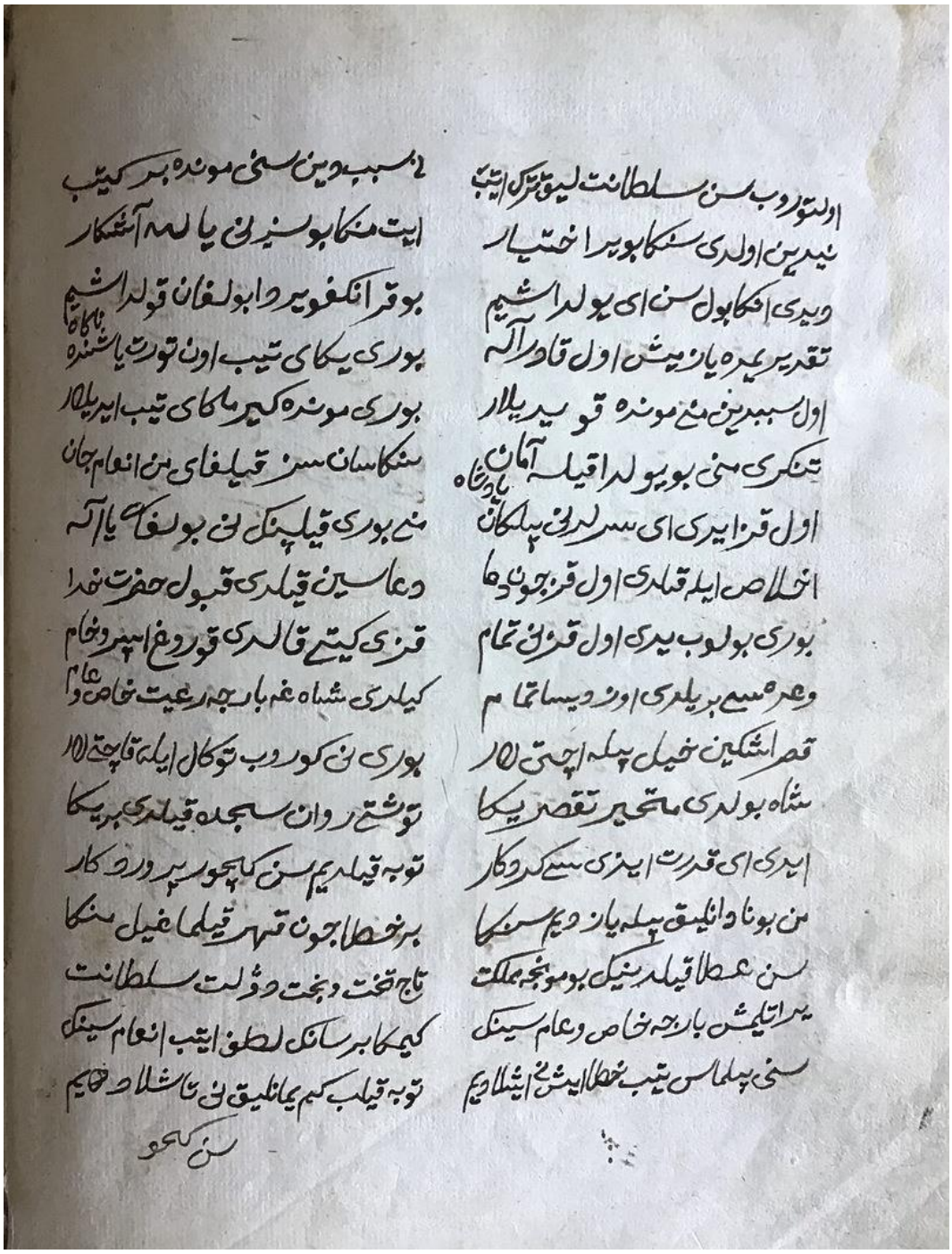
ایدی غم بن کونکلیدین ترک ایتدیلار
قوز عاشین ایله دایم تاش بر کیتی لار

ایکے بر کا بولوب عیش و حضور
ایچکاں یمکاں ایلا قیلدی سرور

ایکے جان بر کا بولوب اوینا شیب
تومان تور لوک حکایت سوز لاشیب

تیلار ایردی کیم بوقزجالین سورمانغا
سبورو ب اینگ جانینا اوت اورمانغا

شاه قزیغه دیدی رعیت قزی
تنکری اوجون منکار است ایغیل سوزی

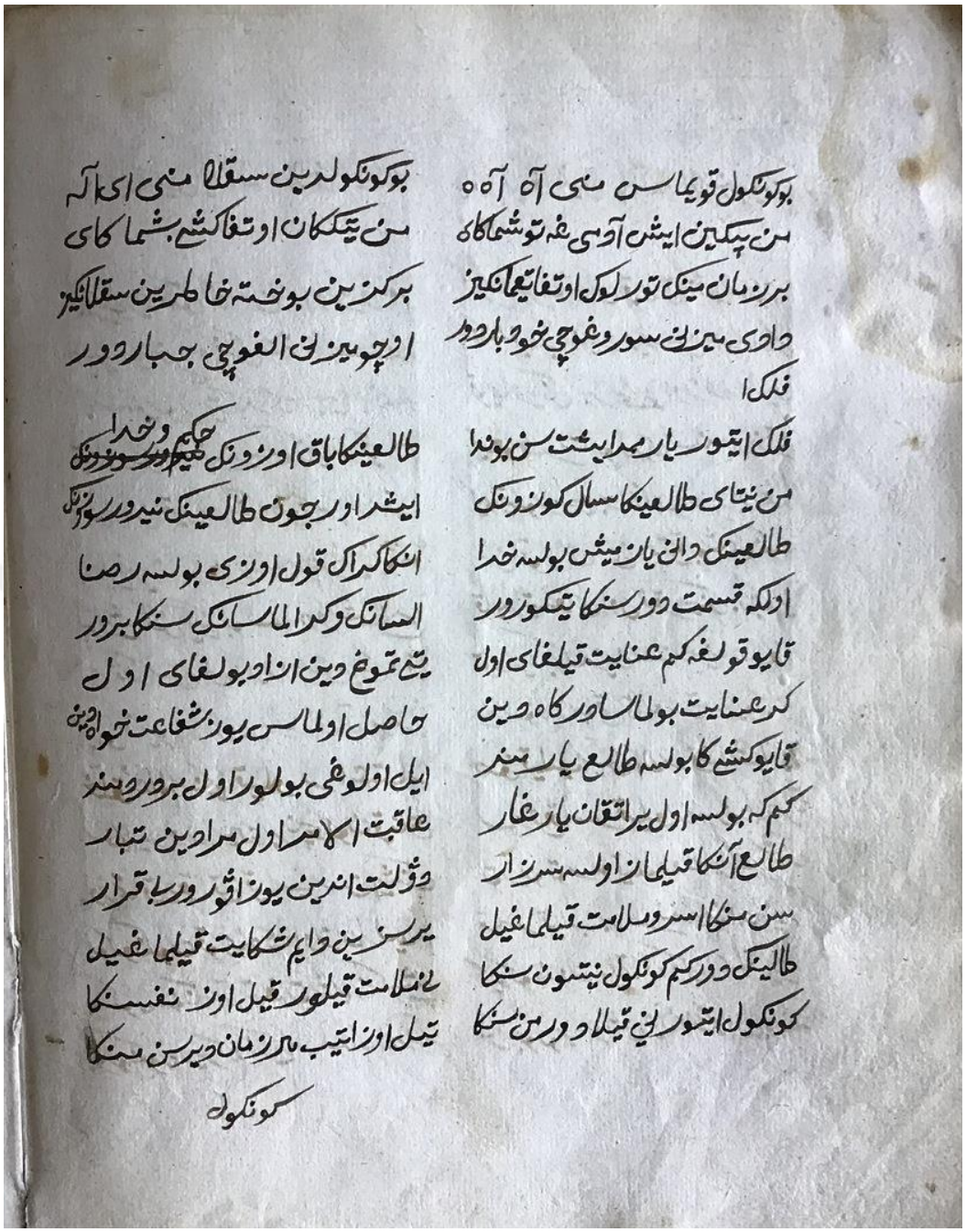
اولتورو ب سن سلطانت لیوقتر کایتب
نیدین اولدی سنکا بویرا ختیار
ویدی انکا بول سن ای یولداشیم
تقدیر یازیش اول قادر آلله
اول سببدین منع مونده قویدیلار
تنکری منی بویولدا قیلسه آمان
اول قزایدی ای سرلرنی پلکان
اخلاص ایله قلدی اول قزجونی ها
بوری بولوب یدی اول قزنی تمام
وعده مسیح بریلدی اونو دیسا تمام
قصر اشکین خیل پیله اچتی
شاه بولدی متحیر تقصیریکا
ایدی ای قدرت ایدی سنی کردکار
من بونا دانلیق پیله یاردیم سنکا
سن عطا قیلدینیک بو موبجه ملکت
یر اتلیمش بارجه خاص وعام سینک
سنی پیلماس سن یتیب خطا ایشنی ایشلادیم

بسبب دین سنی مونده بر کیتب
ایت منکا بوسزلنی یالله آشکار
بوقرانکغو یردا بولغان قولداشیم
بوری یکای تیب اون تورت یاشنده
بوری مونده کیرماکای تیب ایدیلار
سنکاسان سن قیلغای منی انعام جان
منی بوری قیلپنک نی بولغای یا آلله
دعاسین قیلدی قبول حضرت خدا
قزنی کیتتی قالدی قوروغ اپیر وخام
کیلدی شاه غم بارجه رعیت خاص وعام
بوری نی کوروب توکال ایله قاچتی
توشتی روان سجده قیلدی بریکا
توبه قیلدیم سن کاچوسر پروردکار
برخطا جون قهر قیلما غیل منکا
تاج تخت وبخت دولت سلطانت
کیمکا برسانک لطف ایتب انعام سینک
توبه قیلب کیم یمانلیق نی تاشلادیم

سن کاکو

سن کیچورکیل یا آله الاوّلین — یار لیقا غیل یا آله الاخرین

برکیچه دیم فلک کا من اوزوم — کرم برلاسال قولاق تنکلا سوزوم
دیدیم ای خرح فلک نتم سنکا — نه کنه قیلب نه یازدیم من سنکا
آه سنه چور تیکدی جانیمه — قویما دینگ برلحظ اوزورمانیما
قینادینگ جانیمنے پیلمان یانه قوم — قیغو حرت بولدی سندین ارقوم
سنکا سن قیلما دینگ فایج بر وفا — کیم قیلور سن جانما جور وجفا
برطرفدین سن اورتاب برطرفدین بوکونکول — سن قویمای منی هم تیغ بوشوم کونکول
برکشی تنگ ایکی بولسه دوشمنے — قاید اتینغای اول فقر ینگ برجانی
ای فلک سن خود ایدورسن بی وفا — تابعادیم برکمزین سندین صفا
آپچوق یوزدونگ برلابزی آلدا پورسن — من سوکان باقی قالور سیب ایورسن
خلق عالم سنکا قیلور اعتبار — صوف قیلب سن الارنی اشکار
سنکا ایدورسین برکیچه کون قوناق — سن تیغ اسر قیلورسن کلمطراق
اورتماق یقماق نی قیلب سن ایشنگ — تورلوتورلو قیلادورسن کردشینگ
بوکونکول قویمادی اوزجالیمه — قصد قیلب برطرفدین جانیمه
بوکونکول لیتونگ آر تیغه توشکان کشی — کیچه کوندوز یاتماق وکیز عاق ایشی
بوکونکول دیرکیم فلک سلطان ایدور — من بولوب اوشبو تین انکا اول جان ایدور

بوکونکول قویماس منی آه آه ۰
من پیکین ایشن آدمی غه توشماکاه
برزمان مینک تورلوک اوتغایماکیز
دادی مین ان سور وغوچی خود بار دور
فلک ا

فلک ایتور یار مدایشت سن یوندا
من ینتای طالعینکا سال کون ونک
طالعینک دان یازمیش بولسه خدا
ادلکه قسمت دور سنکا یتکور ور
قایو قولغه کم عنایت قیلغای اول
کر عنایت بولماسا ور کاه دین
قایو کشی کا بولسه طالع یار سنر
کم که بولسه اول یر اتقان یار غار
طالع آنکا قیلمان اولسه سر زار
سن سنکا اسر وسلامت قیلما غیل
طالینک دور کم کونکول نیتسون سنکا
کونکول ایتور ان قیلاور من سنکا

بوکونکول دین سقلا منی ای آکه
من یتکان اوتغاکشی بشماکای
برکن بوخته خاطر ین سقلانکیز
اوچوبیز ان الغوچی جبار دور

طالعینکا باق اوزونک حکیم ور خدا
ایشدا ور چون طالعینک نیدور سوزونک
انکا کراک قول اوزی بولسه رضا
السانک وکرا ماسانک سنکا برور
یتع تموغ دین انداد بولغای اول
حاصل اولماس یوز شفاعت خواه دین
ایل اولوغی بولور اول برور سنر
عاقبت الامر اول مرادین تبار
دولت اندین یوز اثور ور بقرار
یرسن بن دایم شکایت قیلما غیل
سلامت قیلور قیل اوز نفسنکا
تیل اوز اتیب ماز زمان دیرسن سنکا

کونکول

55

کونکول ایتور قوی نی سن نانوان
من تقع تیکمان سنکا بردم امان

کیم عدم دین بار قیلدی بر و بار
یر اتیب دور خلق و جهان نی آشکار

جمله بشکل لارنی اول قیلدی حال
نامانسندین بتمش ر ورق واجل

برکانینکا سن فتاعت قیلماسانگ
نعمتی شکر ین آنینگ سن پیلماسانگ

سن خدا دین نه تیلاپان تاپاردینگ
انی قویوب اوزکالار دین تیلاردینگ

اوشبو محنت کیم کیلب دور جاسینکا
نعمتی قدرین پیلمکاندین دور سنکا

من فلک من سنکا بولغوم رهمون
سن تیلینگ یخشی توت توتماز بون

من تقع فرمان پیله دور مر ایشیم
قویغام ایل کونکلی اوجون کردیشیم

ایر اتانفانفا مروت بیم کراک
عالم وعامی غه فتوت کراک

نفع تیکور آدم غه سن بو کون
عقبی ایر سانگ ایر کونکلی کاسلاتو نگکول

کیم قولونکدین کیلکانچه قیل یخشی لیق
سنکا بر کون تقع کیلکای یخشی لیق

بو غداگی دور تیب ایلکانماسمائیل
کیم یمانلیوغه قیله اول یمانلیق کیلور همان

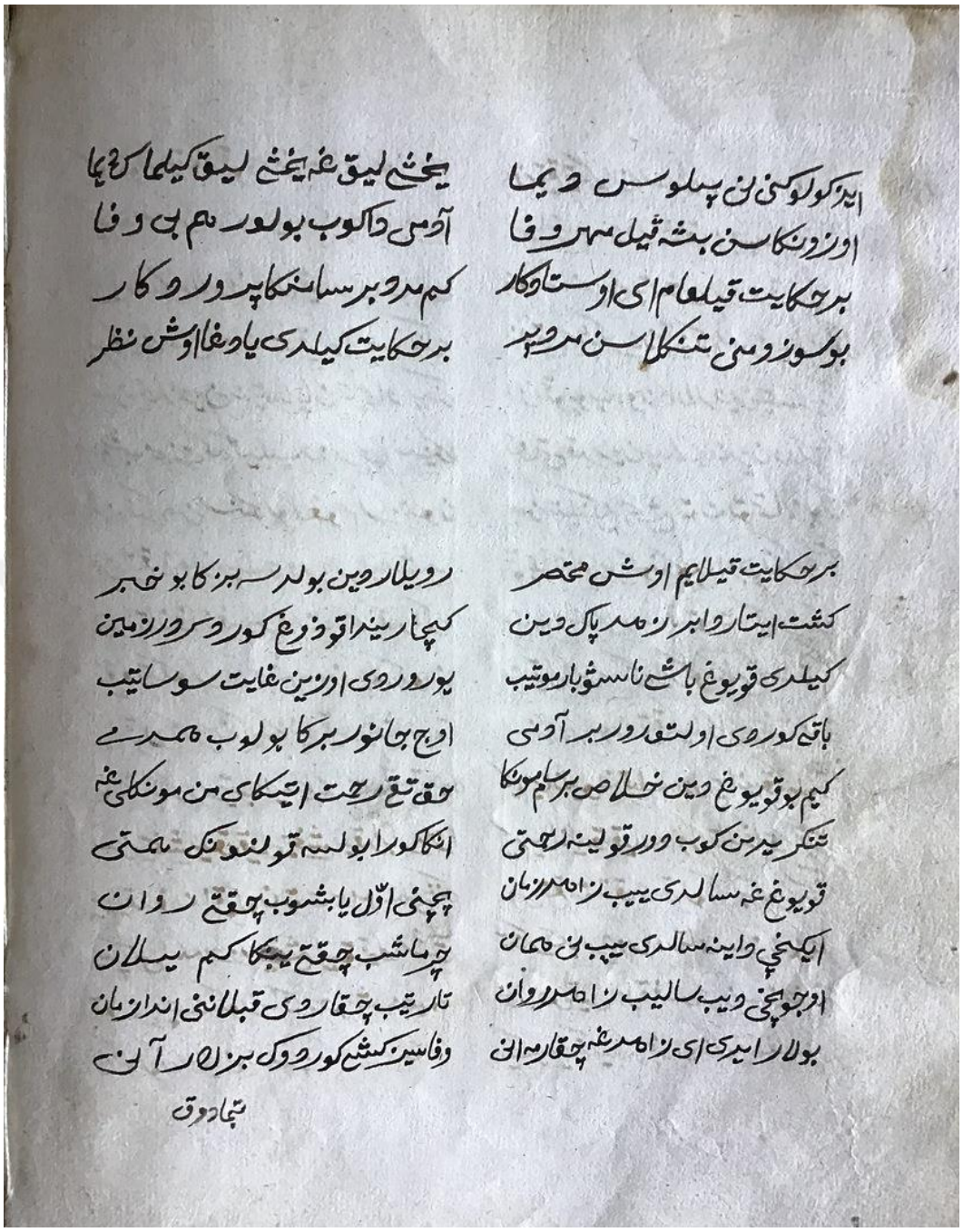
سن یخشی لیق قیل یخشی لیق اید ابار مزا
کیم یمانلیق قیله اول تابغای بخبرا

کیم یقلغاندا قولون توت برمونکلی سنگ
اول تقع توتقای قولونگ بر کون سینگ

ایپکی اعداد ور یخشی لیق قیلماسین دیما
تنکری بار دور اورتاسن عم یما

تقعن اچندا کورسانگ خوش وطیور
خلاص قیل اول تقعن دین سن ضرور

انیر کولوک حقین نالله پیلکای لار
ایلکیدین کیلکانچه ایزکو قیلغایلار

ایدکولوکسن لن پسلوس دیما
یخش لیق غه یخش لیق کیلما کوچما

اوزونکاسن بشه ثیل مهر و فا
آدمی داکوب بولور هم بی وفا

بر حکایت قیلغام ای اوستاد کار
کم مدد بر سانکا پرور دگار

بو سوزومنی تنکلاسن مردپر
بر حکایت کیلدی یاد فاوش نظر

بر حکایت قیلایم اوش محتصر
رویلار دین بولدی بر کابو خبر

کشت ایتار وابر زمد پاک دین
کیچا رینداقو ذوغ کوردی زمین

کیلدی قویوغ باش ناسئوبار موتیب
یورو ردی اوزین غایت سوساتیب

باتی کوردی اولتقدور بر آدمی
اوج جانور بر کابولوب همدمی

کیم بوقویوغ دین خلاص بر سام مونکا
حق تعالی رحمت ایتکای من مونکلی غه

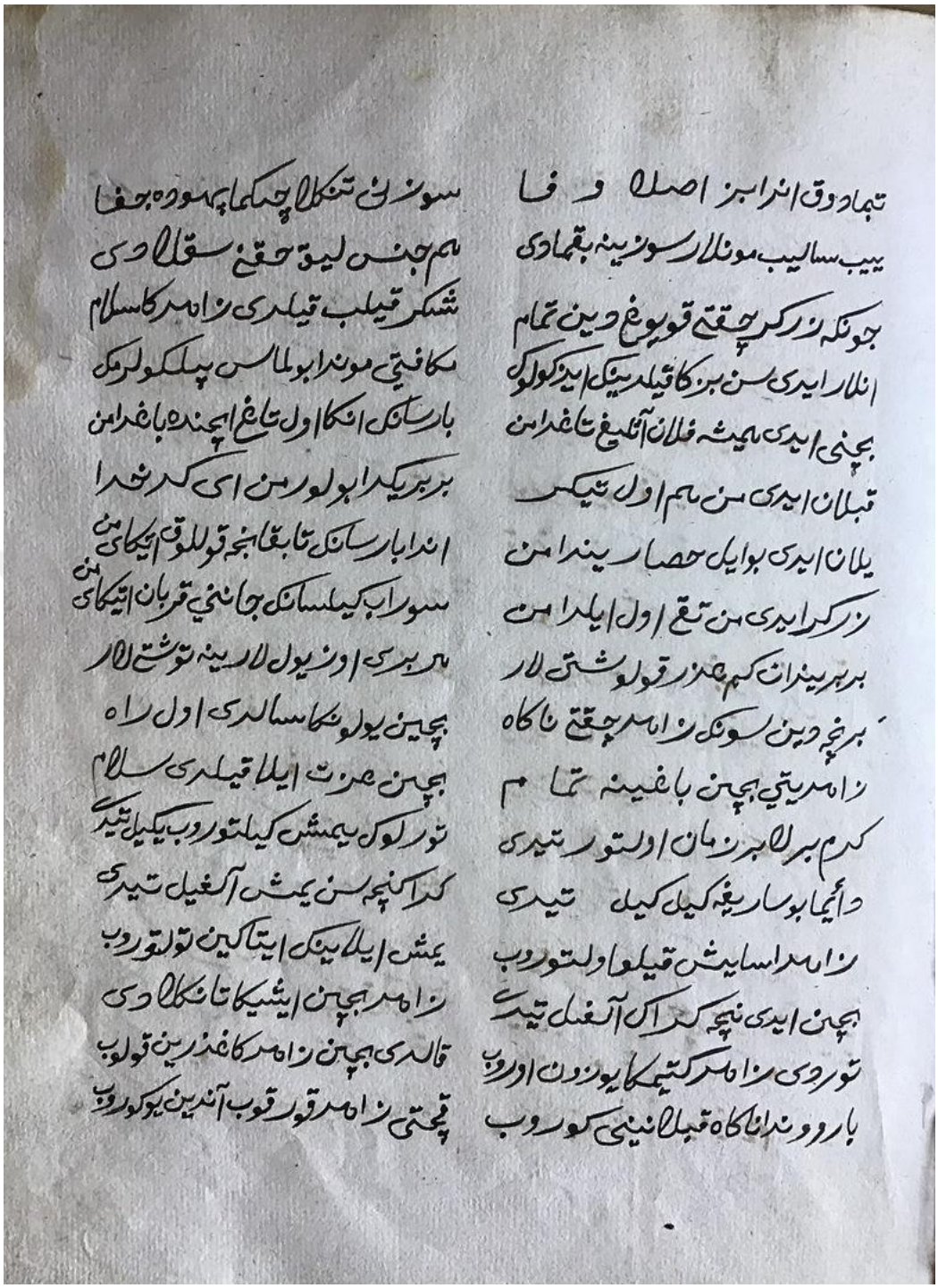
تنکریدین کوب دور قولینه رحمتی
انکا کورا بولسه قولنوننگ همتی

قویوغ غه سالدی بیب زاهد زبان
پچنی اوّل یا بشوب چقتی روان

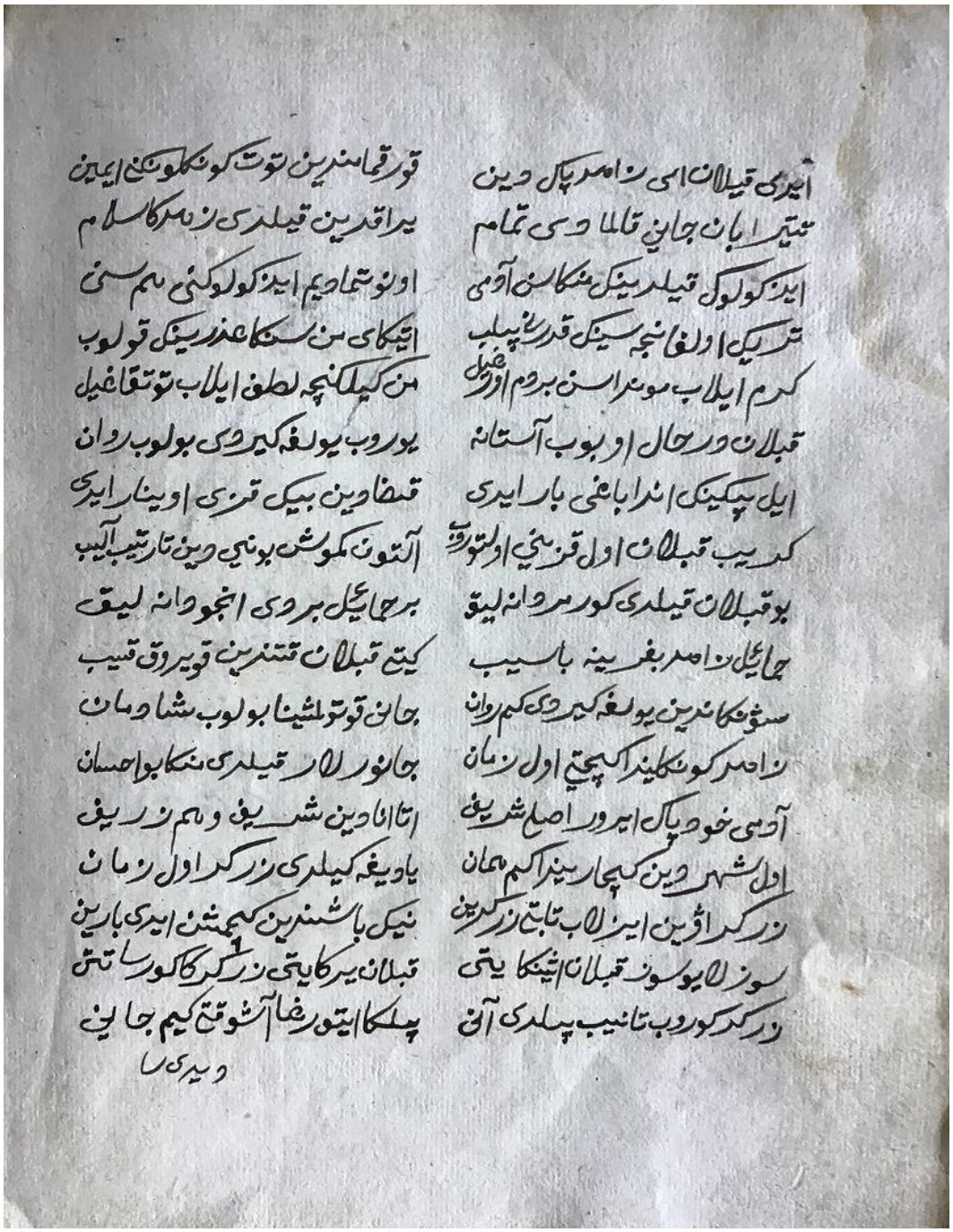
ایکنچی واینه سالدی بیب بن همان
چرماشب چقتی یتکا کیم بیلان

اوچونچی ویب سالیب زاهد روان
تارتیب چقاردی قبلانی انداز مان

بولار ایدی ای زاهد غه چقارمه ان
وفاسین کشی کوردوکی بزلار آن

تبادوق انراسز اصلا و فا
سوزن تنکلا چکما پهوده جفا
بیب سالیب مونلار سوزینه بقمادی
هم جنس لیوق حقنی سقلادی
جونکه زرکر چقتی قویوغ دین تمام
شکر قیلب قیلدی زامرکا سلام
انلار ایدی سن بن کا قیلدینگ ایدکولوک
مکافیتی موندا بولماس پلکو لرمک
بچنی ایدی ایشه فلان آتلیغ تاغدامن
بارسانگ انکا اول تاغ اچنده باغدامن
قبلان ایدی سن هم اول تیکن
بر بر یکدا بولورمن ای کدخدا
یلان ایدی بوایل حصار یندامن
اندا بارسانگ تابقانجه قوللوق ایکای من
زرکر ایدی من تقی اول ایلدامن
سوراب کیلسانگ جانمنی قربان ایکای من
بر بریدن کم هذر قبولوشتی لار
بارسی اوزیول لار ینه توشتی لار
برنچه دین سونگ زامرچقتی ناگاه
بچین یولونکا سالدی اول راه
زامرمنی بچین بافینه تمام
بچین عزت ایلا قیلدی سلام
کدم بر لابرزمان اولتورتیدی
تورلوکن یمشن کیلتوروب یکیل تیدی
دائما بوساریغه کیل کیل تیدی
کدا کنچه سن یمش آکغیل تیدی
زامرا سایشن قیلغاولتوروب
یمشن ایلاینگ ایتاکین تولتوروب
بچین ایدی نیچه کدا کن آکغیل تیدی
زامرا بچین ایشیکا تانکلادی
تورودی زامر کتیمکا یوزون اوروب
قالدی بچین زامر کا غذرین قبولوب
بارودندا ناگاه قبلانینی کوروب
قچتی زامر قورقوب آندین یوکوروب

آیدی قیلان ای ز امر پاک دین
قور قما مندین توت کونکلونکنی ایدین

تیتر ایان جانی قالما دی تمام
یر اقدین قیلدی ز امر کا سلام

ایز کولوک قیلدینگ منکا سن آدمی
او نو تمادیم ایز کولوکنی هم سنی

تریک اولغانچه سینگ قدرنی بیلب
ایتکای من سنکا عذر سینگ قولوب

کردم ایلاب مونداسن بردوم اوزر
من کیلگنچه لطف ایلاب تو تقاغیل

قبلان در حال او بوب آستانه
یوروب یولغه کیردی بولوب روان

ایل سپکینگ اندا باغی بار ایدی
قضا دین بیگ قزی اوینار ایدی

کد یب قبلان اول قزنی اولتوردی
آلتون کموش بونی دین تارتیب آلیب

بو قبلان قیلدی کور مردانه لیق
برجا ییگل برردی انجو دانه لیق

جا ییگل ز امر بغرینه باسیب
کیتع قبلان قتلدین قویروق قیب

سؤنکاندین یولغه کیردی کم روان
جانی قوتولشینا بولوب شادمان

ز امر کونکلیندا کیچتی اول زمان
جانور لار قیلدی منکا بو احسان

آدمی خود پاک ایرور اصل شریف
اتا انا دین شریف و هم ز ریف

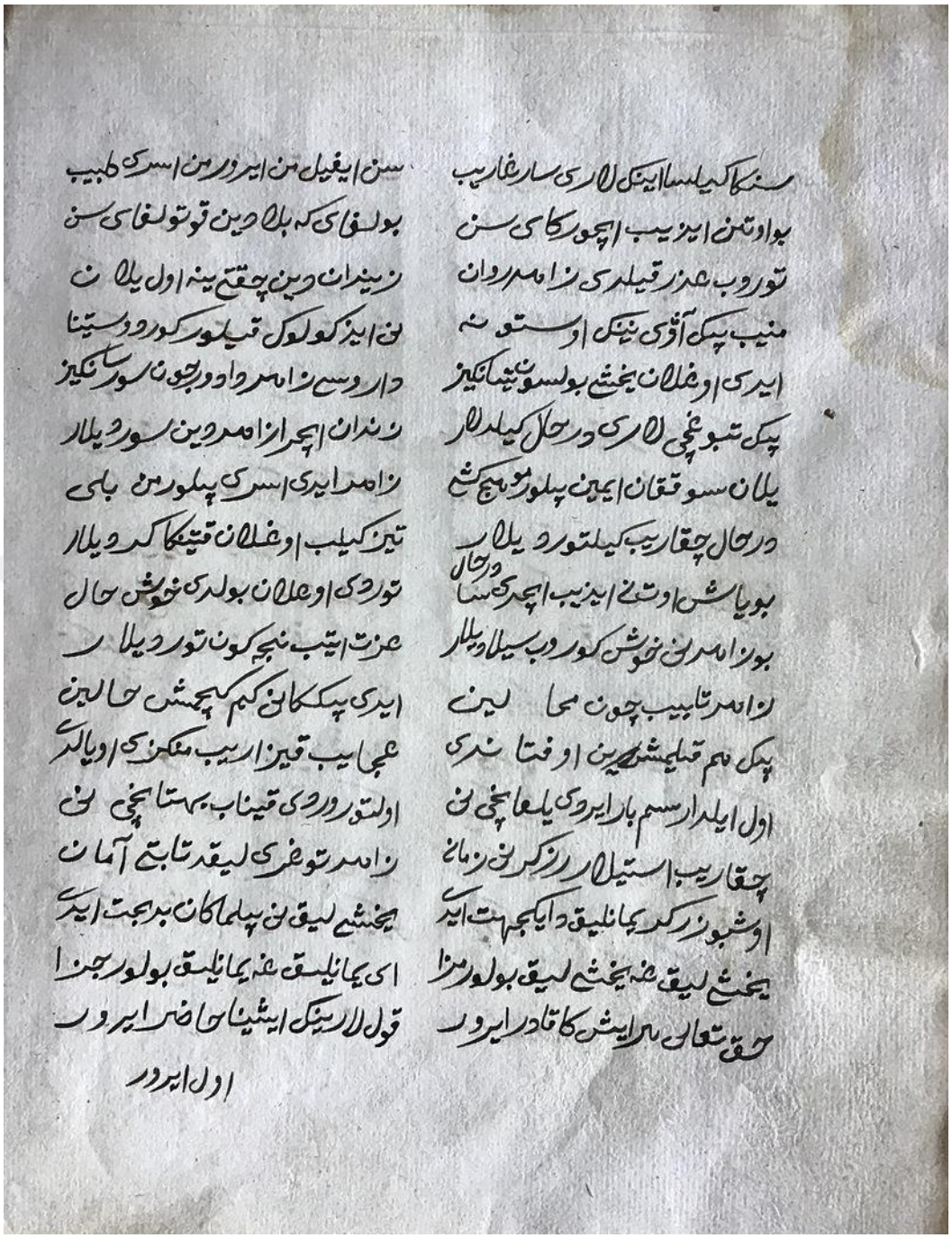
اول شهر دین کیچار مینز اکم همان
یاد یغه کیلدی ز رگر اول ز مان

ز رگر اؤین ایز لاب تابتی ز رگرنی
نیک باشلرین کیمشتی ایدی بارینی

سوز لایوسوز قبلان اشینکا یتی
قبلان یر کا یتی ز رگر کا کورساتتی

ز رگر کوروب تانیب پیلدی آنی
پیلکا ایتور رضا آشوقتی کیم جانی

ویدی ساتیب قیمتین کیلتور ایمن — سینک ایشتینک ین بورمان بتور ایمن
ایلا قیل تیب زامسر اوزی یلبار یب — بردی حاشل ین آنکا اینا نیب
زرکد الیب ایلینا بولدی روانه — کیردی پنک قتینا اوبوب آستانه
قزینک ین اولتورکان کشی ایشن — اوشن نشان یانجوب آلتون کموش
اول پنک ایدی اول کشی قایدا بولور — زرکد ایدی بورمان سندا بولور
یخشی لیق ین بیلماین اول بر مقال — بنک پوکارین قیلدی زامسر کا حوال
روان کیلتور دیلار بنک قتینا — آنغندین سوسامشن ایردی قانینا
ایدی مون ایل تاشیندین کوروروبنک — یوزونکا قراسور توب اولتورونک
آلدی چقتی زامسر ین اولدم روان — تیز کنور دایولدا ز ندا نغه سالیب
تیز کنور دایولدا ز ندا نغه سالیب — یاتور ایردی قچی ضربندین سوتیب
زامسر کا کیلدی بو بلا ناکهان — کیرب کیلدی زینهار ایچنکا اول یلان
ندین سن موندا سالدی یاز غورو ب — سونک پلب حالین یلان ماهم قزغورو ب
اندا ایدیمسا سوزومی آلماد ینک — ماچ فکر ایتیب قولا قینکا سالماد ینک
اندا نیم سوزومی ین آلسانک ایدی — کور ماکاید ینک بو بلادین سوزلادی
پنک ینک اوغلون حالی من کیلدیم یتیکل — اندین کیلدیم روان من آشقیب
انینک ایمین ماچ اوتاچی پهلمکا ی — نیچه دار وقویسامارکزاونکا فای
چقاریب یاشیل اوت زامسر کا بردی — داردس بوبولوستیب سوزلادی

سنکا کیلسا اینگ لاری سار غاریب
بو اوتنی ایزیب ایچورکای سن
تورو وب عذر قیلدی زامدروان
منیب پسک آوی نینگ اوستونه
ایدی اوغلان یخشی بولسون تیشانگیز
پسک تبوغچی لاری در حال کیلدلار
یلان سوقتان ایمین پلور موهیچ کشی
در حال چقاریب کیلتوردیلار
بویاشی اوتنی ایزیب ایچدی ساز حال
بو زامدن خوش کوروب سیلادیلار
زامدتابیب چون محا لین
پسک هم قلیشدی رین اوفتاندی
اول ایلدا رسم بار ایردی یلعانچی لن
چقاریب استیلار رزکر لن زمانه
اوشبو زرکدیمانلیق دایکجهت ایدی
یخشی لیق ضه یخشی لیق بولور مزا
حق تعالی مدایش کا قادر ایردی

سن ایغیل من ایردورمن اسرک طبیب
بولغای کم بلادین قوتولغای سن
زینهار دین چقمغینه اول یلان
لن ایزکولوک قیلورکوردوستینا
دار دس زامدواودرچون سوزسانگیز
زندان ایچرازامدین سوزدیلار
زامدایدی اسرک پلورمن بلی
تین کیلب اوغلان قتیغاکدیلار
توردی اوغلان بولدی خوش حال
عزت ایتب نیچه کون توردیلار
ایدی پسکلان کم کیچمش حالین
عجایب قیزاریب منکز اویلدی
اولتورردی قینیاب بهستانچی لن
زامدتوغری لیقدتابع آمان
یخشی لیق لن پلمکان بدبخت ایدی
ای یمانلیق غه یمانلیق بولور جزا
قول لارسنگ ایشنیا حاضر ایردی

اول ایردی

اول ایرور بارچه غابر کوچی دا ۵ — سئوال اب کدمی برلا قیلماسون شاد
اول ایرور سپاک وحمد و پرور دکار — پیلکوچی سرین اول بهم اشکار
شکا بتمکان قول لار ینگ برز متبع — بتمکانلار بولدیلار ملعون شنیع
فضلینگ ایلاکو نکلومینن شاد قیل — یتیم و درخ اوتیدینن آزاد قیل

بجان قوشیغه سکین آدم دور نفس — عقلینگا کیلک کیل نفرسن برنفس
یاتماتور غیل اوتتی کور کیل قافله — برمکایلار حصه بر کدن غافله
یاتماق ایله بولمغای مارکن ثواب — قوللوق ایتکیل ستیب قیلور حق خطاب
اویاغلیقدین حاصل اولور سینگ ثواب — بار و ایتماسانگ اوشن روایت اوشن کتاب
غفلت ایله تنکری دینی تاجاسن کیشی — بولسه غفلت کدا کل ایرکاک یاتیشی
مغفرت لیقه استاتنکر سدین اوزونگ — یر لیقایو تیلا یسار تیب کوزونگ
ای خواب ایلابیدار لیق سن پیلمکان — توش مودور یاخود خیال تیب الدانغان
اوتوب کاردان قالور غافیل اویقودا — غافیل اولماسن کیم اویقار ساخدا
ذره توفراقدین چیمنگ قیلدی پیدا — یار لیقاب قیلدی سنی کل تاک نویدا
ای وجودینگ دین خبر سین غافیلا یر — تنکلا غافیل مارنی ایتور رونه دیر
تورماین ایشینگه ابول سن دم — ملایکل دیک سجده کا قوی قدم
عنبر جیب مکرسن بوی ایلتکای سن — مکرسن باشرین کیچب کویی ایتکای سن

عنبر

ایکی نوبت بوزغان ایمش توبه سنی
عاصی بولوب اونوتوبان تنکری سنی

سوکمز ایرکون خسته تیکدی جانینا
غالب اولوب یتمایین ورمانینا

نیچه قورلا آه اوروب کوکسنی پاسیب
بیم بودنیا طمع دین امیز کسیب

تنکری حکمینا جون کونکلینی بغلادی
عاصیلغدین توبه قوب حقا یغلادی

قیلب اوزی توبه لونی اراپتیب
ایدی انا اوچ سوزدم بار وصیت

یغلابان ایدی ای جانیم انام مم
حق حضرتینا بار دورکوب خطام

اول سلام یاستوقومی باشیم استندین آلیب
بوقرا بولیشی یوزیم توفراق اوزاسالیب

اینکسام اوزرا پاسیب ایغلا ای خدا
ای شبو عاصی اوغلوم نی بغشلا یتیب ملکا

ای شبو طریق زار لیق بر الشعاعت قیلمگز
یار لیقا عاجیو شفاعت کرا تیسا نگز

ایتیب سوزینی کیچتی بو دنیادین
قوبه قوب اما اوزی غایت عقبی دین

اول ضعیف بیم صبر تونی کیسب
خواجه سنکا یان غفان ایشی بودور یتیب

اوغلی یوزین توفراق اوزرا سالیب
ایاقی برلا اینکسا سا اوزرا پاسیب

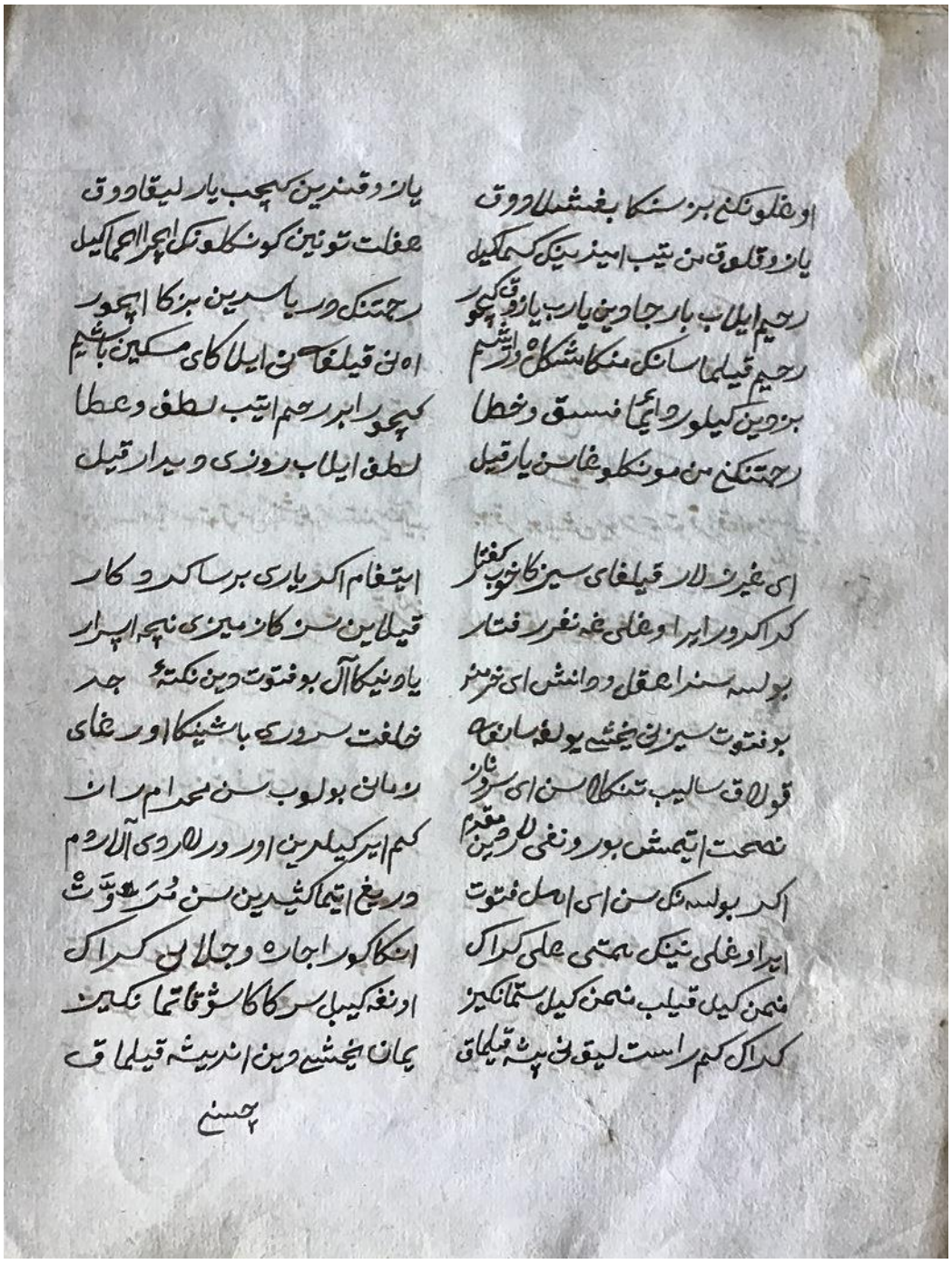
بارچه حال لار پیلکو چی سن کردگار
من نی ایتای سنکا دعا سی اشکار

بیم صبور سن بیم شکور بیم غفور
یان غفان اوغلوم تقصیرینی سن کیچور

تقصیر سن اوزتونا من سن پرکا
رحم ایلاب بغشلا غیل من ضعیفکا

مشغول ایردی بو ضعیف دعا دا
فارغ بولماس ایرکان کیلدی ندا

قبول ایتدوک دعانگ بزای ضعیفه
ایا قتنگ کیتار اوغلونکدین سن ضعیفه

او غلونکنج بزسنکا بغشلادوق
یاز وقلوق من یتیب امیزینگ کیمکیل
رحیم ایلاب بارجادین یارب یازوق کیچور
رحیم قیلمانسانگ منکاشکار ایتشم
بزدین کیلور دائما فسق وخطا
رحمتنکنج من مونکلوغاسن یارقیل

ای غیرت لار قیلغای سین کاخوب کفتار
کراکدور ابرا وغلی غه نغز رفتار
بولسه سنزا عقل ودانش ای خرمند
بوفتوت سیزدین یخشی یولغه سالغه
قولاق سالیب تنکلاسن ای سروناز
نصحت ایتمش بورونغی لاردین مقدم
اکر بولسه نگ سن ای اهل فتوت
ابرا وغلی نینگ همتی علی کراک
منمن کیل قیلیب منمن کیل ستمانکیز
کراک کیم راست لیق نی پیشه قیلماق

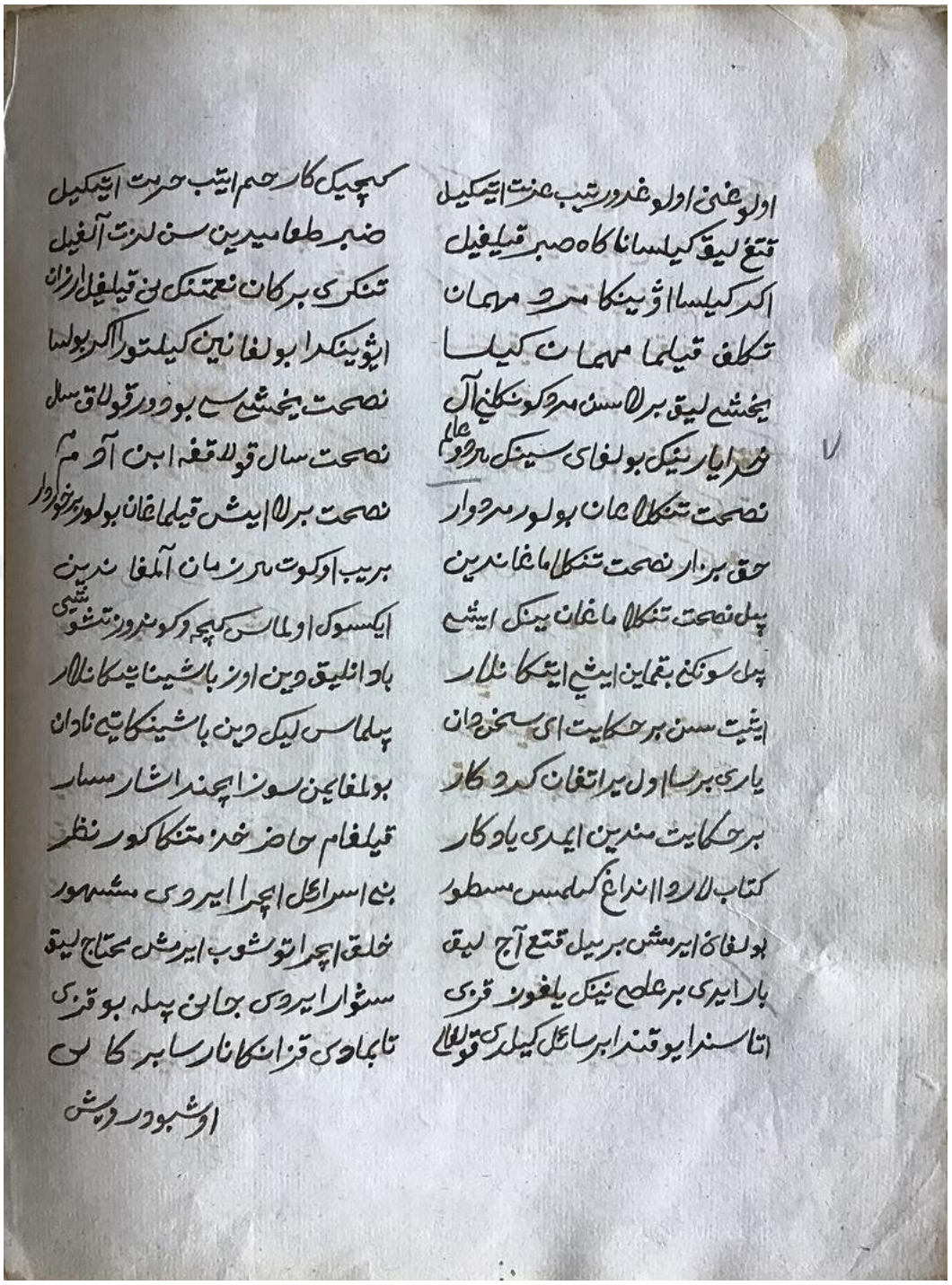
یاز وقندین کیچب یار لیقاوق
غفلت تونین کونکلونگ اچرالمایکیل
رحمتنگ دریاسیدین بزکا اچیلور
اه ن قیلغاسن ایلاکای مسکین باشیم
کیچور ابر رحم ایتیب لطف وعطا
لطف ایلاب روزی دیدار قیل

ایتغام اکر یاری بر ساکدوکار
قیلماین سن کاز مینزی ناچه اسرار
یاد نیکا آل بوفتوت دین نکته جد
خلعت سروری باشینکا اوغای
زمان بولوب سن محرام دان
کیم ایرکیلدین اور دلاردی آلارم
دریغ ایتماکیدین سن مرتوتش
انکاکور اجاه وجلالین کراک
اونغه کیبل سرکاکاشوقاتما نکین
یمان یخشی دین اندیشه قیلماق

60

چسنع خلق برلارن یاراتماک
تیلانک برنفس دین ازاد بولماق
ای قرینداشم دریان دوست دشمن
ماکرکشی کاایزکو قیلغلی سن دیانت
یمانلیق قیلغوچی کاقیلما یمانلان
کشی سندین کونکول اورماسن اوزمکیل
سنکامانیچه بولسه مردی مردانه
تیکورسن نامرادلارینک مرادین
یوزوندا بولسه کشی نینک حیاسی
ایشیتاسن کم ایتورسول سبحان
مروت لیق بولماول آزار
یدوراوتماک کاای نیک ذات
بتماکورزاول سار یغه بقماق کراک ماسه
تیلوکونکلونکنی ایکر قیلماکشی کا
ادب کاسال قولاق سن مرد مردا
عزت ایلاخورلوق کورماکای سن
حرمت ایتکیل اوزونکدین برباشقا اولوغنی

کراکماس کم یخشی من دیب عار اتماک
برادورنکاکاکیلسا یخشی شاد بولماق
کراک کم پاک توتغیل خشم ودامن
سنکاقیلماسن اول تقی بارکز خیانت
یخشی لیق قیل آنکاکم بولسه نکسان
یخشی لیق نی سالیب سن یامانلیق توزمکیل
توت نصحت پیل اوزونکنی مکرتر
ارتوق اولور مرادینک سینک یمتین
حیابر لا بولور ایمان بغاپسی
الحیاء نصف من الایمان
مروت لیق قه کیلماس شرمسارلیق
باقی قالور بوجهاندا یخشی آت
بولماچی سوزکاقولاق توتماق کراکماس
یوزوندنک برقیل کراک ایرکاک تنشکا
بولماغای سن بی ادب ای کرخدا
صفره باشندین کشی نی سوزمکای سن
عزت ایتکیل کیچک برلاسم اولوغنی

اولو غنی اولو غدور تب عزت ایتکیل کیچیک کار حم ایتب حرمت ایتکیل
قتغ لیق کیلسانا کاه صبر قیلغیل ضبر طعامیدین سن لذت آلغیل
اکر کیلسا اوینکا مرد مهمان تنکری برکان نعمتنک بن قیلغیل ارزان
تکلف قیلما مهمان کیلسا ایتوینکدا بولغانین کیلتور اکر بولسا
یخشی لیق بر لا سن مردکو نکلی آل نصحت یخشی سوز بودور قولاق سال
مرد ایار ینیک بولغای سینک مردوار نصحت سال قولاقغه ابن آدم
نصحت تنکلا عان بولور مردوار نصحت بر لا ایش قیلما غان بولور بر خوردار
حق بزار نصحت تنکلا ماغاندین بریب اوکوت مز زمان آلمغاندین
پیل نصحت تنکلا ماغان ینک ایشی ایکسوک اولماس کیچه وکوندوز تنشوشی
پیل سونکی بقمایین ایشی ایتکا نلار باد انلیق دین اوز باشینا یتکانلار
ایشیت سن بر حکایت ای سخن دان پیلماس لیک دین باشینکا یتی نادان
یاری بر سا اول میر اتغان کدوکار بولغایمن سوز انچه اشار مساز
بر حکایت مندین ایدی یادکار قیلغام حاضر خدمتنکا کور نظر
کتاب لار دا انداغ کلمس مسطور بنی اسرائل انچرا ایردی مشهور
بولغان ایرمش بر میل قتغ آج لیق خلق انچرا تو شوب ایرمش محتاج لیق
بار ایدی بر علم نینک یانغونی قزی سئوار ایردی جانین پیله بو قزی
اتاسندا یو قندا بر سائل کیلدی قولغا تابمادی قزانکا نارسا بر کاس

اوشبو در ویش

اوشبو درویش کم ایشکدان ار میدی
آج ایرده من تیب قتغ یغلادی

الله عشق اوچون بر لقمه طعام
بولسا بر کیل سن منکا ای بینک نام

ایشود ابر نیچه بشکان نارسا بار ایدی
بری سنی ایشکدین آلغیل تیدی

آلغیل نانی مسجع کم ایرسا پیلماسون
قوینونکا سال نهار آتام کورماسون

الدی درویش شادلیق پیله کیتب
چقتی یورب کوجه باشینکا یتب

ایردی ناگاه اول عاصی ایشو کا کیلور
بقشادرویش تورب اوتماک بیور

کوردی بقتی نانی تا نیدی
مونی سنکا کم بردی تیب سوزلادی

ایدی درویش اول ایشو ابردی منکا
رحم ایتب شکری بیلیقا سوزلانکا

ایدی ایرسا عاصی نانی تار تیب آلیب
قهری برلا ایردی ایشو مینکا کیلب

ویردی ای بدبخت کم ایردی سنکا
تیلاپنی کانان بر تیب آلنکا

ایردی قزی ای آتام سن نیک ذات
بو اینک اوچون بردیم برنان زکات

تیلادی اول قچی آیب اورماغا
ایلکین کسب ایشو مینده بولماسورماغا

تو توب یغلادی ترکا بیک آلنی
ساعت ایچره ابر ایلکنی کیتی آلنی

بی حد ان قچی برلا اورب
چقاردی ایشو مینده عاصی سورب

نیه کا بار ماقین پیلمامین بولدی آواره
کیرماکا ید شاهادی اول پیچاره

ویردی یغلاب ای خدای کریم
ایلاکیل من مونکا لی غاجزدی رحیم

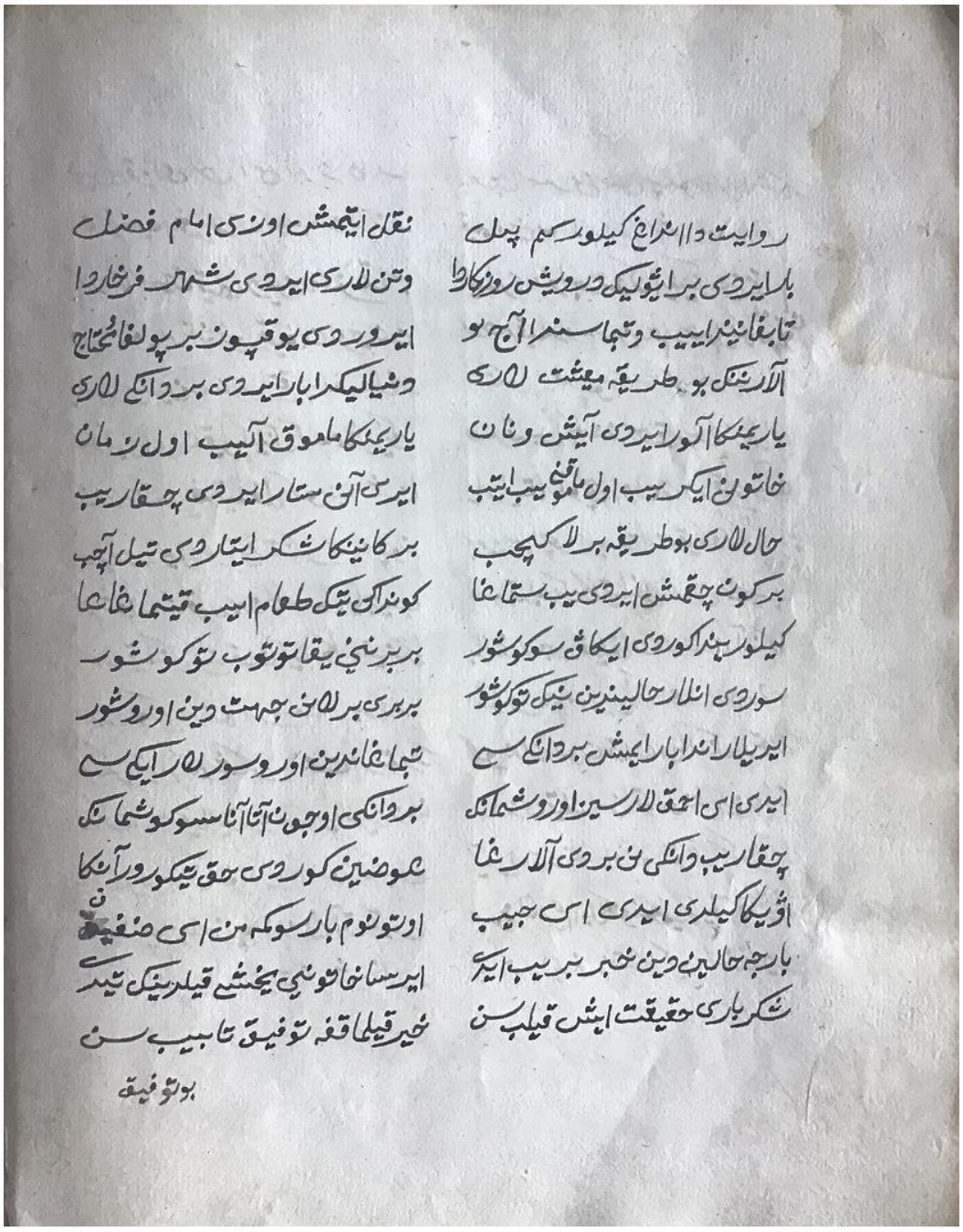
سنینن اوزکا یوق ایردم منکا پناه
رحیم ایلاب حالیم سن یا آله

دعا سی اجابت بولوب حق قتندا
دعا سی حق حضرتندا توش کیلب
دعا بر لا ملاک اولدی کور آتاسی
تیلا یچی لایوبر اثبو کا کیلدی
بار ایردی اول ایلدا بن احمد چون
کرامکاس ایتش در کین قیلغانی بوقی
رحیم قیلدی کوردی ایر سا بوقزی
قزغا ایردی من سنکا بر لا آلایم
رضا نک بار مو تیب انکا سوز لاشی
رضام بار اکر سن آلسانک تیدی
اول کون اچرا بر اولوغ توی قیلدیلار
یوزی بلقدی بوقزینک نور دیک
ایکسی براؤ داخالی اولتوروب
دیدی یکیل نعمت اوشبو ارزانسنکا
کرا کنچه اوش طعام یکیل تیدی
تیلا دیکم بو طعام دین الغای اول
دیدی ای جان سول قولونکی سونما غیل

باقغیل ایمدی سن کور امری خدا
ساکل بولدی آتاسی قاسلی یار یلب
یوق ایردی بوقزینک باهم آتاسی
رضای حق دیب نا ایر سا قولدی
بوی اینک باهم جنانت سروی روان
اول وقت اچرا آتی تینک زامد یوق ایردی
آتاسنکا ایدی منکا حلال قیل تیو بوقز
سینک او جون جانیم نثار قیلا یم
او یا تیدین قزباهم اوندی یغلادی
ترتیب بن کرر است قیلسانک تیدی
ایکیسینا عقد و نکاح چون قیلدیلار
او جتماح دین بینکی چقغان حور تینک
ایلا بینکا تور کول نعمت کیلتوروب
من فدا قیلغام یقین پسل جان سنکا
شرم قیلما ایلکنک بن سون تیدی
اپستار ایردی سول قولنی سونغا اول
ادب سین لینک دور کیم ایلا قیلما غیل

دیدی قزای

دیدی قزای خدای کردوکار — بارجاسن سن پلوسن اشکار
دعاقیلب یغلادی کوب زاروزار — قیلمامن مونلار اراشر مسار
کم دعاسین قیلمادین منتم تمام — کیلدی نرابردوک ایلینگ لن یتمام
دیدی اول برنان خیر قیلغان اوچون — رحم قیلدوم سن هم رحم ایتگان اوچون
بارجاحالین مونلار تقع پلدیلار — تنگریغه چوق شکرلار قیلدیلار
کورکیل ای عقل اینگ کسمش ایکی — صدقه برا کا تنذا حق بردی ایلی
خاصه تنگریغه قیلغل کوب شنا — یارلیقاغوچی اول دور قادرآلا
صدقه برکیل سن تقع تنگری اوچون — جنت اچرابستان قیلغای سنگ اوچون
کم شفاعت قیل برکاسن یاجیب — صدقه برمک کا قیلغیل سن نصیب
صبر قیلنگ لن قضا کیل کا ینگا — بلاغه صبر قیلغان رحمت آنکا
صبر سونگی سنکا حرمت ایردور — شکر ماهم من بدو نعمت ایردور
شکر قیل کم شکر نعمت ارتوردور — کوندان کون خان ومالنگ ارتوردور
برحکایت قیلایین بولسه احوالدین زمان — روزی قیلمسامن قولونغه حق زبان
یارمجرسوزلن توغری سوزلاکیل — ایکری تارتب اوقنی توغری کزلاکیل
سوزاچمده سن یوزومنی آق قیل — سوزلاریم ایل کونگلیکا یوقسان قیل
تنگلامنین برحکایت خوش ظریف — کیلتورایم خوتنگا کیم نظیر

روایت دا اندراج کیلور کم پیل
بار ایردی بر ایکولیک درویش روزگارا
تابغانیدا ایب وتجاسنرا آیچ بو
آلارننگ بو طریقه معیشت لاری
یارینکا آکوراردی آیش ونان
خاتون ایکریسیب اول مامونیب ایتب
حال لاری بوطریقه برلا کیچب
برکون چقمش ایردی یب ستماغا
کیلور بندا کوردی ایکاق سوکوشور
سوردی انلار حالینی نیک توکوشور
ایریلار اندا بارایمش بردانکی س
ایردی اسی احق لار سین اوروشمانک
چقاریب دانکی نی بردی آلار غا
اوئیکا کیلدی ایردی اسی جیب
بارچه حالینی دین خبر بریب ایردی
شکر باری حقیقت ایش قیلب سن

نقل ایتمش اوندی امام فضل
وتن لاری ایردی شهاب فرخارا
ایرورردی یوقیون بر پولغا محتاج
دنیالیکدا بارایردی بردانکی لاری
یارینکا ماموق آیب اول زمان
ایردی آن ستارایردی چقاریب
برکانینکا شکر ایتاردی تیل آچب
کوندا کی تیک طعام ایب قیتما غا غا
بربرنی یقاتوتوب توکوشور
بربری برلان جهت دین اوروشور
شما غاندین اوروسورلار ایکی س
بردانکی اوجون آتا آنا سوکوشمانک
عوضین کوردی حق تیکورر آنکا
اوتونوم بارسوکه من ای ضعیفه ن
ایرسا خاتونی یخشی قیلدینگ تیدی
خیر قیلما قغه توفیق تابیب سن

بوتوفیق

بو توفیق تینگ شکر نی تیب پیلالیم
مونونگ عذر سینگا طاعت قیلالیم

خاتون بوسوز بر لا ایر کونگلنگ آلدی
ایر کونگلیکا ینه همت سالدی

ایر و خاتون دا اکی تماشا دی سورو ب
اول کون دیکیچ سن ایکاوآیچ تورو ب

ایشو مونکو شندا ایکی ماموقع آلیب
اول کیچه ایکی یب کلا بکاسا یب

تانکی یرو غاج ایر کا بردی ستماغا
کوندا کی عادتیچ طعام آلیب قیتماغا

یبی جرکین پیلدی ماینج کیمه آلمادی
یمان ایر و یتیب کون کا سالمادی

ستا آلماین ینه ایشو کا کیلور دندا ه
ہر کو بالیق ستا اولتورو ریولوندا

ایدی ای مرد بالقینگ ستغو سن
بالیق بریب بو یب بن آلغای سن

منکا بریکنی تیب ای مرد کا ر
بویلشن ایدی بالیقندین اول بزار

آلیب اول بالیق بن ایشو یکا کیلورو ب
سو تراپو ہن ار جیلا بر لا تیکورو ب

ایدی ای خاتون کم ایر سا آلمادی
یمان ویب بن کون کا سالمادی

یخشی قیلدینگ بریب آلمشسن بالیق
مون یب تنکر یغه قول لوق قیلالیق

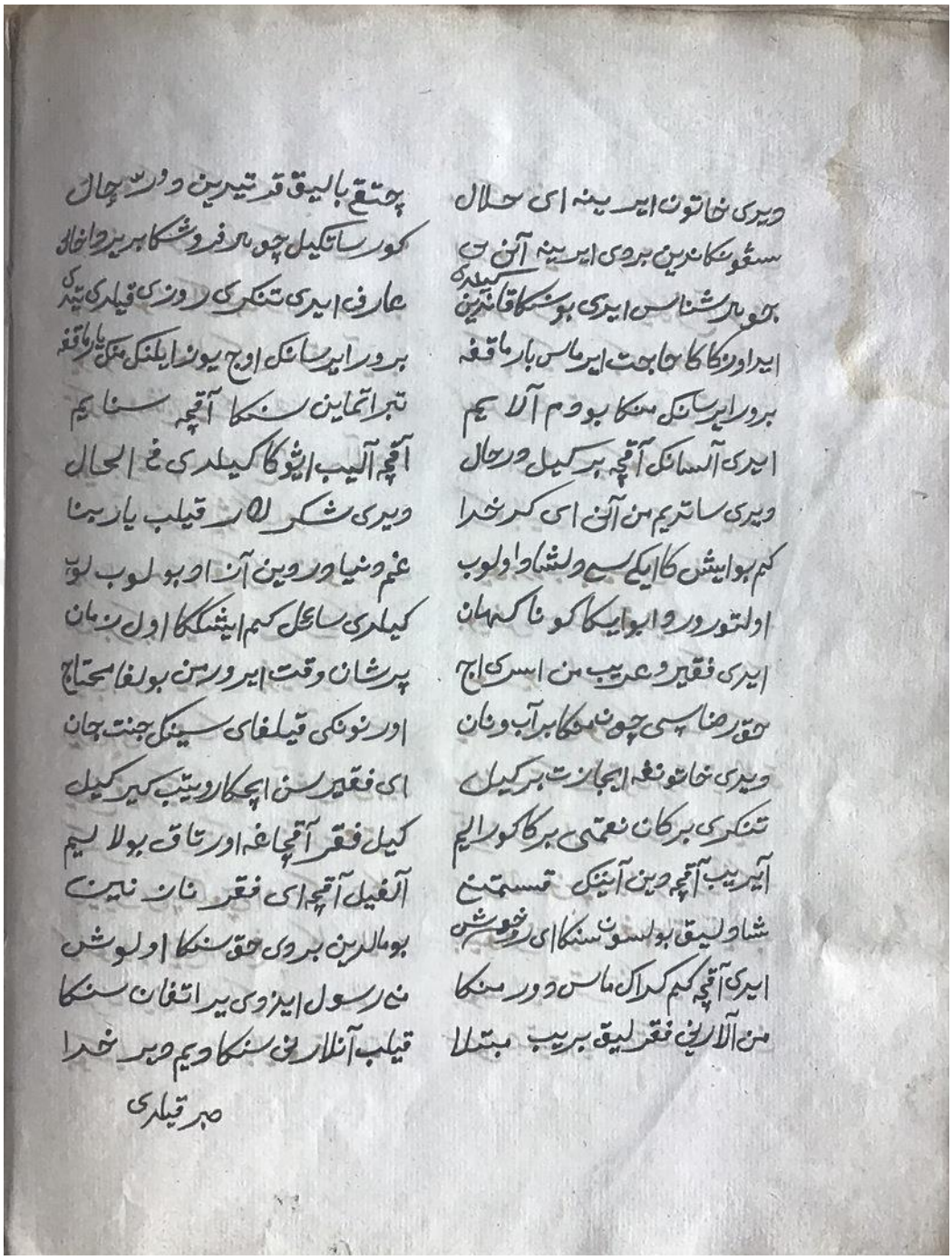
شکر قیلسن تنکر ی نینگ نعمتینا
آفرین ویب ایر دی خاتون ہمتینا

حالیمین بن پیلکوچی اول کر دکار
سر لار بن پیلکان اولدور آشکار

کیلتورو ب بالیغ اریغ بر کا سالیب
بالیق قرنین یار مغه پیجاق آلیب

تنکر ی آیین تیلیکا کیلتور دیلار
جونکه بالیق قرنین کم یار دیلار

جونکه یار دی ایر سا بالیق قرنین
تنکلا اعقیل ایدی تنکر ی ضعف

ویری خاتون ایر بینه ای حلال
سئو سنکا مدین بروی ایر بینه آن ن
جو مال شناس ایری بو سنکا قاندین
ایر اورنکا کا حاجت ایر ماس بار ماقفه
برور ایر سانک منکا بو دم آلا یم
ایری آسانک آقچه بر کیل ورحال
ویری ساتریم من آن ای کر خدا
کم بو ایش کا ایکی سیه ولشاد اولوب
اولتور ور و ابو ایکا کو ناکه هان
ایری فقیر و غریب من اسر اج
حق رضا سی چون منکا بر آب و نان
ویری خاتون فقه ایجازت بر کیل
تنکری بر کان نعمتی بر کا کورالیم
آیر یب آقچه دین آینک قسمتنی
شاد لیق بولسون سنکا ای روخوشی
ایری آقچه کیم کراک ماس دور منکا
من آلارین فقر لیق بر یب مبتلا

چتقه بالیق قدر تیرین دور سه چال
کور ساتکیل چو ماری فروشکا بر یرداخال
عارف ایری تنکری روزی قیلدی یتدک
برور ایر سانک اوچ یوز ایلنک منکا ماقفه
تبر اتماین سنکا آقچه سنا یم
آقچه آلیب ایشو کا کیلدی فی الحال
ویری شکر لار قیلب یار بنا
غم دنیا ور دین آن او بولوب لوب
کیلدی ساعجل کیم ایشکا اول زمان
پر شان وقت ایر ور من بولغا محتاج
اور نونکی قیلغای سینکل جنت جان
ای فقیر سن ایچکار و یتیب کیر کیل
کیل فقر آقچاغه اور تاق بولالیم
آلغیل آقچه ای فقر نان نین
بو مالدین بروی حق سنکا اولوشن
من رسول ایزدی یر اتغان سنکا
قیلب آنلارین سنکا دیم دیر خدا

صبر قیلدی

صبر قیلدی کم آلار محنتما اسب
شکر قیلدی بر کانیم نعمتیما

ایمدی بو کان مالیمه شکر قیلالار
نعمتم قدر نی انلار پیلسالار

بو سوز ایلامنی ایندی کور ایشات
بر لیقادیم قول لاریمن تب پرشات

بر نیکا منکل بر دیم دنیا و ا
بر لیقادیم آنلارن هم عقبی وا

بو سوز اتیب کون لار بیرین بولدی غلیب
ایرو خاتون تانکغه قیلدی کم عجایب

تابتی انلار ایرکولوک قیلغانیدین
تنکری بر مشنکا کوب شکر قیلغانیدین

خدایا بیر ایرو رمیزن کشی
حضرتنکدایوق من کرا تیک مفلسی

بیز ایرو رمیز سنی دیدوم بر لاکان
سنی بر حبیب رسولنی هم حقلاغان

عقل اولدور تنکریغه قولوق قیلب
برمیش نعمتکا شکرین پیلب

بار ورسیاسن بیدور ماسن ندیر
اوزی بیلا کور کاموایلتورغه دیر

آدم آتانغه مروت کراک کراک
عارف وعاصیغه فتوت کراک

نفع تیکور بار جغه یغور بکین
یاتینکن اور تاسینا جو بار دور بکین

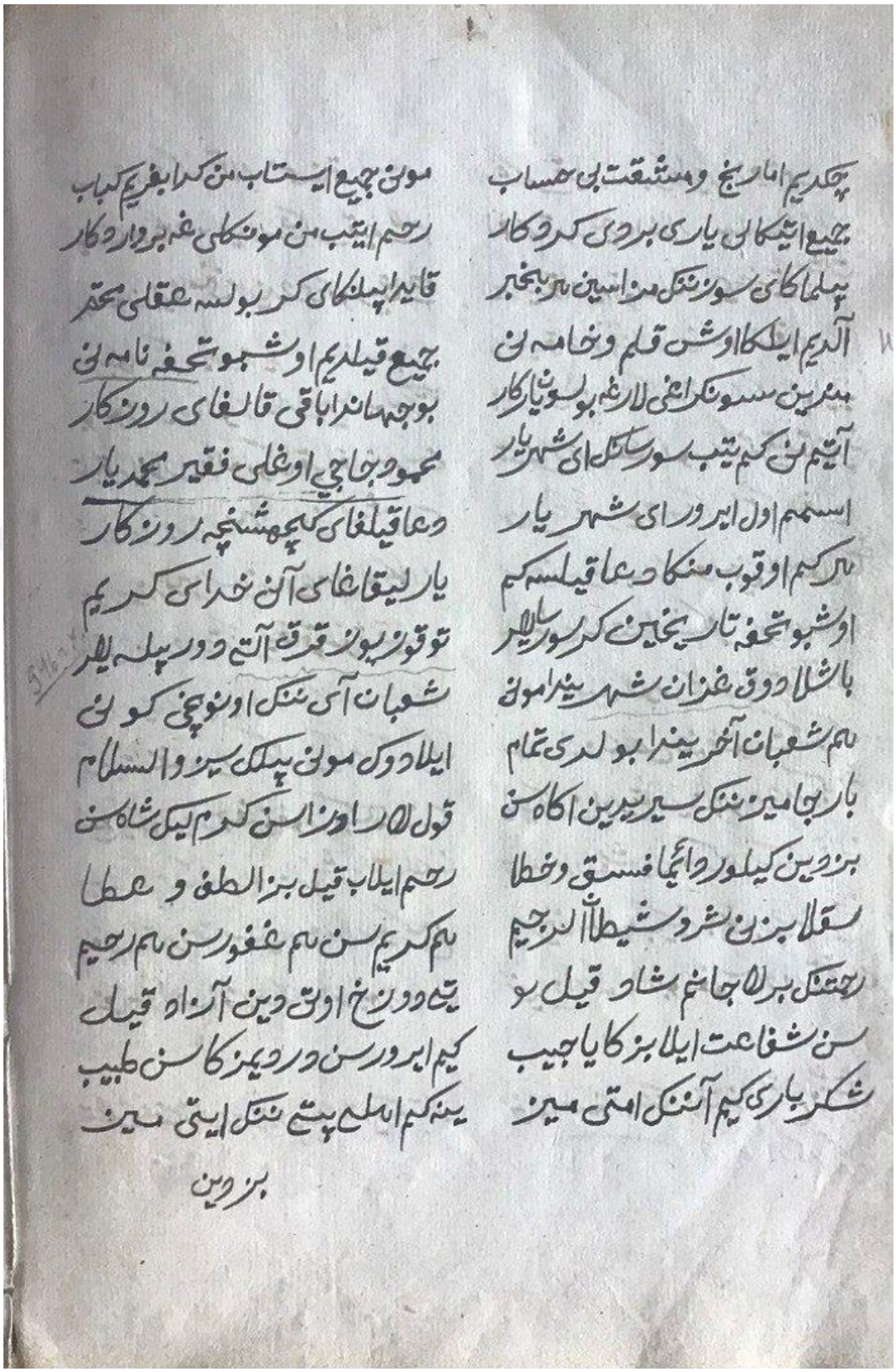
ایرودی اسکندر بو اولوش سلطان
قالدی اولوش سور کم اسکندر قان

یغیب قارون سیار و مال و کنج
بارین سالیب کیتی بانجبر دور رنج

انعام واحسان بیدی دور بو جهان
خیر واحسان بولغوسی دور قوتجان

تنکری فضلی بر لا جمیع ایتدیم کتاب
خان صفای منکل وقتنداای شیخ وشتاب

حکدم

چکدیم امار بخ و مشقت بن حساب
مون جمیع ایستاب من کدا بغریم کباب

جمیع ایتکان یاری بردی کردوکار
رحم ایتب من مونکلی غه بردار دکار

پیلماکای سوزنگ من اسین مار بنجبر
قاید اپیلنکای کربولسه عقلی محقر

آلدیم ایلکا اوشن قلم و خامه بن
جمیع قیلدیم اوشبو تحفه نامه بن

مندین سونکرا ینی لارغه بولسون یار کار
بوجهانرا باقی قالغای روزگار

آیتم بن کم یتب سورسانگ ای شهریار
محمود حاجی اوغلی فقیر محمد یار

اسمم اول ایرورسای شهریار
دعا قیلغای کیچه مشنچه روزگار

مار کیم اوقوب منکا دعا قیلسه کم
یار لیقا غای آن خدای کریم

اوشبو تحفه تار یخین کرسورسالار
توقوز یوز قرق آلتی دورپیله یلار

باشلادوق غزان شهرینرا مون
شعبان آی ننگ اونوچی کون

تام شعبان آخرینرا بولدی تمام
ایلادوک مون پیلک یزوالسلام

بار جامیز ننگ سیرینرین اکاه سن
قول لارادون اسن کرم لیک شاه سن

بزدین کیلور دائما فسق و خطا
رحم ایلاب قیل بزالطف و عطا

سقلا بزنی شر و شیطان الرجیم
تام کریم سن تام غفور سن تام رحیم

رحمتنگ برلا جانم شاد قیل یو
یتسه دونیخ اوتی دین آزاد قیل

سن شفاعت ایلا بزکا یا حبیب
کیم ایرورسن دردیمزکا سن طبیب

شکر باری کیم آنینگ امتی مین
یینه کیم املح پتی ننگ ایتی مین

بزدین

65

بزدین اولسون پاک روحینا درود
تیغ بزدین تومان توپ لوکل شحیات
کم بویرکایتی سون بولدی تمام

ارتوق اولسون ازکو دریای رود
ایتالیسک پاک روحینا سانسیز صلوات
قالسفانین الله پیلوراي درود والسلام

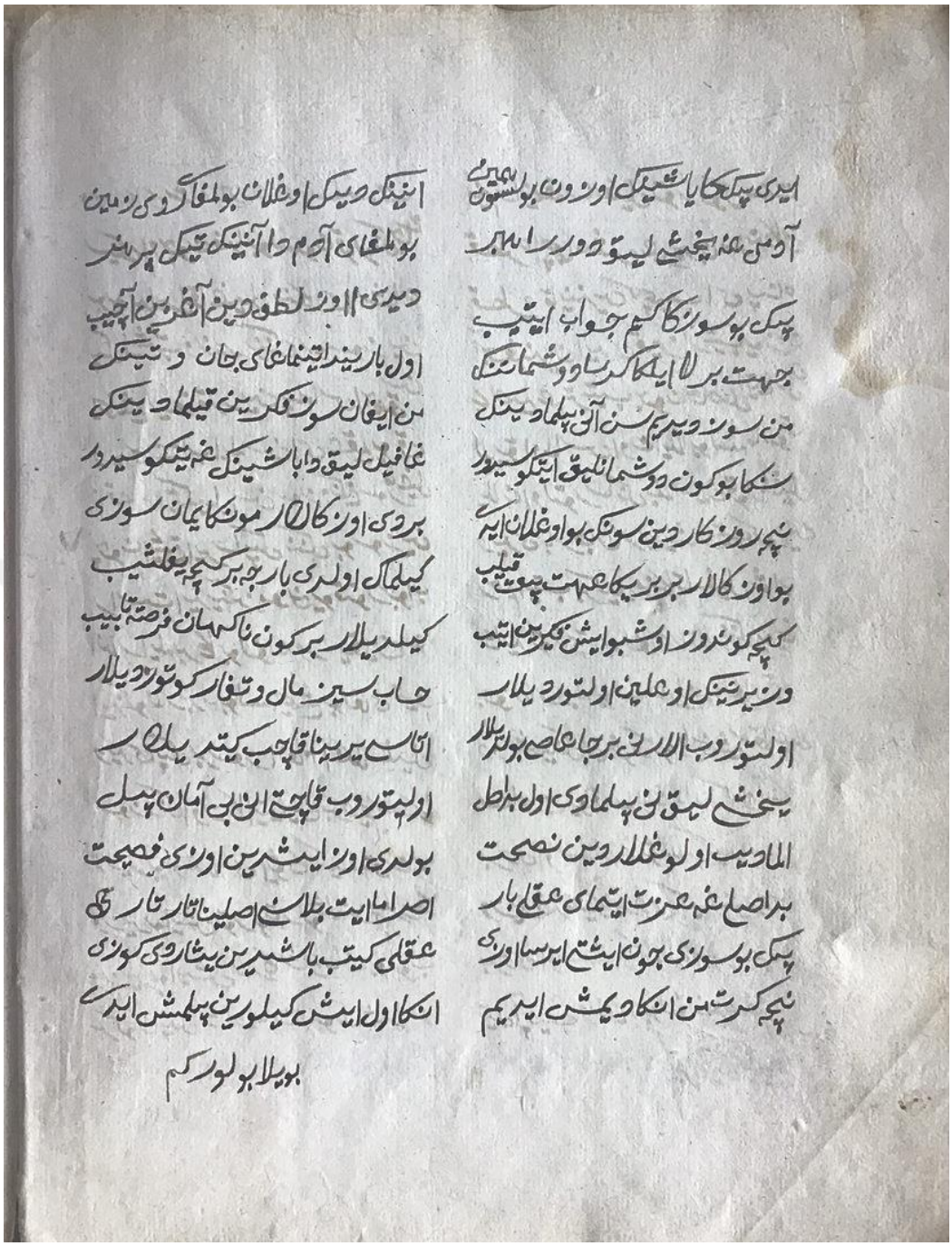
بار ایدی بر طایفه کم بر غرب
انلار ایلکیندین یوق ایدی ماجع جاره
یول کسب مال الماق ایدی ایشلاری
قایتور ایدی اوتا پیلمای کاروان
انداوتن قلیمش ایدی یلار تمام
تاپغ وتاش بریک لیک ایدی یر لار
نیچه یل لار بولدی کیلماس کاروان
ایدی ای پیک مشکل اولدی حالیمز
اوشبو ایش تنگ جاره سین قیلماق کراک
دیدی بوسون لن رعیت خاص وعام
بیک لاری هم مشوت قیلدی یلار
ایدلار کم آنلار آن تینگ بولسه لار
بولغای کم ناکهان بزکابلان کیلتورب

باشن کسب قان اچکوچی لار دی عجیب
تاپغ یاشیندا بار ایدی کوب مناره
قاید ایمان بولسه بولوب ایشلاری
عاجز ایدی ایلکیندا کوب ساروان
یکان واچکان ایدی حرام
ضرب اچندا ایشوتیک ایدی ایرلار
شهر خلق کیلدی پیک یکاروان
یمان اولدی کون بکون احوالیمز
حیله چله اوچو مون لن آلماق کراک
آچغنیدین تنته بولدی پیک تمام
چون آلار تنگ نیچه کون لین پیلدیلار
غافیل لیق دا اوستیمیزن کاکیله لار
تاج وتخت لن بزدین آلغای اولتورب

مونڈین اورنکا بزکا یخشی یوق ماعان
مشورت لازی بویرکا یتب بولدی تمام
نیچہ مینگ بہادر لار ہم نوجوان
بوشکر آنلار شبا چمقتی لار
قصداوین آطلا نمش آنلار کاروان باسمغہ
خبر سپلدی بولار ہم بر رومان ایچرا حال
الدی آنلار نینگ مال وخانہ ءتاشیب
حرامی لار قایتب کیچہ کیلد ملار
شیاد بولوب آنلار کوب مال برلا کیلب
کیچہ تنگ برا ولوشی بولمش ایدی
بولار ورحال قیلیچین بغلاد یلار
تانگ یرو ردی ایر سا بولار آشقیب
تانگدا سپی پیگ لار ینہ کیلتورو ب
پیگ بولارنی کورو کسا غیرت لاینب
قصداوین بولار اسنڈہ بر نوجوان
ایرورو دی تال چبوق تیگ بوی شیدا
بروزیری بار ایدی غایت آپچاق
کورو ب آنی رحیم ایتب ورحال بوکوندر
انلار ایشنی بتورا لیگ بولمادی
تنگلا عقیل ایدی سن شیرین سخن کلام
انلار ایرو دی ایل اچندہ بہلون
فرصت ایروب نیچہ وقت سقلادی لار
بارمش انلار قان اچیب ایت او یسمغا
آنری لار ایشو ایل لار ینی تابیب حال
اونلاری بر حال یرو دا یاشنیب
باسیب کاروان مالین کیلتورو دیلار
آسیب ایرو دیلار یاتتی صلاحین سالیب
یوق ویرا قضا انلار غہ اولمش ایدی
یوقلا یورو دا بار سینی بغلاد یلار
حرامی لار نی قوی الیب اینیب
مرو انلار دیگ ایشین پتورو ب
امر قیلدی اولتورو رکا آجغلا نیب
بار ایرو دی اول اونی سرو ران
عمری باغیند ا تنگان کلی نومیدا
یوق ایرو دی اننگ تاک آدمدا امراق
اینگ قانین منگا بر دیب اوتو ندی
ویرگای شاہ

ویدی ای شاه نار د و سلمت
سینگ او جون فدا بولسون قولونگ جانغ
بویولدا یر یقا فیل منکا ای شاه
پیل ایشتب و زیر سینگ بوسوزین
یخشی لیق قدر سین پیلماس احمق سن
ویدی عتاب ایله سن ای عقلی یوق
ناقص ایتکیل سن سوزونگ سور ما فیل
چون ایشتیب ایر سا پیل سنگ بوسوزین
راست ایدینگز مون یوقتور جواب
انلار ایله بر کا بولغا مدور یقین
ایز کولار بر له بولسه یخشی بولغای تیو
ویدی پیل بر سوز انعام آنکا فیل
سوزونگ اون کا ایتماین بر دیم سنکا
وزیر بو او غلانی ایثوکا کیلتور دب
وزیر بو ایش تور لوتور لوشاهنی پیلدورد
وزیر بو ایش لار کا شادمان بولوب
بر کون پیل شادمان بولمشدا لو

منیم حانیمغه سالغیل تور لوک منت
قطره ایچمامشن عمدیه اجام زهر کانن
قطره تامیزین کیچیب ای پناه
آنجغه دین ایدی قیز ارتیب یوزین
بر اصلی عمه تر تیب جون حاصل ایتمارسن
لایق اولماس اوت ایلا بولسه ماموق
یلان اولتورسانگ بلاسین قوزما فیل
ویدی بار جالاری یشار تیب کوزین
رحم ایتب بر کیل منکا تا بفیل ثواب
شاید تو تشی بولغای انلار سینگ یولین
جوللار سیله بولسه حرام بولغای تیو
دوشمینگ بن خورکورما یخشی سقلا فیل
مصلحت یوق بو ایشدا ماکسن آنکا
بر دی اوستا وغه تونلار کیدورو ب
وزیر خزینه کا بر دی کیلتور و ب
بر دی اوستا وینکا مال سیوتوب
تیل آچیب وزیر بولغان وصغدا
ایری پیلکا یاموز

ایدی پسک کایاشینک اوزون بولسون همدی
آدمی عفه یخشی لیق دورسا اهل
پسک بوسوزکا کسم جواب ایتیب
جهت بر لا ایلکا کرسا و شما سنک
من سوزه دیدیم سن آنی پیلماد ینک
سنکا بوکون دوشمانلیق ایتکوسیدور
بیچه روزکار دین سونک بوا وغلان ایدی
بوا اون کالار بر بر یکا عصمت پیوند قیلیب
کیچه کوندوز اوشبوایش فکرین ایتیب
دوزیر ینک اوعلین اولتوردیلار
اولتوروب الارنی برجا عاصی بولدیلار
یخشی لیق نی پیلماوی اول براطل
المادیب اولوغلار دین نصیحت
براصلا عفه عزت ایتمای عقلی بار
پسک بوسوزی جون ایشتی ایرسا اوزی
بیچه کرت من انکا دیمش ایدیم
انینک دیمک اوغلان بولمغای دی زمین
بولمغای آدم دا آنینک تینک پرمنر
دیدی اوزلطف دین آغزین آچیب
اول بارینداتینماغای جان و تینک
من ایغان سون فکرین قیلماد ینک
غافیل لیق دا باشینک عفه یتکوسیدور
بردی اوزکالار مونکا یمان سوزی
کیلماک اولدی بارچه بر کیچه یغلشیب
کیلدیلار بر کون ناکهان فرصه تابیب
حاب سیز مال و تفار کوتوردیلار
اتاسی یرینا قاچب کیتدیلار
اولتوروب قاچتی ان بی آمان پسل
بولدی اوزایشدین اوزی فصیحت
اصرا ایت بلاسی اصلین اتار تار کی
عقلی کیتب باشدین یشاردی کوزی
انکا اول ایشی کیلور ین پیلمش ایدی
بویلا بولور کم

بویلا بولور کم نصحت آلماسا — اولو غلار سوزین قبول قیلماسا
توت نصحت سن اوزونگ یارر رفیق — یار لیقباب تفکری بر کا کیسنکا توفیق
جفالیق اوتنی کونگلوخکر اسونر ور — بونفسینگ آتنی حق یولینه کونر ور
بر کم ایتسا نصحت سال قولاق — نصحت المغان سینگ ایشینا باق
اولو غلار سینگ سوزی بزکا حلم ور — بر کم کا بو نصحت خوش کلدم ور
سن شفاعت ایلا بر کا یا حبیب — کم نصحت قیلسون بزکا خدا نصیب

بند نصحت

قوب ای غافیل غفلت دین سن ایقینگ یاو قیل ساقینب یاز دغلار سینگ نعره زاری قیل
یول یراقین قیلدیلار یارانلار سینگ — آه اجل کیلب آخر کیچکوسا دور جانینگ
دانه مقصود ایر در سن دنیاده حق ست — قول لوق ایتکیل تنگری یفه سن راست
بولن یان دیم یاو کار اولما چون — اوقینلار بر دوعاء قیلما غچون

تمت تمام ایلدم

قولای غافیل

قولای غافیل

KAYNAKÇA

Абдуллина, Р.Р., Сәгыйтова, А.М., Гаффарова, Ф.Ф., Саберова, Г.Г., Галимова, .Н., Гайнетдинова, А. Ф., Фәтхетдинова, Г. Д., Таһирова, Ф. И., Сабитова, И. И., Сафина, Э. И. һәм Газизова, Ф.М (2015). *Татар теленең аңлатмалы сүзлеге 1 том А-В.* Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Abdullina, R. R., Segıytova, A. M., Gaffarova, F. F., Saberova, G. G., Galimova, H, Gaynetdinova, A. F., Fethetdinova, G. D., Tahirova, F. İ, Sabitova, İ. İ., Safina, E. İ. Hem Gazizova, F. M (2015). *Tatar Telenen Anlatmalı Süzlege 1 Tom A-B.* Kazan: : G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.)

Абдуллина, Р. Р., Сабитова, И. И., Гайнетдинова, А. Ф., Борһанова, Ю. Ф., Галимова, О. Н., Саберова, Г. Г., Гаффарова, Ф. Ф., Сафина, Э. И., Тимерханов, А. Ә., Сәфәров, Р. Т. Таһирова, Ф. И (2017). *Татар теленең аңлатмалы сүзлеге 3 том К.* . Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Abdullina, R. R., Sabitova, İ. İ., Gaynetdinova, A. F., Borhanova, Y. F., Galimova, O. H., Saberova, G. G., Gaffarova, F. F., Safina, E. İ, Timerhanov, A. E., Seferov, R. T., Tahirova, F. İ (2017). *Tatar Telenen Anlatmalı Süzlege 3 Tom K.* Kazan: : G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.)

Абилов Шакир (1997). *Нуры Содур поэмалар шигыйр.* Казан: Татар китап нәшрияты. (Abilov Şakir (1997). *Nurı Sodur Poemalar Şigıyr.* Kazan: Tatar Kitap Neşriyatı)

Абилов, Ш., Ахмәтзянов, М., Измайлов, И (1997). Мөхәммәдьяр һәм аның чоры. Казан: издательство гасыр. (Abilov, Ş., Ahmetzyanov, M., İzmaylov, İ (1997). Möhemmedyar hem Anın Çorı. Kazan: İzdatelstvo Gasır.)

Ахметьянов Р. Г. (2015). *Этимологический словарь татарского языка 1 том*. казань: издательство магариф вакыт. (Ahmetyanov R. G. (2015). *Etimologiçeskiy Slovar Tatarskogo Yazıka 1 Tom*. Kazan: İzdatelstvo Magarif Vakıt)

Ахметьянов Р. Г. (2015). *Этимологический словарь татарского языка 2 том*. казань: издательство магариф вакыт. (Ahmetyanov R. G. (2015). *Etimologiçeskiy Slovar Tatarskogo Yazıka 2 Tom*. Kazan: İzdatelstvo Magarif Vakıt.)

Алмазова, А. А (2014). *Татарстанның мәдәни мирасы.* Казан: Казан университеты. (Almazova, A. A (2014). *Tatarstannın Medeni Mirası.* Kazan: Kazan Universitetı.)

Bayniyazov, A., Bayniyazova, J. ve Koç, K. (2014). *Türkiye Türkçesi-Kazak Türkçesi Sözlüğü*. Almatı: Birleşik Matbaacılık.

Болғанбайұлы, Ә., Бизаков, С. және Дәулетқұлов, Ш (2001). *Синонимдер сөздігі*. Алматы: А. Байтұрсынұлы атындағы тіл білімі институты. (Bolğanbayulı, E., Bizakov, S. ve Devletkulov Ş (2001). *Sinonimder Sözdigi.* Almatı: A. Baytursınulı Atındağı Til Bilimi İnstitutı..)

Devellioğlu, F (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.* Ankara: Aydın Kitabevi (30. Baskı).

Әхәтов, Г. Х (1984). *Татар диалектологиясе.* Казан: Татарстан китап нәшрияты. (Ehetov, G. H (1984). *Tatar Dialektologiyase.* Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.)

Ehmetyanov, R., Möhemmetdinov, R., Nurieva F. ve Ganiev F. (2014). *Türkçe-Tatarca Sözlük.* (M. Öner, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu. (1998).

Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu Z (2015). *Kaşgarlı Mahmud Dîvanu Lugati't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Галиуллин, Р. Г., Һадиева, Г. К (2021). *Татар теле: үткәне һәм бүгенгесе.* Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Galiullin, R. G., Hadiyeva, G. K (2021). *Tatar Tele: Ütkene hem Bügengese.* Kazan: : G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.)

Галиуллин, Р. К., Хисамова, Ф. М. һәм Зәкиев, М. З. (2015). *Татар грамматикасы 1 том,* Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Galiullin K. R., Hisamova F. M. ve Zekiev M. Z. (2015). *Tatar Grammatikası 1 Tom,* Kazan: G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı)

Галиуллин К. Р., Хисамова Ф. М. һәм Зәкиев М. З. (2017). *Татар грамматикасы 3 том.* Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Galiullin K. R., Hisamova F. M. hem Zekiev M. Z. (2017), *Tatar Grammatikası 3 Tom*, Kazan: G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.)

Гайнуллина, Г. Ф., Хисамова Ф. М. һәм Зәкиев М. З. (2016). *Татар грамматикасы 2 том.* Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Gaynullina, G. F., Hisamova F. M., Zekiev M. Z. (2016). *Tatar Grammatikası 2 Tom.* Kazan: G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.)

Харисова, Ч. М (2006). *Татар теле теория, күнегүләр, тестлар.* Казан: Мәгариф нәшрияты. (Harisova, Ç. M (2006). Tatar Tele Teoriya Künegüler Testlar. Kazan: Megarif Neşriyatı.)

Хисамова, Ф. М (2017). *Татар теленең тарихи грамматикасы фонетика морфология.* Казан: Татарстан китап нәшрияты. (Hisamova F. M. (2017). *Tatar Telenen Tarihi Grammatikası Fonetika Morfologiya.* Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.)

Хисамова, Ф. М (2015). *Татар теле морфологиясе.* Казан: Татарстан китап нәшрияты. (Hisamova F. M (2015). *Tatar Tele Morfologiyase.* Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.)

Koç, K., Bayniyazov, A. ve Başkapan, V. (2012). *Kazak Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlüğü.* Almatı: Birleşik Matbaacılık.

Миңнегулов, Х (2021). Гаделлек жырчысы Мөхәммәдьяр. эчендә Абилов, Ш (2021). *Мөхәммәдьяр нуры содур поемалар шигыйр*.(6-29) Казан: Татарстан китап нәшрияты. (Minnegulov, H (2021). Gadellek Jırçıcı Möhemmedyar içinde Abilov, Ş (2021). *Möhemmedyar Nurı Sodur Poemalar Şigıyr* (6-29). Kazan: Tatarstan Kitap Neşriyatı.)

Möhemmedyar. *Tuhfe-i Merdan Elyazması.* St. Petersburg: Rusya Bilim Akademisi Şarkiyat Enstitüsü (1194/V50).

Öner, M. (2015). *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Рахмани, Р. Ф (2014). Татар әдәбияты тарихы 2 том. Казан: Татарстан китап нәшрияты.

Сабитова, И.И., Тәһирова, Ф. И., Сәгыйтова, А.М., Гайнетдинова, А.Ф., Саберова, Г.Г., Шәмсетдинова, Л.Ш., Сәмирханова, Г.Р., Сафина, Э.И (2016). *Татар теленең аңлатмалы сүзлеге 2 том Г-Й.* Казан: Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институты. (Sabitova, İ. İ., Tahirova, F. İ, Segıytova, A. M., Gaynetdinova, A. F., Saberova, G. G., Şemsetdinova, L. Ş., Semirhanova, G. R., Safina, E, İ (2016). Tatar Telenen Anlatmalı Süzlege 2 Tom G-Y. Kazan: : G. İbrahimov İsem. Tel, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.)

Tavkul, U. (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Uyğur, C. V. (2019). *Karakalpak Türkçesi Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Дәүләтшин, Г., (2013, 1 февраль). Төрки-болгар-татарларның экстремизм идеологиясен кисәтү буенча тарихи тәжрибәсе. (2023). (Devletşin, G., (2013, 1 Şubat). Törki-Bolgar-Tatarlarnın Ekstremizm İdeologiyasın Kisetü Buença Tarihi Tejribese. (2022). Erişim Adresi http://dumrt.ru/articles/society/society_7692.html?curPos=64

Kuran Meali https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=6&ayet=160 adresinden 7 Nisan 2023 tarihinde alınmıştır.

Türk Tarih Kurumu (2022) https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/ adresinden 2022 yılında alınmıştır.